

Biblioteca Centrală Universitară
București

COTA 64593

Dublet.

INVENTAR 501339

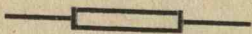
Pedagogie
Aristotel

8570
578
MIHAIL DRAGOMIRESCU

RĂZBOIU ȘI BIRUINȚĂ

— ROMAN —

No. 337.

Editura ziarului „UNIVERSUL“, București

1936

224-

~~116545~~

Biblioteca
64593 Dublet
501339

64593
Dublet

B.C.U. Bucuresti

C501339

RĂZBOIU ȘI BIRUINȚĂ

Al patrulea roman din epopeea română

„COPILUL CU TREI DEGETE DE AUR“

dedicată

Războiu și biruință

I

Intr'o după amiază de toamnă, cu frunze galbene și ceață rece, Părintele Andrei, cu barba lui albă și lată, se duse să citească un acatist Marfei lui Petre Banu. Era frig în biserică. Bolțile înalte, negre și nezugrăvite, astăzi par'că-l apă-sau pe umeri, și, cu cât citea mai cu osârdie, cu atât îi intra par'că un fel de vânt în trup și-l făcea să-l treacă nădușelile. Deodată o durere ascuțită îl străpunse în partea stângă a pieptului în dreptul inimii. Isprăvi acatistul, își strânse cărțile, și par'că le strângea pentru cea din urmă oară. Iși roti ochii pe zidurile bisericii și par'că-și lua rămas bun dela tot ce-l înconjura. Când eși afară, caută să răsufle. Dar ceața rece îi tăiă răsufierea, durerea se înteti și, ajungând cu greu acasă, cu pașii mărunți și măsurăți, zise preotesei Mitana să-i facă focul la sobă și să-i desfacă patul, ca să se culce.

— Mi-e rău, Mitano, nu știu ce e cu mine.

— Ai fi răcit, Doamne iartă-mă, în pustia aia

de biserică. Stai să-ți fac un ceaiu și să te trag eu oțet și untdelemn.

Ce i se părea mai ciudat era că, în vremea aceea, Părintele Andreiu era năpădit de fel de fel de amintiri din viață. Merse cu gândul pe marginea Argeșului, unde la Dărăști își mărita-se o fată, Despina, cu aluniță lângă gură pe obrazul drept. Apoi spre balta Frăsineilor, unde își însoțise altă fată cu Ilie Zenobie, pe Profirița, 'naltă și bucalată. Pe Leanca cea oacheșă o dăduse după David, al doilea preot la biserică lui din Ogrezeni; iar pe Ioana cea subțirică și șubredă, după Gheorghită Dărmănescu, învățătorul satului. Și-aducea aminte crâmpEE de pe la nunta lor și începu să ofteze, când își aduse aminte de smintelile băeților. Din Vasilache, cel alb la față și navârlios la fire, vrusese să facă un preot, urmaș al lui într'ale bisericii, dar, ademnit de frământările politice, se amestecase în scandalul dela sala Slătineanu, mâncase bătae la poliție și dintr'înșă i se trăsese moartea. Parcă și-acum îl vede, când i-a dat grijania, cu gura căscată și cu părul răvășit, dându-și sufletul.

Pe Nae, scurt și gros, băiatul al doilea, după ce Ilie Zenobie îi stârpise hoția de cai, îl făcuse cântăreț al doilea, și-acum el își petrecea vremea citind Cazania. Și preotul își aducea aminte cu groază de scenele dintre el și nevastă-sa Săftica, când o prinsese noaptea cu nu știu cine, pe care

lumea-l bănuia că ar fi fost ginere-său, Părintele David.

Ce de-al treilea băiat, Manole, sfârșise seminarul, dar nu se putuse face preot din pricină că se amestecase cu frate-său Vasilache în politică, și naționalii dela guvern îl persecutau. Ce-l rodea mai mult era că, de când, acum de curând, rumâniștii veniseră la putere, Manole, prin prietenii lui din partid, se da de ceasul morții să ia locul lui Gheorghită, cumnatu-său, care-l învățase carte și-l ajutase să se facă om. Aci gândurile Părintelui Andrei se opriră. Înainte de a închide ochii, trebuia să împace într'un fel ori altul pe Manole cu Gheorghită.

Încet, încet, Părintele Andrei ațipi. Par'că-l lăsaseră durerile. Când vru însă să cheme pe preoteasa, simți iar junghiul.

— Asta îmi mănâncă capul, șopti el încet. Apoi, silindu-se să nu răsufle tare, chemă pe preoteasa :

— Mitano !

Mitana tocmai venea cu oțetul și untdelemnul.

— Mitano, eu mă duc. Degeaba o să mă tragi tu cu oțet și untdelemn. Dar fă-ți treaba, și pe urmă trimite pe Ifrim după gineri-meu, Gheorghită.

Gheorghită, cu mersul lui legănat și dunga crestată în obrazu-i oches și cu pălăria pe cea-fă, după ce dădu drumul copiilor dela școală, veni îndată.

Când intră în casă, un miros de oțet îl izbi, și se miră când văzu fața schimbată a Părintelui.

— Tu ce faci, Gheorghită ? Că eu mă simt rău de tot.

— Ai răcit se vede la biserică. Dar maica o să te pună pe picioare.

— Toate, zise Părintele cu greu, o să fie degeaba. Dar uite de ce te-am chemat.

Și căută să se urce mai sus pe pernă, lăsându-și barba deasupra plapomei.

— Manole ăsta al meu nu e om de treabă. Umblă să-ți ia locul.

Și se opri să răsufle.

— Umblă degeaba, babacule. Cât o fi domnul Tărtășescu revizor, n'am să mă tem de nimeni.

— Dar vezi că Manole umblă cu oameni mai tari decât Tărtășescu.

— Și mie mi-a spus ceva așa cumnatu-meu Ilie ; dar mie nu mi-a venit să crez.

— Ba să crezi, taică. Și să umbli să-ți aperi drepturile. Eu până atunci o să încerc să vă împac.

Și, răsufând greu, zise ațintind urechea :

— Auz brișca ; trebuie să fie Manole.

Gheorghită nu se sfii să-i spună :

— Atunci eu mă duc.

— Ba să nu te duci de loc, zise babacul cu oarecare energie, care se sfârși în durerea unei înțepături adânci de junghiu. Să stai. Vreau să fii de față când i-oiu vorbi.

Gheorghită stătu locului. Curând se auziră pașii lui Manole.

Era un tânăr bine legat, cu bărbuță galbenă, cu ochii albaștri dând în alb, frumos la chip, deși nasul drept era nițel ciupit la vârful.

Cum intră în casă, Părintele Andrei, cu vocea întretăiată, îl și luă la judecată.

— N'ai să te mai astâmperi cu drumurile tale? îl muștră el, căutând să se ridice în sus de pe pernă, deși se simțea săgetat. Ce-am auzit că vrei să faci?

— Vreau să m'așez, iată ce vreau. Vreau să m'așez azi, în Ogrezeni, în ciuda lui neica Gheorghită. Cu tot Tărtășescu dumnealui, o să mă înfig aci, unde m'am născut și am crescut.

— Rău te porți, Manole, îi zise Părintele Andrei, și-mi amărăști cele din urmă zile ale vieții mele. Rău te porți, adăogă el răsufând greu, și-ai să mă omori. Gheorghită nu ți-a făcut de cât bine, și tu acum, pe vreme de iarnă, vrei să-l pui pe drumuri.

— Lasă că nu e dracul așa de negru. O să se ducă neica Gheorghită, ici, la Podul Bobancului, la doi pași, unde se înființează școală nouă, și-o să-mi lase locul slobod aci, unde trebuie să mă fac preot, odată și odată, în locul sfinției tale.

— Acum, grăi Părintele Andrei, îmi dorești moartea și mie, și simți în gură o amăreală. Căci asta ți-e gândul. Să mor eu, să te faci aci popă

și să fii și învățător. Nu mai ai, nici cer, nici Dumnezeu. Dacă urmezi așa, eu nu mai vreau să știu de tine.

Preoteasa Mitana, 'naltă și sprâncenată, dar infofolită ca 'n vreme de eamnă, anzind din tindă, unde robotea, cuvintele Părintelui Andrei, intră în casă încruntată.

— Vai de mine, Părințele, ce vorbă îți mai eși din gură? Atâta odor mai am și eu. Dacă pleacă el, eu ce mă fac?

Și preoteasa Mitana, nici una nici două, începu să plângă.

Incremenit de îndrăzneala lui Manole, Gheorghită nu mai avu putere să zică nimic. Cu sufletul cinstit, cum îl avea, vedea că și Manole are dreptățile lui. Manole era născut, crescut în Ogrezeni, avea atestat de patru clase seminariale și lui trebuia să-i vie locul de preot, dacă Părințele Andrei nu va mai putea sluji. Dar Părințele Andrei putea s'o ducă cine știe cât, și Manole până atunci rămânea fără căpătâiu, bătând drumurile altor sate.

Manole își învârtise în cap și el toate astea, și acum o luă pe coarda adevărată.

— De ce te superi, babacule? Să stăm liniștiți și să judecăm. Neica Gheorghită e de față, și nu mă tem de el. E om cu glagore la cap și-o să vază și el că eu am dreptate. Cum credeți că e mai bine? Să umblu eu din sat în sat după școlile altora până m'oiu face preot, și, în vremea asta.

un normalist, tare în umeri, să ia locul lui neica Gheorghită și să nu-l mai pot scoate din satul meu, în vecii vecilor; ori, din potrivă, să iau eu locul din Ogrezeni, ca să nu mi-l mai poată lua nimeni, și apoi, când o mai veni și vremea aceea, să mă fac și preot, ca să moștenesc, cum e drept, pe părintele meu ?

Părintele Andrei rămase pe gânduri. Apoi, cu ochii înlăcrămați, se îndreptă spre Gheorghită și grăi :

— Tu ce zici, Gheorghită ?

— Eu, vorbi Gheorghită, îndoindu-și cuta din obraz, ce să zic? Manole are și el rostul lui la cuvânt. Dacă ar putea opri pe vreun normalist ori altul să-mi ia locul, aș putea să-i zic lui Manole: „Manole, cum te-am ajutat eu în viață, ajută-mă și tu, și lasă-mă la locul meu până s'o face al doilea loc de învățător, cu care să te mulțumești tu“. Dar eu sânt om drept. Nu este în puterea lui să oprească pe un altul să-mi ia locul. Căci, deși mi-am dobândit o oarecare vază ca învățător, eu nu sânt decât un biet absolvent al școalelor de model, unde învățam vara ce trebuia să spun copiilor eara. Școala mea e râvnită. Are local și mobilier. Casa, în care stau, e a școlii. Cum să nu dorească vreun normalist sau seminarist s'o ia ? Și atunci Manole are dreptul să zică: „Decât un altul, mai bine eu“.

Părintele Andrei se domoli.

— Gheorghită, fătul meu, zise el, știam eu că

ești drept la suflet. Dar ca să mergi până să te desbraci tu însuți de dreptățile tale, n'am crezut-o. Manole, dragul meu, du-te de-l îmbrățișează și-l sărută, și împăcați-vă. Dacă cumva vii în locul lui, una să vă unească. Cu jurământ să n'ai nici o pretenție la casa, în care locuiește, și să nu-l muți mai departe de Podul Bobancului. Atunci rămâneți amândoi tot într'o comună și nici tu nu te înstreinezi de moștenirea ta.

Și, întorcându-se către Gheorghită, mai grăi, suspinând :

— Vino, să te blagoslovesc, taică. Dacă vă uniți într'un gând, mor și eu liniștit.

Manole făcu un pas către Gheorghită și-i întinse mâna. Gheorghită, îngândurat, i-o întinse pe a lui. Partea cea bună a sufletului lui Manole eși de odată la iveală :

— Nene Gheorghită, fac jurământ să țin tot ce mi-a spus babacu. Voi căuta să te apăr, ca să rămâi totdeauna în comună, și în viața mea nu voi avea vreo pretențiune la casa, în care stai acum.

Părintele Andrei, în toate durerile lui, avu marea mulțumire că a împăcat apa cu focul, sufletul drept, simplu și cinstit al lui Gheorghită cu inima ambițioasă și schimbăcioasă a lui Manole.

II

După moartea Părintelui Andrei, toate olaturile lui împreună cu casa rămaseră în stăpânirea lui Manole, care avea îndatorirea să întrețină și pe preoteasa Mitana.

Preoteasa Mitana însă, când văzu că Manole aduce să-l slujească pe Zinea țiganka, ce-i creștea pe micul Manolică, pe care îl avea dela Pena, se scârbi de astfel de viață în casa ei bătrânească și se trase la fie-sa Profirița a lui Ilie Zenobie din Frăsinei. Preoteasa Mitana, care știa să primească musafirii, slăbiciunea lui Ilie, era bine venită la ușa Profiriței, care acum se lupta să-și crească cei trei copii cu părul ca fuiorul de aur și care-și ducea traiul mai numai în casă. Înaltă, albă, bucălată și trupeșă, pieptănată simplu cu cărarea la mijloc, ea își găsea tot farmecul vieții în bărbatu-său, în copii și în musafiri. Și cel mai scump musafir, care-i putea fi de ajutor, era Preoteasa Mitana, cu fruntea ei încrețită, dar cu sprâncenele încă frumoase. Ilie Zenobie se îndeletnicea cu percepția, dar nu se știa cât, pentrucă era omul naționalului Grigore Apostolide, iar la putere erau rumâniștii.

După ce Manole se vindecase de rana din spate, pe care i-o făcuse cu baioneta Stancu Postelnicu, grija lui cea mare era să scape satul de acest flăcău cu mustața obraznică și cu pălăria pe ochi. Și astfel, cu ajutorul ministrului Lascaride îl mută tocmai în garnizoana Galaților, unde Stancu uită pe Zinea pentru Melpomena, o grecoaică în serviciul cărciumarului Condilis. Cât pentru el, acum că scăpase de Stancu, își împărțea dragostea între Zinea și Ileana dela Hălăuca, unde era învățător. Și, deși pentru ea să se facă preot, trebuia să aibă preoteasă, deocamdată nu se gândea la însurătoare.

III

Primăvara veni cu verdeață și aburul pământului. Pădurea de pe coastă clocotea de cântec de pasări, și soarele zâmbea. Manole, urcat în poștalion, mânând singur sau punând pe Ifrim să mâne, bătea drumul spre școală și dela școală înapoi, când pe deal, dela Moara spre Satul nou și Hălăuca, când pe vale dela Hălăuca spre podul Bobancului și OGREZENI. De la un cârd de vreme inima îl trăgea din ce în ce mai mult spre Moara. Par'că-i spunea ceva că în satul ăsta e norocul lui. Și, cum o lua, pe lângă fântâna de devale, pe dealul râpos al satului, lăsa caii în voia lor și mergea aproape la pas prin sat. Iși întorcea privirile, când într'o parte când într'alta, ca și când ar fi căutat pe cineva.

Satului Moara îi zicea așa, pentrucă dincolo de fântâna de devale, pe gârla Doamnei, se afla o moară veche și dărăpănată, cea mai veche moară din meleagurile acelea.

Satul era străbătut de drumul șerpuit ce venea dela Satul nou și scobora pe dealul hrentuit din apus pe lângă fântâna, care avea o

apă minunată. Femeile din sat, cu toate că dealul era greu de suit, veneau bucuroase să ia dintr'însa apă limpede și rece ca gheața.

Intr'o dimineață senină, Manole se ducea la școală și s'apropia de fântâna dela Moara. Când ajunsese lângă deal zări la fântână o fată, ce i se părea înconjurată de lumină. Ii strălucea părul în soare, ca o cunună de aur. Vedea de departe că are un obraz ca un trandafir, o talie subțirică și mlădioasă. Era ca o arătare.

El opri, fără voce, caii, se dete jos mișcat de par'că-i era rușine, și, stângaciu, ceru fetei să-i dea apă să bea, din donicioarele pe care de curând le umpluse.

— Fetișo, dăm o gură de apă din donicioară.

Dar privirile lui fugare se fixau totuși asupra obrazului fetei, care se făcuse, ca cireașa.

— Pofțiți, zise ea simplu.

Manole dete să soarbă din doniță; dar cu ochii era la fată. Nu bău apă de loc, și, din ce în ce mai stăpân pe sine, începu s'o ispitească :

— A cui ești, fetișo, — și fără voce adăogă — dragă ?

Marțița se fâstâci de tot. Ii răspunse îngânat :

— A lui Leabu din Moara.

— Și cum te cheamă ? mai întrebă Manole.

Fata răspunse :

— Marțița.

Și, pe când Manole ținea donicioara netrebuincioasă în mână, ea își făcea de treabă desnodând și înodând colțul basmalei, cu care acum căuta în zadar să se îmbrobodească.

— Dar frumos păr ai, mai zise el cu glasul mișcat.

— Seamănă cu al mamei, îi răspunse Marițica și-și ridică pleoapele după niște ochi verzi strălucitori.

Caii dela poștalion, rămași singuri, erau nerăbdători.

— Și, ești frumoasă toată ca un trandafir !

Dar nu putu zice mai mult. Dete fetei donicioara și alergă după caii, cari eșiseră din șleau și începuseră să pască earbă pe câmp, făcând să hurue căruța.

Marițica o luă la deal. Manole se mai uită odată în urma lui după Marițica și zise tare din poștalion :

— Am să viu pe la dumneavoastră zilele astea.

Marițica, când îl văzu plecat, își ridică în sus capul și privi după el. Manole era un flăcău cam trecut, dar frumos. Avea o mustață ca spicul grâului, și un pufușor de aur în barbă. De sub pălăria neagră îi eșeau cărlionți de plete la ceafă.

Marițica urmări cu privirea până ce poștalionul urcă dealul. În sufletul ei se petrecu o mare schimbare. Par'că acum își deschisese ochii asupra lumii. Și lumea asta era flăcăul, care urca dealul și în curând avea să nu se mai vadă. Deși

știa cine e, fiindcă de după gard îl văzuse adesea trecând spre Hălăuța sau spre Podul Bobancului, inima fetei se înciudea că nu l-a întrebat și ea, ca să-i auză numele spus din gura lui. Manole... Manole, al Părintelui Andrei din OGREZENI... Manole, făt frumos, care știe cum o cheamă și i-a spus că e frumoasă ca un trandafir. Ce-a vrut să zică cu vorbele astea? Era ea într'adevăr așa de deosebită de celelalte fete? O să vie pe la ei: „Am să viu pe la dumneavoastră“ a zis el. Cu ce gând? Ah! dacă ar cere-o!

Ameți de bucurie și de nădejdi. Iși uitase donițele. Tresări din gânduri, și, într'un sfârșit, și-aduse aminte de donicioare și se puse să urce dealul. Par'că avea aripi.

Când ajunse acasă, mamă-sa se miră de atâta zăbavă. Fața și obrajii fetei pluteau într'un fel de lumină și ochii îi luceau de bucurie ținută în suflet

— Dar ce e cu tine, fată? o întrebă maică-sa.

— Nu știu, maică. N'am nimic.

— De ce-ai zăbovit atâta? Te-oi fi întânit cu cineva? Ți-o fi eșit în cale iar nespălatul de Ion al Catarinei?

Maritica sta la gând să-i spue ori să nu-i spue. O luă pieziș :

— Maică, Manole al Preotului Andrei din OGREZENI mi-a spus că are să vină pe la noi.

— Smintitu-ăla? Ce să caute pe la noi?

— Nu știu.

Petrica, — așa o chema pe nevasta primarului Leabu, — stete mult să-se gândească și-și luă vorba înapoi. Era o femeie micuță și cu ochii iuți.

— De învățătorul dela Hălăuca vorbești ? Dar ce are el să vorbească cu tine ? o mai sfredeli maică-sa.

— M'a văzut la puț cu donicioarele pline și mi-a cerut să-i dau să bea apă, îi răspunse Marițica.

— Și tu, gata ! țipă aproape maică-sa.

— Dar ce era să fac, mamă ? Gândește-te și dumneata.

— Apoi dacă ți-a cerut apă, a mai vorbit el și altceva cu tine.

Marițica veni la vorba dintâi :

— Nu-ți spusei : mi-a spus că are să vină pe la noi zilele acestea.

Petrica tăcu. Știa pe fie-sa gingașă și drăgălașă ; dar n'ar fi crezut că are s'o bage în seamă un băiat, ca Manole. Un astfel de om putea să-i facă nume rău fetei ; dar vorba că are să vină pe la ei o liniști. Manole era seminarist, era învățător și băiat al preotului, care murise ; putea să se însoare la București și să ia de nevastă pe vreo cocoană de acolo. Și iar i se învălură în cap gândul : ce vrea Manole cu fata ei ?

Leabu, un om înalt cu mustața ca spicul și în cap cu o căciulă ce părea un ișlic era acasă. Era în fundul curții și se tocmea cu niște oameni

să-i îngrădească un hambar, pe care avea să-l lipească apoi cu pământ. Oamenii, mulțumiți cu tocmeala, plecau, și Leabu se întorcea spre casă.

Petrica îi eși înainte.

— Auzi, măi Grigore ! Invățătorul dela Hălăuca s'a întâlnit cu Marițica și i-a spus că are să vină pe la noi zilele astea. Tu ce zici ?

— Să vie sănătos ! răspunse cu glasul gros și răspicat Grigore.

— Păi ăla, mi se pare că vine pentru Marițica.

— Să vie sănătos ! răspunse Grigore.

— Păi, bine, nu mi-ai spus tu că e un stricat și jumătate.

— Ei, stricat ! Iși găsește și el binele unde poate, răspunse, tot așa de tăios, Grigore !

Manole, pe de altă parte, nu mai avea astâmpăr. Ochii fetei i se adânciseră în suflet, și par'că nu mai vrea acum să știe nici de Zinca, nici de Ileana, de altele și mai puțin. Ședea cu ochii în grindă. Ileana se mira de el că nu mai râde și nici măcar nu mai zâmbește. Zinchii îi trimise banii ce-i datora, prin Ifrim. Gândul lui era la Marițica. Părul galben, ochii verzi, obrajii trandafirii alcătuiau în sufletul lui o icoană, care îl umplea de mireasmă. „Când s'o mai văd ? Cum să fac s'o iau ?“ vorbele acestea se învârteau mereu în capul lui. Știa că are nume rău prin sate, iar pe Leabu, om serios și aspru la vorbă și la faptă.

Ii veni gândul să pună pe altcineva să cerce-

teze lucrurile, și se gândi la finul Țică. Dar Finul Țică umbla cam desbrăcat. Trimise pe Ifrim după el. Finul Țică, care era înalt și buzat, veni în picioarele goale. Manole îl primi stând pe prispă pe un scaun.

— Ce-ar fi, fine, dacă ți-aș da eu niște cisme vechi ?

— Ei ce-ar fi? Le-aș încălța, zise Finul Țică.

— Și ce-ar fi dacă ți-ai pune un mintean mai puțin jerpelit? mai îl întrebă Manole.

— Se găsește, răspunse scurt Finul Țică.

— Și ce-ar fi să iei drumul în picioare, cu cismele, pe care ți le-oiu da, până la Moara? mai grăi Manole.

— Și asta se poate, răspunse finul Țică.

— Ei, ai putea dumneata acolo să ispitești pe la unul Leabu, dacă mi-ar da fata lui de nevastă.

— Auleu! țipă aproape Finul Țică, vrei să te 'nsori ?

— Trebuie să mă popesc, măre, Fine Țică; dar fără preoteasă nu pot, îi răspunse Manole.

— Și n'ai putea să te 'nsori prin Bucureștii-ăia? îl mai ispiti Finul Țică.

— Dă-le dracului de bucureștence ! N'ai văzut ce-a pățit frate-meu Nae ?

Țică nu zise decât atât :

— Apei de !

Știa că lui Nae îi stricase casa și Manole.

— Dar să venim la vorba noastră, rosti Manole. Când te duci ?

— Dar rău ți-a pus oala! se miră ironic finul Țică.

— Rău, nerău, — e vorba când pleci?

— Măine ! Trebuie până atunci să mă mai spăl și eu.

Se despărțiră. Și șleap ! șleap ! Finul Țică o porni spre poartă cu cismele în mână.

În zilele astea două gânduri se ascuțeau în acelaș fel.

Marițica potrivea să se ducă la apă, cam la aceeași vreme, la care întâlnise pe Manole. Manole căuta și el să treacă spre Podul Bobancului sau spre Hălăuca, tot pe la vremea aceea. Dar una-i îi necăjau. Pe Marițica, căci se luau și alte fete și neveste cu ea. Pe Manole, că nu-i mai venea să-i ceară apă, ca să bea din donicioară. Dar, oricum ar fi fost, la amândoi le ardea sufletul să se întâlnească.

În sfârșit, tocmai când Finul Țică își pusese cismele vechi, dar văcsuite, și se pregătea să se ducă la Moara, Manole și plecase la Hălăuca, cu gândul să se întâlnească cu Marițica la fântână.

O simți de departe că e acolo. Ii ardea părul galben în mijlocul celorlalte capete mohorâte. Nu mai putu de bucurie și, cu o îndrăzneală băr-

bătească, zise lui Ifrim să oprească caii în dreptul fântânii.

Marițica îi eși cu donicioara înainte.

— Bună dimineața, Marițico !

— Mulțumim dumitale, domnule Manole.

El îi zise încet, să n'auză femeile :

— Nu mai îmi zice așa. Zi-mi: Manole.

Și-i luă donicioara din mână să bea sorbitura uitată din zilele trecute.

Și apoi, fără nici o trecere, o întrebă încet :

— Ce-a zis maica ?

— Vrei să zici ce-a zis taica? îi răspunse ea pe acelaș ton cu ochii în jos și făcând gropiță în obraji.

— Ei, ce-a zis? Știi că mie mi-e cam frică de el, mai rosti Manole.

— A zis: „Să vii sănătos“.

Lui Manole îi săltă inima de bucurie și-i păru rău că mai trimesese iscoadă pe Finul Țică. Dar cine știe, poate aduce și alte vești !

— Am să viu sănătos, Duminică, zise el uitându-se în ochii fetei și se urcă în poștalion.

Ah, ce-ar mai fi sărutat-o ! Dar acum plecă repede, să nu facă nebunia în fața oamenilor. Ii clocotea sufletul de cântec și par'că-i venea să-i dea pumni lui Ifrim să meargă mai iute, să nu-i vie să se întoarcă din drum. Ah! minunea lui Dumnezeu !

Când se întoarse din nou la Ogrezeni, Finul Țică veni la raport.

— Ce-ai aflat, fine Țică ? întrebă într'o doară Manole.

— Am aflat ce trebuia. Nu-și credeau ochilor. Dar ai dracului câni mai au ! Să mă rupă nu altceva. Și au cuprins. Au gard împrejurul curții de doi stânjeni și de-asupra măracini. Trebuie să fie bogați, nu glumă. Ia ascultă, nășicule ! Să nu te lași, și să ceri zestre !

— Ei, și cum a fost ? mai întrebă iar Manole.

— Mi-a eșit înainte Lăbuleasa. „Pe cine cauți ?“ mă întrebă ea. „Pe domnul Leabu, răspund eu. „Păi nu e acasă“. „Nu face nimica, zic eu ; pot să mă înțeleg și cu dumneata“. Și-am spus lucrul pe șleau : „Domnul Manole vrea să ceară de nevastă pe fata dumnevoastră. Dumnevoastră ce ziceți ?“ Ea mi-a răspuns scurt : „Să vie sănătos“.

Manole recunoscuse cuvintele lui Leabu.

— Uite, Fine Țică, mi-ai făcut treabă bună și te cinstesc cu cinci franci. La nuntă îți mai dau eu.

IV

Manole puse îndată caii la poştalion şi, într'un suflet, ajunse la Frăsinei.

Preoteasa Mitana, cu nişte ochelari legaţi după urechi, cosea la masa de sub teiu. Cum îl văzu, se ridică, îl îmbrăţişă şi-l sărută şi pe-un obraz şi pe celălalt.

El nu putu să se țină :

— Maică, mă 'nsor !

— Cu cine, maică? şi cu mâna uită să-i ia un fulg de pe haină.

Profiriţa se arată şi ea, înaltă şi albă la faţă.

— Mă 'nsor, soro !

— Cu cine, neică? întrebă Profiriţa.

— Cu cine cu necine, sânt amorezat lulea...

Cu fata lui Leabu din Moara.

— Păi ăla, zise Profiriţa, îmi spunea Ilie că e putred de bogat.

— Putred neputred, eu mor după fata lui.

Când se arată şi Ilie din odaia în care îşi făcuse tabietul şi-şi încheiase socotelile percepţiei, Manole îi sări în gât.

— Să mă erți, Ilie. Sânt un ticălos. Dar acum mă 'nsor. Și te rog să vii să-mi ceri fata.

— Bată-te să te bată, Manole, că minunat mai ești, zise Ilie. Eri să mă mănânci, și astăzi, să mă 'mbuci. Eri de necaz, azi de bucurie. Să fie într'un noroc. Tu știi că totdeauna ți-am vrut binele.

— Măine, Iliș.

— Fie și măine, Nolică.

A doua zi Manole și Ilie plecară spre Moara în trăsura lui Ilie.

Pe drum, Ilie îl luă la judecată.

— De ce ești al dracului, mă Manole? Pe mine te căzniși să nu mi se dea percepția. Pe Gheorghită te muncești să-l scoți din OGREZENI. Și când ești la ananghie tot la Iliș vii, și poate și la Gheorghită.

Manole nu se supără.

— N'am făcut-o cu gând rău, mă Iliș! Am făcut-o de nevoe. Așa s'o știi! grăi cu convingere Manole.

— Cum, mă, ce nevoe, să mă scoți pe mine din pâine și să pui pe cine știe cine altul? zise cu mirare Ilie.

— Tu ești vina, pentrucă la nevoe mi-ai făcut bine. Păi, tu nu știi cum îmi scot ochii mie rumâniștii, pentrucă m'am făcut învățător cu scrisorile coconului Apostolide, pe care-l slu-

jești? Cu ce-o să le dovedese că sânt de-ai lor? Apăsându-te pe tine, mâna dreaptă a boerului.

— Al dracului mai ești, mă Nolică. Dai în mine, ca să nu dea ei în tine. Strașnică scăfârlie, zise Ilie uitându-se, de sus și până jos, la el.

Manole sgâi ochii albi în ochii lui Ilie și grăi:

— Păi nu e așa, Iliș ?

— Dar cu Gheorghită, care nu s'a băgat și nu se bagă în politică, ce ai ?

— Tot de nevoe, Iliș dragă.

— Cum, mă, de nevoe trebuie să vrășmășești pe sor'ta și pe bărbatu-su ?

— Deși nu mi-a plăcut, când Ioana a luat de bărbat pe nenea Gheorghită, eu n'o vrășmășesc de loc. Dar spune-mi dumneata: Dacă, în locul lui Gheorghită ar veni un normalist cu diplomă — pentrucă Gheorghită poate fi dat oricând afară, — ți-ar plăcea să rămân eu să bat, ca acum, drumurile prin alte sate ?

— Măi al dracului ! O cârpiși și p'asta. Dar Gheorghită ce zice ?

— Ce să zică? Il ține pe el acum Tărtășescu, care se face roșu, când mă vede; dar cu Gheorghită m'am înțeles, încă de pe când trăia babacu, să se mute, când s'o putea, la Podul Bobancului, și eu să vin în locul lui, ca să nu-mi ia altul locul.

Ilie îl privi cu admirație.

— Acum, după ce a răposat babacu, știu că o

să-ți joci calul. Preot și învățător în Ogrezeni, nu e puțin lucru, grăi Ilie.

— Dar ca să nu zici că sânt om rău, uite nu fac nici o pretenție asupra casei în care stă Gheorghită, deși e a școalei.

— Atât ar mai trebui ! îi răspunse Ilie și scoase port-tabacul lui aurit. Apoi adăogă :

— Stai, fir'ai al dracului, să-ți dau o țigare.

Era o zi de Duminică. Când intrară în sat la Moara printre pomi înfloriți, ce-și trimiteau în toate părțile mireasma, văzură locul măturat în dreptul porților.

Dar nu știau unde șade Leabu. Intâlniră pe mustăciosul de Moaică a lui Iosif, care tocmai eșea pe portiță, și, cu pasul mărunț, o pornise spre cârciuma lui Răducanu.

-- Unde șade Leabu, neică ?

Moaică își luă pălăria să-i salute și zise : „Eu sânt Moaică a lui Iosif, văr cu dânsul. Stați să vă duc eu“.

Moaică se sui pe capră, și cu toți o luară prin sat la dreapta. Manole de departe ghici așezarea după gardul cu mărăcini. Leabu ședea tocmai în mijlocul satului.

— Dar să știți că greu se pătrunde la Leabu. Are niște câini, ca zăvozii, și e închis, cum vedeți de toate părțile. Par'că nici poartă nu are, glă-sui Moaică.

— E om cuprins, cum vedem, zise Ilie.

— Dar de ce-l căutați? întrebă Moisică. Mi-e frică să nu fie dus.

— O să vezi dumneata, grăi Ilie și-și aruncă ochii peste gard.

Leabu auzise uruitura trăsurii și bănuie ce putea fi. Cu căciula lui naltă și cu taler, și cu fața roșcovană, eși înaintea musafirilor. Dete la o parte poarta mare care, la îngrădeală, semăna cu gardul, și trăsura intră și opri înaintea ușii.

Marițica, cum îi văzu, o sbughi pe ușa cuhniei.

— Bine v'am găsit sănătoși, zise Ilie. Eu sânt perceptorul din Frăsinei, fost notar. Dumnealui e Manole, băiatul Părintelui Andrei din Ogreneni, care a răposat astă earnă.

— Bine-ați venit sănătoși! Ia poftiți în casă. Poftim și dumneata, Moisică. Petrico, ia dați dulceață!

Marițica tocmai venise dela apă. Cu bătae de inimă și cu mâinile tremurate puse dulceața și apa în pahare. Paharele se loveau unul de altul. Petrica puse de cafea.

În casă se desbătea ursita fetei. Ședeau pe paturi Leabu și Moisică de o parte, Ilie și Manole de alta.

— Uite, neică Leabule, zise Ilie, la ce-am venit. Noi nu umblăm pe două cărări. Ai sau nu fată de măritat? întrebă el pe deadreptul.

— Am, răspunse scurt Leabu.

— Și ai vrea s'o dai după cineva, care are să fie, și preot, și învățător? mai întrebă Ilie.

— De domnul Manole vorbești? întrebă Leabu. Păi dumnealui nu prea are nume bun prin sate.

Manole o sfecli. Se vede că lui Leabu îi întorsese mințile cine știe cine.

— Noi credem că vorbele oamenilor n'au să aibă trecere în fața dumitale, mai zise Ilie.

— Gura lumii slobodă, zise și Moisieică.

— Apoi, zise Leabu, nici n'au. Ii dau bucuroș fata, dacă ne înțelegem în privința zestrei.

Lui Manole îi veni inima la loc și se roși.

— Firește că avem să ne înțelegem, răspunse Ilie.

— Zestrea e floare la ureche, slomni și Manole.

— Floare la ureche; dar dumneata nu ești de la roată, și poți să ai pretenții, zise Leabu, scărpinându-se după ureche.

Și-apoi, fără nici o pregătire, grăi :

— Eu îi dau două sute de galbeni și toate ale casei.

— Destul de frumos, grăi Ilie; dar poate nu vrea fata, roști, cam târziu, tot el.

— S'o chemăm, zise Leabu.

Marițica venea roșie și fâsticită cu tava cu dulceață. Ea înfățișă tava mai întâi lui Ilie. Ilie, cu gesturi delicate, apucă în tăcere de coada linguriții și prinse cu limba o bobită de

vișină, lăsând pe celelalte în linguriță. În aceeași tăcere luă dulceața Manole și Moisică, unul cu gesturi mai pripite și celălalt cu mișcări stângace.

— Mie să nu-mi dai, zise Leabu. Apoi, adresându-se fetei, îi zise :

— Ia spune, Marițico, ce-ai zice tu dacă am vrea să te mărităm, o întrebă Leabu.

Marițica lăsă ochii în jos să rătăcească pe fundul tăvii.

— Uite, domnul Manole, învățător la Hălăuca și viitor preot, a venit să te ceară. Tu ești zici? o întrebă Leabu.

Marițica de-abia slozni :

— Eu zic ce zici și dumneata.

— Va să zică vrei să-l iei ?

Marițica cu un glas de-abia auzit răspunse :

— Da !

— Bine, acum du-te și trimite pe maică-ta încoace, să vedem ce zice și ea.

Petrica veni iute cu tava cu cafea.

— Ce zici, Petrico ? îi zise Leabu. Domnul Manole vrea să ne fie ginere.

— Domnul Manole ne face cinste, zise Petrica, și trecu cu cescile de cafea pe dinaintea celor trei musafiri.

— Ei atunci, grăi Leabu, atunci s'aduci și vin, ca să cinstim.

Nunta se făcu repede. Sufletul lui Manole se mai înmuiă. Chemă la nuntă toate neamurile.

După gustul lui Cornescu, directorul temniței, și-al doamnei Zenaida Cornescu, care-i cununa-ră, nunta se făcu țărănește. Pe mireasă o adu-seră dela Moara într'un car mare unguresc cu șase boi cu coarne poleite. In car așezară toată zestrea, iar asupra ei sta Petrica, soacra, împreună cu Marițica, mireasa. La Ogrezeni descăr-cară zestrea din car. Iar la cununie, Manole și Marițica, gătită cu beteală, și având după dânsa domnișoarele de onoare — toate gătite în alb — stricară nițel obiceiul și merseră la bise-rică pe jos, de mână, cu preoteasa Mitana plân-gând de bucurie și cu Leabu și Lăbuleasa, după dâșii.

Domnul Cornescu, subțirel și cu cioc, și cucoa-na Zenaida, cam sulemenită, le eșiră înainte și intrară pe rând cu toții în biserică, unde era întuneric și mirosea a tămâe. Părintele David, cu niște odăjdii noi, dăruite de cucoana Zenaida, se întrecu în cântări. Mireasa plăpândă, subțiri-

că și cu ochii verzi, cu fața albă prelungă, sta lângă Manole pierdută de fericire. Manole, mândru, îmbrăcat în jachetă și cu părul încârlionțat dat pe spate, credea că toată lumea e a lui. Când preotul David veni cu vinul și covrigelul din care trebuia să musce mirii, Marițica se împiedică în vâl și era să răstoarne paharul.

— Care va să zică, zise glumind Părintele David, mai bine e să-l bei decât să-l dai pe jos.

Mirii surâseră și, luați de mână, începură, cu nunii și preotul, să ocolească, cu lumânările, masa, în cântecul de „Isaia dănțuește“.

A fost masă mare cu lăutari aduși dela București, și fără dar. Manole își luase concediu pe o lună de zile, și toată vremea și-o petrecu, împreună cu Marițica, într'o viață de vis și de rai.

Manole era fericit. Nu se mai gândea, decât rar la Tărtășescu care trebuia să-i înoiască concediul, și tot așa de rar la Ogrezeni și la preoție.

Acum Zinca era o păciaură. Ileana o stricată. Catrina, o biată femeie înrăită, la casa ei. În sufletul lui, cu farmecele ei pline de grație, domnea Marițica.

Marițica era vrednică și nu aștepta ajutorul Zinchii.

A fost cele mai fericite zile ale lui Manole. Bunătatea, mila, blândețea, care dormitau în sufletul lui, eșiră la iveală, și nimeni nu mai a-

vea să se plângă de dânsul. Poștalionul rugini sub șopron. Caii se îngrășară. Ifrim sta cu zilele în șira de pae și se uita spre plopii din spre Baia Liții. Neliniștea care-l mâna pe Manole încoace și încolo par'că se stinsese, gelozia dispăruse, spiritul de intrigă se irosise. Manole biruise, biruindu-se.

VI

După ce se însură, Manole se hotărî să se preoțească. Umblă prin sat după unt, legă de picioare câțiva curcani, pe care-i crescuse Zinca în primăvara cealaltă, prinse și câteva găini nădolene și le asvârli în poștalion peste curcani. Ifrim dete bici cailor și, în mai puțin de două ceasuri, ajunseră la Hanul cu Teiu la București.

Cu Ifrim după el, însăcsănat cu oala cu unt și curcanii, Manole se duse la părintele protopop. Părintele Atanasie dela Popa Petre primi cu plăcere ploconul dus la bucătărie. Părintele ședea într'o casă curățică cu verandă, cu grădină de flori împodobită de fiică-sa cu baloane strălucitoare puse în bețe în mijlocul ronturilor.

— Mi se pare, zise protopopul, că ești feciorul Părintelui Andrei din Ogrezeni.

— Sărut deapta, cucernice părinte, grăi Manole, făcând gestul, sânt într'adevăr Manole Ogrezeanu, sânt seminarist și aş vrea să mă pun sub oblăduirea sfinției voastre.

— Vrei să te preoțești în locul babacului? întrebă protopopul îndreptându-și mustățile că-

zute în barbă. O să fie cam greu. Trebuie să dai pe la Mitropolie. Și de! după rânduială, nici pe mine să nu mă uiți.

Manole luase zestrea și mai avea parale. Fără să zică un cuvânt, luă din buzunarul vestei treizeci de galbeni și-i puse cam pe furiș în mână stângă a protopopului. Protopopul, mulțumind și, trecându-și mâna dreaptă peste barba înfoiată, îi zise :

— Trebuie să mergi în birjă cu mine la Mitropolie, să te recomand Directorului. Dar vezi să faci două părți, căci și Mitropolitul e om. Te-ai însurat acum, și trebuie să fi luat zestre.

Manole își pipăi buzunarul. Mai avea șaptezeci de galbeni : treizeci pentru Director și patruzeci pentru Mitropolit.

— La slujba noastră trebuie cheltuială multă. măre Ogrezene; și noi nu cerem decât dela cel care are. Haid' să-ți facem formele.

Manole, de când se însurase nu se mai tunse-se. Imprejurul gâtului, alb ca zăpada, tuleele se măriseră: coada avea în curând să se răsucească și să fie vârâtă sub giubea. Manole plăti birja, care urcase dealul, și, după protopop, o luă prin curtea pietruită a Mitropoliei, întră în gangul de din dos mucegăit și cu tencuiala căzută, și urcară scara, ce se cam legăna, până la pridvorul de sus. Pe fereastră se vedeau câțiva preoți seriind. Era cancelaria directoratului.

Directorul îi primi frecându-și mâinile. Stra-

ton era un bărbat corpulent, bălan, cu fruntea dreaptă și degetele groase. Bărbuța galbenă se împreuna, ca la un sfânt, cu mustățile.

Părintele Atanasie îl luă pieziș, dar apoi o dădu pe deadreptul :

— E Manole Ogrezeanu, oropsit de multă vreme, dar acum în grațiile guvernului. Dă și parale bune. Să-l facem preot la Ogrezeni în locul lui tat'său.

— Să-l facem. Dar stai să vorbesc întâi eu cu el. Treci sfinția ta dincolo în cancelarie.

Manole, chemat, se înfățișă cu cucernicie.

— Ei, ce e cu dumneata? Știi că pe aici ești cam deochiat, zise directorul.

— Eram, dar acum cred că nu mai sânt. Domnul Ministru al Cultelor, Vasile Căndescu, mă cunoaște.

— Ei, cu toată cunoștința dumnealui, tot mai bine să te cunoaștem noi ăștia dela Mitropolie. Ce zici ?

Manole scoase fișicul de galbeni, îl desfăcu de hârtie și-l puse pe colțul biuroului vechiu și nevopsit.

— Ei, bravo ! O să ne înțelegem de minune. Fă o petiție. Dar știi că întărirea o să ți-o dea Inalt Prea Sfinția Sa.

Manole scoase cel de al treilea fișic — ceva mai mare — și-l puse, de astădată, în mâna directorului.

— Dar ceva unt, curcani, găini, n'ai adus tu ?
 îl luă cu intimitate directorul.

— Cum să n'am pentru dumneavoastră ? Să-mi
 dați adresa.

Directorul i-o dete și puse pe aprodul, ce sta
 în afara ușii, să cheme pe Părintele Atanasie.

— Să-i faci formele, Părinte. Recomandă-l
 sfinția ta către noi, și noi îl întărim.

Manole făcut o petiție către protopop, îi puse
 timbru — căci asupra lui avea totdeauna tim-
 bre — și o înmână protopopului. Protopopul
 scrisese chiar pe hârtia aceea recomandația către
 Mitropolie. Directorul o luă, o întări cu o re-
 zoluție, o pecetlui, puse să facă duplicatul, și
 grăi :

— De-acum lucru e gata. Mă duc să vorbesc
 cu Inalt Prea Sfinția Sa; și, fără voe, își pipăi
 buzunarul.

— Acum ești bun de cinste, zise Protopopul
 Atanasie îndată ce eși directorul.

Iși luară rămas bun. Directorul recomandă lui
 Manole să fie preot cumsecade și-l dete pe mâna
 protopopului să reguleze diaconia și preoția ce
 avea să primească Manole.

— Să mergem la Iordache, propuse Manole. Și
 până pe seară se împrieteniră bine la mâncare și
 băutură.

VII

Manole se făcuse preot în Ogrezeni, dar era învățător la Hălăuca și-i era greu. De mult umblase el să ia locul lui Gheorghită din Ogrezeni, dar îi punea necontentit piedică revizorul Tărtășescu. Cu toate pârile ce trimetea la revizorat, la prefectură și la Minister, nu putea să izbutească nimic. Tărtășescu, care cunoștea dela școala de model pe Gheorghită și știa ce fel de învățător e, făcea toate cercetările în favoarea acestuia și Manole rămânea cu buzele umflate. Acum că avea argumentul popiei din Ogrezeni, i se păru mai ușor să izbândească. Dar Tărtășescu avea urechea surdă, și Manole crăpa de necaz.

După multă gândire și frământare, Manole își aduse aminte că e bărbat frumos, și nu mai pot femeile după el. Și atunci se gândi să dea o lovitură îndrăzneată : să caute cu ajutorul unei cocoane să scoată pe Tărtășescu din revizorat. Tot gândindu-se mereu, își aminti că o dată, pe când eșea din cabinetul lui Lascaride, se întâl-nise în vestibul cu cucoana boerului și-i se aplecase adâne înainte. Cucoana îl privise în ochi

și-l măsurase de sus și până jos cu o simpatie vizibilă. Dacă ar încerca să se ia bine cu Doamna Lascaride?

La rândul ei, Doamna Lascaride, care, pe vremuri nu vrea să știe nimic de politică, acum, că trecuse de patruzeci de ani, începu s'o pasioneze. Lascaride era președintele Senatului și avea mare influență în partid.

Manole avea bărbuță de fulgi și, deși era flăcău tomnatic, avea mustața gălbue, doar mijită, și cărlionți la ceafă. Ochiul, fugarnic, de un albastru albicios avea adâncimi și clipe de căldură subită. Trebuia să-și încerce norocul pe lângă Doamna Lascaride. Ce-avea de pierdut? Tărtășescu trebuia măturat.

Manole de câte ori venea la București — și venea des — își petrecea vremea trecând pe la poarta lui Lascaride.

Cucoana îl zărise și par'că-și aducea aminte că-l mai văzuse odată și-i plăcuse. Acum îi plăcu și mai mult văzându-l mâhnit și cu mustața infierată pe buză. Cu deosebire îi plăcea barba lui moale și galbenă.

— Ce-i cu tine, Georgeto? zise ea cu dinadinsul fetei din casă. Văd pe un popic că se învârtește mereu prin prejurul tău.

Georgeta era o fată voinică, cu trăsături delicate și cu breton.

— Nu-i nimic, conia. Popicul ăla despre care vorbiți dumneavoastră vine pe la cuconașul de

ani de zile. Dar dumneavoastră, ce să băgați de seamă !

— Se vede, mai zise cu ipocrizie Madam Lascaride, că tu i-oi ști și numele.

— Cum să nu-l știu? Că eu sânt doar de prin partea locului și cam știu ce-i poate capul. Este Manole, băiatul preotului Andrei din Ogrezeni, îi zice Ogrezeanu.

— Manole Ogrezeanu ?

— Așa! da! răspunse Georgeta.

— Va să zică nu e de pe aici ?

— Dar de loc ! E învățător la Hălăuca, dar a-leargă după școala din Ogrezeni, unde e și popă.

— Dar multe mai știi tu. Se vede că-ți dă târcoale de mult !

— Ce târcoale, cuconiță? Dar ce sânt nebună să bag în plug cu unul ca ăsta ?

— Se vede că nu te-a plăcut, de-l vortești de rău, mai grăi Doamna Lascaride.

— N'a avut prilej când să mă placă. Nu s'ar fi dat el la o parte. ăsta are copii cu țigăncile, cuconiță. O fată din Ogrezeni i-a dat foc la școala din Hălăuca. Și cu bucătăreasa lui se are bine. E un cocoș de țară, un cocoș din țigănie, nici măcar de mahala.

Doamna Lascaride aflase tot ce-i trebuia. Dar își puse în gând să nu bage pe Georgeta în tainele ei. Totuși Manole îi luă înainte.

El se plictisise tot dând târcoale casei. Își propuse să intre pe ușa casei printr'un plocon de-

licat. Se duse în piață și cumpără un cânăraș, îl puse într'o colivie d'aurită și scrise apoi pe un bilețel „Doamnei Lascaride, cu tot respectul, Manole Ogrezeanu“. Veni cu el și sună la scară.

Feciorul era dus în oraș. Se înfățișă Georgeta. Manole o semui.

— Nu ești dumneata de pe la podul Bobancului. Da frumoșică mai ești !

— Cată-ți de treabă! Eu nu sânt Zinca țiganka.

Manole își zise : „Și asta știe... Să știi că mă încondeiază...“ Dar pe urmă își mai zise : „Ei și“?

— Ia nu te mai fasoli, grăi el și spune-mi mai bine cum te cheamă?

— Georgeta mă cheamă, și ce mai vrei ?

— Lasă că la mă-ta acasă te-o fi chemat și Gherghina, și scoase din buzunar o piesă de doi lei.

Cucoana Atenaisa nu prea o răsfăța cu bani. Gestul lui Manole îi plăcu.

— Uite ce e. Pe mine mă chiamă cu adevărat Gherghina; dar cuconiței îi place să-mi zică Georgeta. Și-apoi fără trecere, se aplecă la urechea lui și-i zise :

— Când mai vii pe-aici?

Manole îi răspunse pe acelaș ton :

— Când ăi vrea. Dar lasă c'om mai vorbi noi. Acum du cucoanei cânărașul, cu biletul ăsta. Am nevoie de protecția dumneaei.

Și Georgeta dete fuga cu colivia în casă.

Manole nu plecă. Dete iar ocol casei. S'aștepta să-l cheme. Era pe la 4 după amiază, și cuconul Lascaride era la Senat.

Dorința i se împlini.

Manole intră cam cu inima îndoită. Dar crezu că e bine să facă pe tristul și modestul.

— Dumneata ești părintele Manole Ogreseanu? întrebă cuconița, făcând semn Georgetei să easă și închizând ușa capitonată.

Manole observă gestul și se bucură.

— Din nefericire, eu, Doamnă, răspunse el.

— Dar de ce zici „din nefericire“? Slavă Domnului ești tânăr, ai o figură simpatică, chiar prea simpatică, și mi se pare că poți să te bucuri și de protecția președintelui Senatului?

Doamna Lascaride ocoli și nu-i zise pe nume bărbatului.

Manole observă și asta, și găsi de unde să aibă mai multă îndrăzneală.

— Sânt sănătos, e adevărat. Dar până la Dumnezeu te omoară sfinții. Și pe mine sfinții mă omoară.

— Dar, spune drept, mai zise cucoana Atenaisa, mie de ce mi-ai trimis cănărașul?

— Aș fi vrut, Domniță, să-ți cer o cât de mică protecție.

Atenaisa se apropiă de el. Un miros puternic bărbătesc înconjură pe părintele Manole. Așa ceva, lângă un bărbat, Atenaisa nu mai simțise. Se depărtă cu grijă și se așeză pe canapea. O ra-

ză de soare căzu pe bărbuța părintelui Manole și i-o auri. Apoi îi făcu să strălucească ochii.

— Cu frumusețea asta de chip, oricând ai dreptul la o protecție. Ia spune-mi ce te doare ?

Manole îi spuse totul și adăogă :

— Ce cer eu e foarte greu. Deși am toate drepturile, revizorul îmi pune piedică și, fără înlăturarea lui, nu se poate face nimic.

— Ia șezi colea pe scaun. Și lasă că-l regulăm noi pe domnul revizor. Uite am să le scriu la toți, chiar și dumnealui. Te pomenești că-l frâng așa — și-ar fi mai bine.

Și după ce-l privi cu admirație, se duse la biuro, scriseriserisori și-i le dete zicând :

— Vezi să mi-aduci răspunsul.

Și-i dete, ca la un copil, o lipă pe ceafă.

Când eși de la cuconița Atenaisa avea patru scrisori în buzunar. Una către Ministrul de instrucție, alta către secretarul general, alta către prefect, și alta către Tărtășescu.

Părintele Manole o luă de jos în sus. Cu multă stăpânire de sine, și cu frunteta sus, se înfățișă, mai mult cu forța, în cabinetul revizorului.

— Ertăți-mă, domnule Tărtășescu; dar am să vă destăinuesc un secret, care vă privește.

— Poftim, părinte.

Dar nu-l puse să stea pe scaun.

— Ce secret poți să ai dumneata, care să mă privească pe mine ?

— Nu mă luați așa, domnule Tărtășescu. Eu am în buzunar soarta dumitale. Nu glumesc și v'o spun ritos. Numiți-mă la OGREZENI și nu se întâmplă nimic, grăi dârz Manole.

— A, ai venit, auzi ? cu amenințări să mă dai pe mine afară ? Te poftesc cu frumosul să părăsești cabinetul. Altminteri, auzi ! nu știu ce se întâmplă.

Manole se simți tare și-i zise :

— Es ; numai te rog să citești scrisoarea aceasta. E dela Doamna Lascaride.

Tărtășescu o asvârli cât colo.

— Să fugi cu fustele de-aici ! Ai ajuns și pe acolo, nemernicule !

Manole n'avu ce face, și eși.

Scrisoarea către Ministrul Instrucțiunii ținea pe revizor ; celelalte aveau de obiect numai numirea lui Manole la OGREZENI. Se hotărî să se ducă la CĂDESCU, ministrul instrucțiunii și prietenul lui Lascaride.

Părintele Manole găsi pe Vasile CĂDESCU în cabinetul roșu. Înainte însă de a lua scrisoarea, care se vedea parfumată, îl luă la cercetare, ca fost ministru de interne, ce fusese.

— Cine ești dumneata ?

— Sânt omul domnului președinte al Senatului și am făcut servicii partidului, despre care vă poate informa chiar domnia sa însăși, zise cu demnitate părintele Manole.

— Și ce doriți ? schimbă tonul cuconul Vasile.

— Nu-mi pot găsi loc pe lume din pricina domnului Tărtășescu.

— A ! revizorul ? Se vede că ești și învățător ? mai întrebă cuconul Vasile.

— Da, la Hălăuca-Ilfov.

— Și, în loc să stai la școală să-ți vezi de treabă, dumneata bați scările ministerelor să te plângi în contra autorităților, care-și fac datoria....

Pe urmă, privind scrisoarea, se mai înmuiă, deși în mintea lui gândi multe și de toate.

— Du-te la școală, și lasă aici scrisoarea. Ce-om putea, om face. Ești preot la Ogrezeni și nu poți fi învățător la Hălăuca . Dar să știi că pe Tărtășescu l-am rugat eu să fie revizor, că el nici nu vrea. Demisia trebuie să vie dela el, băete...

Și cu un gest congediă pe părintele Manole.

VIII

În vremea aceasta Tărtășescu fusese în inspecție și dăduse și pe la școala lui Gheorghită din Ogrezeni.

Ce văzu, îl minună. Băieții din clasa IV făceau probleme de numere complexe, ca și când ar fi fost în clasa a treia gimnazială. Sănducul, băiatul lui Gheorghită, bălăneț și cu ochii ascuțiți, spunea pe din afară pe toți voevozii Munteniei și Moldovei, și, pronunțând pocit, recita toate ținuturile Germaniei :

Mecklenburg Schwerin capitala Schwerin.

Oldenburg capitala Oldenburg...

Saxa Weimar, capitala Weimar...

Domnul Tărtășescu dormi la Gheorghită.

După ce mâncă, își luă noapte bună și cu Sănducul de mână intră în odaia mare de musafiri.

Tărtășescu se simți bine în odaia încălzită de la soba oarbă din colț. Se bucură de cearșaful de pe pat, alb colilie, și de plapoma de mătase albastră, înfățată din nou. Pe jos văzu scândurile strălucind de curățenie: Ilinea lui Țică le

frecase cu moloz. Toate erau primitoare, Domnul revizor se simți ca la el acasă.

— Să vedem acum și eu ce e de capul domnului Sănduciu acesta, și-i zise să-și aducă ceaslovul.

— Ia să-mi citești mie mai întâi din ceaslov. Până unde l-ai citit ?

— Eu l-am citit tot. Am citit și calendarul.

— Nu cumva ți-a rămas ceva din el ?

— Știu că sânt douăsprezece sărbători împărătești.

— Pe vremea asta știi ce sărbători sânt ?

— La 2 Februarie a fost „Intâmpinarea Domnului“, iar peste șapte săptămâni, avem „Buna-vestire“ — blagoveștenia, cum îi zice lumea.

Domnul Tărătașescu se minună în sinea lui de grăbnicia și justetea răspunsurilor, dar nu încetă cu întrebările.

— Tu știi, Sănducule, care luni sânt de treizeci și care sânt de treizeci și una de zile.

— Le știu pe degete; așa m'a învățat „bătrânul“.

— Care „bătrân“ ?

— Bătrânul, bunicul nostru, tata lui tatu, --- moș Alecu.

Și Sănduciu arată pe încheetura mâinii stângi cum trebuie să numeri ca să le afli.

— Și ce mai știi tu ? îl întrebă domnul Tărătașescu așa într'o doară.

— Păi citesc și eu cărțile din coșul lui tatu.

Multe lucruri nu le înțeleg, dar tot îmi rămâne mie ceva în cap.

— Și ce-ai citit ?

— Am găsit între caetele lui tatu, unul în care scrie „despre morală“, începe cu „despre conștiință“; dar nu știu nici ce e morală, nici ce e conștiința.

— Lasă c'o să le înveți tu mai târziu. Și ce-ai mai găsit ?

— Am găsit o carte de agricultură cu poze și am citit cum se seamănă grâul, sfecla... Știu cum se face asolamentul.

— Ei, spune, cum se face ?

— Păi după grâu se pune porumb, pe urmă pepeni și apoi tot grâu. După porumb se mai pune și grâu.

— Foarte bine, Sănducule. Dar până să pleci, citește-mi poezia asta.

Sănducul luă cartea, unde o deschisese domnul Tărtășescu, și citi titlul cu glas tare și răspicat :

„Mihul copilul“

Apoi, pe nerăsuflăte, începu :

La dealul Bărbat
Pe drumul săpat...

Ajungând la partea în care Mihul cântă, de amuțește pe Unguri:

Iată, mări, iată
 Că Mihu deodată
 Incepe ușor
 A zice cu dor,
 Munții că răsun
 Șoimii se adun,
 Codrii se trezesc
 Frunzele șoptesc
 Stelele clipesc
 Și 'n cale s'opresc —

Domnul Tărtășescu simți un fior. Par'că acum auzea poezia pentru prima dată.

Dar Sănducu osteni. Domnul Tărtășescu îi dăruî cartea și o monetă de un leu, îl sărută și-l trimise la culcare.

Plin în suflet de Sănducu, și de toate câte văzuse în școala lui Gheorghită, nici nu mai voia s'audă de vreo insistență în favoarea lui Manole.

Când prefectul Malaxa, ațâțat de scrisoarea Doamnei Lascaride, chemă pe Tărtășescu și-i spuse la ureche dorința înaltei Doamne, domnul Tărtășescu îi zise cu glas cumpănit :

— Domnule prefect, zise el, uitându-se în jos la mica statură a prefectului și privind-i ochii vii, dacă printr'această cerere voiți să-mi cereți demisia, eu v'o pun la dispoziție. Eu vin acum din inspecție. Am fost la școala din OGREZENI de sub conducerea lui Gheorghită DĂRMĂNEASCU. Ei, vă spun, domnule prefect, că pe întitnsul țării

românești, n'ai să găsești o școală mai înstrănată și un învățător mai bun.

— Dar am auzit că bate copiii.

— Ii bate, nu-i bate, e vorba că-i învață și-i învață bine. Se vede că este o metodă, care trebuie românului nedisciplinat.

— Dar ce mă fac eu cu cucoana asta?

— Eu nu vă stau în drum, mai zise domnul Tărtășescu.

— Vezi că nici asta nu se poate. Dumneata ai fost rugat de domnul ministru Vasile Căndescu și chiar de domnul Lascaride, și-ai primit acest post, nu prea înalt, după stăruința dumnealor. Cum o să-ți cerem demisia?

Și prefectul stete nițel pe gânduri, băgându-și, cum avea obiceiul, degetul în ureche.

— Iacă ce-am să fac: am să vorbesc cu domnul Lascaride. Dumneata du-te și vezi-ți de treabă. Ce e și cu intervențiile astea din partea cucoanelor, domnule! Dar o să facem regulă.

Și, scoțându-și degetul din ureche, se duse să se așeze la birou.

Nu trecu mult, și domnul Tărtășescu fuse chemat, printr'un aproad înadins, la Ministerul instrucțiunii.

Domnul Tărtășescu înțelese că e vorba tot de „măgarul“ de Manole OGREZEANU. Iși luă pălăria naltă, cu care da gravitate slujbei, luă o birjă și se înfățișă lui ȘTEFĂNESCU, noul secretar general.

Cum îl văzu intrînd, Ștefănescu lăsă pe solicitatori să mai aștepte, și se vîrî cu domnul Tărtășescu într'un ungher al cabinetului.

— Am o rugăciune, zise el. E o persoană sus pusă care stăruie. E vorba de locul de învățător de la Ogrezeni.

Domnul Tărtășescu o luă iar cumpănit și așezat.

— Domnule secretar general, dumneavoastră știți bine că eu n'am vrut să mă fac revizor. M'au rugat să iau această slujbă umilă, dar de mare importanță națională, d. Vasile Căndescu și fostul meu coleg de școală, Lascaride. Față de insistențe nedrepte de sus, îmi luasem hotărârea să-mi dau demisia. Ei bine, acum v'o spun pe șart: nu mi-o mai dau și nici loc vacant în Ogrezeni nu am.

Ștefănescu se făcu roșu ca focul.

— Bine, dar cerințele politice...

— Eu nu știu decât de cerințele datoriei. Locul ce-l cereți este al celui mai destoinic învățător din ambele județe. Și nu văd ce mare interes politic este să disloc o școală de toată frumusețea și să pui în locul lui pe un intrigant.

— Trebuie să-l mulțumim pe Lascaride, președintele Senatului.

— Mă'ndoesc, domnule secretar general. La mijloc nu poate fi decât o... — hai să-i zicem — o doamnă.

— Taci că te-aude cineva. Dar învrăjbit mai

ești, zise secretarul general, care începu să se bucure și el că găsisese o rezistență față de pretenții fără temei.

— Iartă-mă că te-am turburat. mai zise Ștefănescu. Fii pe pace. Dar să nu te superi, dacă. pentru a ne apăra, o să zicem că ești nebun și ești în stare să ne pui toată presa în cap.

Domnul Tărtășescu plecă ușurat.

IX

În vremea aceasta Vasile Căndescu voi să vorbească cu Lascaride. Ministrul fusese pus în curent de secretarul general și ajunsese la aceeași concluzie, ca și el.

Lascaride însă nu știa nimic.

— Bine, pe părintele Manole OGREZEANU îl știu, zise el. Ne-a făcut oarecare servicii, mai mult inutile, în opoziție. Dar de aci, până a izgoni pe Tărtășescu din revizorat, este o distanță. Eu n'am intervenit pentru el; și nici n'am știut că Tărtășescu e așa de dârz.

Vasile Căndescu se aplecă la urechea lui și-i zise cu oarecare înțeles :

— Doamna....

Lui Lascaride i se roși chelia până după urechi.

— Eu știu, zise dânsul cam încurcat, că ea s'amestecă rar în treburi politice.

Vasile Căndescu, ca să-l îmbuneze, lăsă chestia cu Doamna la o parte, și ajunse deodată la concluzie, având aerul că solicită aprobarea lui Lascaride.

— Va să zică Tărtășescu rămâne la locul lui.

Și Vasile Căndescu se scărpină în partea de sus a mustății, tăiată scurt.

— Firește, răspunse Lascaride, și se despărțiră.

Lascaride căzu pe gânduri. „Ce-are Atenaisa, nevastă-sa, cu părintele Manole OGREZEANU? Pentru ce această intervenție intempestivă?”

Seara veni acasă foarte preocupat. Atenaisa de altă parte aflase dela părintele Manole că scrisorile ei nu avuseseră niciun efect.

Lascaride, pe fotoliu, în luxosul său birou, începu vorba, ca și când ar fi fost înțeleși, cu Atenaisa, care cosea la niște horbote pe canapea.

— Știi că, în chestia părintelui Manole OGREZEANU, nu se poate face nimic. Se opune nebunul ăla de TĂRTĂȘESCU.

— Și nu puteți să-l dați voi afară? răspunse Doamna Lascaride stând din cusătură. Lascaride eu o furie conținută, o înfruntă:

— Pentru asta trebuie motive legale sau măcar politice. Cine e părintele Manole OGREZEANU, pentru ca să facem o adevărată perturbare în învățământ? întrebă retoric Lascaride și se nîtă adânc în ochii Atenaisei.

Doamna Atenaisa, oricât ar fi fost de autoritară, se simți cu musca pe căciulă și, reluând horbota, puse oarecare întârziere la răspuns.

— Tot așa ai putea să mă întrebî pe mine: cine sînt eu, care-l susțin?

— Draga mea, știi cât te iubesc și te respect, zise, luând un ton dulce Lascaride; spune însă

drept, vrei tu cu adevărat ca pentru Părintele OGREZEANU-ăsta să pui la mijloc toată vaza mea politică?

Apoi, luând iar vânt, continuă :

— Și, cu aceeași dragoste și respect, aș putea să întreb: de ce atâta foc să protejăm pe Părintele OGREZEANU ?

Atenaisa se simți prinsă. Trebuia să înceteze ofensiva.

— Eu nu pui niciun foc, zise ea cu indiferență. Mi-a trimis băiatul cănărașul din colivie, și-am crezut că-i pot răspunde cu protecția mea — cu slaba mea protecție... Dar dacă nu se poate, je m'en fiche.

Lascaride se liniștise. Accentul Atenaisei îl făcu să vadă două câștiguri: unul că doamna nu mai insistă pentru Părintele OGREZEANU; al doilea, că vedea că ea nu a eșit din drumul drept.

Dar îndată, după aceasta, și din ce în ce mai puternic, Doamna Lascaride simți că-și pierde autoritatea ce-o avea asupra bărbatului său, și-și veni în fire. Cum e cu putință să fi cedat ea lui Lascaride? Cum se poate ca ea, damă mare, cu veniturile a cinci moșii, soție de președinte al Senatului, să n'aibă volnicia să-și dea protecția unui biet solicitator și să nu poată scoate din slujbă un nemernic, ca Tărtășescu? Și-și propuse să ia iarăși ofensiva, îndată după ce-or mânca.

Se duseră la masă liniștiți; dar îndată ce luară

cel din urmă fruct — niște rodii — doamna Lascaride începu focul.

— Ia ascultă, Grigore, zise ea. Cine-l sprijină pe Tărtășescu, de nu-l poate mișca din loc nimeni ?

— Draga mea, grăi Lascaride, punându-și cuțitașul de fructe pe taler, Tărtășescu ăsta mi-a fost colegă de clasă. E un om bățos, dar drept. Eu mi-am făcut păcatul să-i cer să fie revizor, și Vasile Căndescu l-a rugat să se facă revizor dându-i nu numai Ilfovul, dar și Capitala și județul Vlașca, ca să obləduiască școalele.

Cucoana Atenaisa rămase pe gânduri.

— Și nu puteți voi să-l scoateți, dându-i un post mai mare ? De exemplu, un post de inspector secundar ?

— E o idee, zise Lascaride, uitându-se în ochii soției sale. Bravo Atenaisa ! Dar vezi că e al dracului și n'o să primească.

— Dragă Grigore, zise Atenaisa, făcând semn sufragiului să strângă masa, dacă veți ști, cum să-l luați, o să primească. Și-apoi noi avem o îndatorire către profesorul Irimescu, care de cinci ani îmi tot descurecă socotelile moșiilor. E omul nostru și nu i-ar sta rău să facă pe revizorul.

— Ala n'o să facă mare treabă. Dar vorba ta : ne-a făcut servicii și trebuie să-i dăm și lui un os de ros.

X

Lascaride se bucură în sine de combinațiunea Atenaisei și se puse pe lucru. Trimise îndată un bilet lui Tărtășescu rugându-l să vină să ia masa cu el, între bărbați, la el acasă. Tărtășescu desfăcu biletul în cancelaria seminarului, unde-l căutase groomul lui Lascaride.

— Măi, dar ce l-o fi găsit pe Lascaride să mă cheme la masă la el?

Părintele Director, căruia îi îndreptase întrebarea, răspunse dând din umeri :

— Știu eu ?

Și adăogă într'o doară :

— Poate vrea să te înainteze.

Tărtășescu rămase pe gânduri :

— Să mă înainteze ? Ți-ai găsit !

Tărtășescu se duse acasă, și către ora 12 se îmbracă cu redingota, își luă țilindrul și paltonul, și la amiază se înfățișă într'o sanie înaintea peronului lui Lascaride. Feciorul îi deschise, îl scutură de zăpadă și-apoi, după ce-l desbracă de palton, îl îndreptă spre cabinetul boerului.

Lascaride se sculă după fotoliul în care sta,

grijindu-și unghiile, și-i eși înainte. Dar mai întâi zise feciorului :

— Dă la masă, Nicole...

Apoi, strângând cu efuziune mâna vechiului său coleg, grăi :

— Măi, nu știi ce fericit sânt că te am întrepenații mei. Ne mai aducem aminte de tinerețe.

Tărtășescu era aproape să se fâstâcească. Dar cu mișcări cumpănite își ținu firea. Iși puse încet țilindrul pe un scaun. Iși dete la o parte șuvițele căzute pe chelie, luă scaunul, pe care i-l trase Lascaride, și zise :

— Mă miră primirea dumitale...

— Zi-mi tu, mă, ca'n vremea veche. Doar am mâncat dintr'o strachină. Iți mai aduci aminte pe baba Marișca.

— Gazda noastră ? E mai aproape de mine, decât de tine și mă mir că ți-o mai aduci aminte.

— Dar dece să nu mi-o amintesc ? Ea primea merindele, pe care noi le aduceam ; ea le păstra și ni le împărțea după cuviință. Dar noi, ștregari, toată ziua nu-i dam pace. Ii scoteam sufletul, până să ne ducem la liceu

— Sărăcul liceu ! S'a ruinat rău. Ar trebui să faceți ceva pentru el, spuse Tărtășescu.

Lascaride prinse firul.

Tu vorbești numai de ziduri ! Dar am auzit că-i tânjește sufletul. Profesorii lipsesc ; copiii învață papagalicește. E o dezordine, care n'ar mai trebui tolerată. Blegul ăla de Bănărescu ar trebui

dat afară din directorat ! Știe el ceva carte, dar
 ăla nu vorbește, îngână.

Tărtășescu dete în plasă.

— Și eu am auzit...

— Acum hai la masă, — că văd pe fecior că vine
 să ne cheme.

Și, în mod savant, Lascaride întrerupse chestia
 cu școala secundară.

Tărtășescu să se împiedice în covoare și mai
 multe nu. Parchetul strălucea, și trebuia să fii
 cu băgare de seamă să nu aluneci.

Lascaride arată lui Tărtășescu scaunul din
 față, și se așezară amândoi la masă, în sufrageria
 largă. Tărtășescu se minună de frumusețea ta-
 cămurilor.

— Dacă n'aș ști că fericirea nu stă în bunuri
 materiale, aș zice: „Iorgule, scumpul și vechiul
 meu amic, fericit ești!“

— Dar tu, cum o duci ?

— Sânt fericit și eu în sărăcia mea. Mă bucură
 copiii, zise Tărtășescu.

— Iată o bucurie, pe care n'am avut-o și nu
 ered s'o mai am niciodată. Dar trebuie să ai și
 multe necazuri, grăi Lascaride.

— Sufer, de când i-am dat la școală. Nu știu
 cum, dar par'că pe vremea noastră — deși erau
 numai începuturi — profesorii erau mai serioși.

Tărtășescu nici nu băga de seamă că aduce
 așa la moara cucoanei Atenaisa.

— Și după informațiile mele — prinse iar fi-

rul Lascaride — școala noastră secundară tânjește. Ne-ar trebui un om acolo și nu-l avem.

Și, tăind firul iar savant, Lascaride lăsă iar chestiunea care-i sta pe suflet și schimbă șirul vorbei :

— Apropos, ce-o fi făcând băiatul, care mi-a scris mai an, al lui Dărmănescu.

— Știu că e tot bolnav de friguri.

— Păcat

-- Dar cu școala primară, a ta cum stăm ? mai întrebă el.

— N'am sta rău; dar avem prea puține școli normale. Ne trebuie mai mulți învățători răspunse Tărtășescu.

Tărtășescu vorbea și se încurca în mîncări. Nu prea știa să mânuiască instrumentele. Supa o luă el cu binișorul, deși i se auzea prea mult sorbitura. La maioneza de șalău se fîstâci deabinelea: vrea să bage cuțitul în pește.

-- Nicule dragă, nu cu cuțitul. Învață-te și tu mai boerește. Vezi că ai un cuțit lat alătura, îi zise bonom Lascaride.

Către sfârșitul mesei, Tărtășescu iar aduse vorba de copii.

— Domnule, profesorii de-acum rar de mai explică copiilor. Doar le zice: luați de ici până ici. Nu știu unde o să ajungem cu lenevia asta. Sînt profesori, care nu deschid gura decât cînd strigă băeții de pe catalog.

— Știu și eu un caz, ba două, grăi Lascaride.

Ar trebui alt om decât inspectorul Demetriescu. Dar unde să-l găsești ?

Tărtășescu se prinse în undiță deabinele. Fără să întrebe pentru ce fusese chemat, el se juca cu furculița cu care luase o bucată de brânză și se uita galeș în ochii lui Lascaride.

Lascaride îl înțelese.

— Nu cumva ai vrea să fii tu ? Lasă dragă că tu acolo unde ești, faci treabă bună. M'am informat eu..., grăi șiret Lascaride.

Și-apoi după o pauză.

— A, dacă-ai găsi tot un om integru ca tine, n'aș zice nu. Tu ai fi adevăratul oerotitor al școalei secundare.

Tărtășescu se lumină de bucurie.

— Poate s'ar găsi, zise el, fără să bănuiască cursa ce i-o întinsese Lascaride.

— Cunoști pe profesorul Irimescu ? îl întrebă Lascaride **ex abrupto**.

— Dela gimnaziul Lazăr ? întrebă Tărtășescu. Prea puțin ; dar am auzit că e un bun profesor.

Și Tărtășescu, gândindu-se la drumurile, pe care trebuia să le străbată în căruțe țărănești, pe ploae și pe vreme bună, ca revizor peste două județe, adăogă :

— Ala ar putea să vină în locul meu. Dar cine să se găsească să-mi ofere mie inspectoratul ?

— Dacă vrei, te-aș sprijini eu. Tot ai tu o casă grea. S'ar putea face două lucruri bune : tu te-ai ușura, și școala ar câștiga.

Tărtășescu se prinsese în laț deabinele. Totuși, ea să-l facă să nu simtă șiretenia, Lascaride îi zise la plecare :

— Pleci și nici nu mă 'ntrebi pentru ce te-am chemat. Nu e vorba : o să te mai chem eu să stăm din când în când la masă, ca doi frați. Dar acum am avut și-un interes. Am o cimotoie, un băiat bun, normalist. Il cheamă Mihail Bărbulescu. E de pe la Băneasa. N'ai putea să-i găsești un loc pe undeva ?

— O să-i caut, cu dragă inimă, un loc. Și-ți mulțumesc adânc de plăcerea, ce mi-ai făcut și de speranțele ce mi-ai dat, zise Tărtășescu strângând mâna lui Lascaride.

N'apucă să easă Tărtășescu, că Lascaride strigă pe Atenaisa, care mânca singură în odaia de culcare.

— Atenaisa ! Atenaisa ! S'a făcut !

— Ce ? întrebă jumătate speriată Atenaisa.

— Propunerea ta a izbutit. Pleacă Tărtășescu. Săracul cum o înnota acum prin vifornița asta !

— Puteai să-i dai și tu sania, zise Atenaisa.

— Lasă că inspectoratul o să-i ție mai bine de cald.

Apoi, fără să-i mai spună Atenaisei, Lascaride trimise un bilet lui Manole, cu cuprinsul următor :

Dragă Manole,

*Toate merg bine. Când vrei să mă vezi, caută-mă
la Senat*

Devotatul tău

LASCARIDE

Manole înțelese. Și multă vreme poștalionul lui nu mai luă drumul Bucureștilor, deși sufletu-i ambițios ar fi dat multul cu multul să mai vază pe Atenaisa.

XI

Pe când, plin de bucurie, se întorcea dela Ogreneni, dela inspecția ce iar făcuse, domnul Tărtășescu se gândi mult la toate întrigile, ce se țesuseră împrejurul lui și-al lui Gheorghită Dărmănescu. Deodată îi răsări o lumină în minte. Nu cumva Lascaride îl chemase, nu ca să-i recomande pe Mihail Bărbulescu, ci ca să-l facă să-și dea de bună voe demisia? Nu cumva la mijloc este tot mâna cucoanei Atenaisa, adică a lui Manole? Și nu cumva, după plecarea lui din revizorat, Dărmănescu tot are să fie mutat și în locul lui tot are să fie numit ticălosul acela de Ogrezeanu? Iacerul i se păru din ce în ce mai probabil, și atunci își puse în gând să cheme pe Dărmănescu să vadă ce zice și el despre toate astea.

Cum ajunsese acasă Tărtășescu îi trimise printr'un om al prefecturii un bilet să vie la revizorat.

Cum primi biletul, Gheorghită porunci lui Niculae să pună caii la brișcă și se înființă, la București, la revizorat. Tărtășescu îl pofti să șază.

— Măi, Dărmănescule, știi tu că părintele Manole Ogrezeanu vrea să te mute din Ogreneni? îl întrebă domnul Tărtășescu.

— Știu, răspuse simplu Gheorghită.

— Și tu ce zici ? îl mai întrebă revizorul.

— Eu am încredere în autoritățile școlare, care cunosc cum îmi fac datoria.

— Se vede că tu de politică habar n'ai. Uite-te la mine. Cât mă crezi tu de drept și îndărătnic la îndeplinirea datoriei, trebuie să te oropsesc, zise Tărtășescu.

— Asta n'o cred, domnule revizor.

— Mă, tu știi că, din pricina lui cumnatu-tău, eu trebuie să-mi dau demisia din revizorat, și să vie în locul meu altul, care să te mătrășască ? îi zise Tărtășescu și puse mâna pe-o coală de hârtie.

— Nu mi-aș fi putut închipui aceasta, răspuse Gheorghită.

— Uite mă, asta e demisia mea. Ce să mă fac eu tine ? îl mai întrebă revizorul.

— Domnule revizor, văd că soarta mea e pecetluită. Pecetluiți-o cel puțin dumneavoastră cum credeți că e mai bine, zise Gheorghită, și-și lăsă privirea în jos.

— Să știi că de tine am să mă îngrijesc. Dar eu toate că plec, pe hoțul ăla de OGREZEANU, n'ai să-l vezi învățător în OGREZENI.

Și Tărtășescu îi spuse cum, în dimineața aceea, pe el l-a numit învățător la Podul Bobancului, cum i-a întărit posesiunea asupra casei ce are în OGREZENI și cum în locul lui n'a numit pe părintele MANOLE, ci pe Mihail Bărbulescu, un protejat al lui Lascaride.

— Să pofteseă să deslege acum ce-am înnodat eu, zise frecându-și mâinile revizorul.

— Domnule revizor, domnule Tărtășescu, n'am cuvinte să vă mulțumesc. Eu, mai curând sau mai târziu, tot eram pierdut. Dumneavoastră, ca un părinte, mi-ați dat, și casa, și școala dela Podul Bobancului, care nu e departe de Ogrezeni. Scap și de Sârbii aceia, pe care-i tot întărâtă în potriua mea blestematul de cumnatu-meu. Voiu sta în Ogrezeni și mi-oiu face datoria, numai între Români mei, la Podul Bobancului. Că ați numit la Ogrezeni pe altul decât pe Manole, asta e pedeapsă dela Dumnezeu pentru un rău și un neastâmpărat ca el. Să trăiți, domnule revizor !

Și astfel dela 1 Septembrie și cu toate văicărelile Ioanei, se învoi cu primarul și notarul, închiriă o casă în sat la Podul Bobancului și deschise școala nouă, în aceeași comună.

Când auzi că la Ogrezeni are să vie Mihail Bărbulescu, Părintele Manole să-și pue unghia în gât și mai multe nu.

De-acum, în privința învățătoriei în Ogrezeni era la mâna lui Bărbulescu. Numai dacă Barbu-lescu ar fi vrut să-și dea demisia de bună voe, ar mai fi putut spera să vină învățător în Ogrezeni. Dar Bărbulescu, după sfatul lui Tărtășescu, veni în sat ca prieten al lui Gheorghită, și multă vreme părintele Manole nu putu face nimic. Lăsă dar lucrurile să mai treacă și se puse să se întărească în popie.

XII

Tărtășescu se făcu inspector secundar; și în locul lui veni profesorul Irimescu. Când doamna Lascaride îi vorbi de locul din Ogrezeni — căci în taină părintele Manole îi trimisese o scrisoare desperată — Irimescu îi răspunse simplu.

— Locul e ocupat de omul dumneavoastră, Mihail Bărbulescu.

— Ia ascultă, Irimescule, vă bateți joc de mine? Cheamă pe Iorgu încoace.

Și, în salonașul mic, tapetat cu aur, cucoana Atenaisa, cu degetul bătând nervos pe genuchi, așteptă pe cuconul Iorgu Lascaride, bărbatul și intententul său.

— Să nu mă scoateți din pepeni cu intrigile voastre! se răsti cucoana Atenaisa la cuconul Iorgu.

Cuconul Iorgu s'apropiă de urechea Atenaisei și-i zise încet și rugător :

— Mai încet, dragă, că te-aude Irimescu.

— Și dacă aude, ce e? răspunse țăfnos Atenaisa. Ce, nu știe toată lumea că tot ce este aici e al meu?

Și, fără nici o tranziție, adăogă :

— Să faci ce-oi face și să-mi mulțumești pe părintele Ogrezeanu.

— Dragă Atenaiso, fac tot ce-mi poruncești, numai vorbește mai încet. Uite îi dau poruncă lui Irimescu să mi-l aducă acum, cum o ști.

Cearța se potoli. Dar acum chestia lui Manole deveni o problemă, pe care Lascaride nu știa cum s'o rezolve.

După două zile, Manole se înfățișă, adus de Irimescu, la Senat.

— Ce e cu dumneata, Părinte? Te-a tras pe sfoară Tărtășeseu. Și-l făcurăm și inspector!

— Se vede că așa mi-a fost sortit mie pe pământul ăsta, și părintele Manole dete să-și scoată potcapul.

— Lăsați-i potcapul în cap ; ești față biseri-cească. E vorba acum să te mulțumim într'un fel sau într'altul. Aș vrea să te întrebuițez ; dar sfinției tale nu-ți place să te plimbi, zise Lascaride și-l trase lângă dânsul de giubea.

— Numai să nu mă luați de lângă nevestă, grăi Părintele Manole, gândindu-se cu drag la Marițica.

— N'ai decât s'o iei și pe ea cu sfinția ta. Uite ce m'am gândit : vreau să te fac preot de regi-ment. Am auzit că sânt locuri vacante. Pe preo-teasa sfinției tale o s'o făcem soră de caritate la ambulanta regimentului unde ai să servești.

— Vreți să mă orășenesc, cucoane, tocmai acum când m'așezai și eu la sat.

Cuconul Lascaride îl trase iarăși de giubea și mai aproape și-i zise în șoaptă:

— N'auziși de ambulanță? O s'avem războiu. Regimentele vor trebui să fie în marș prin țară. O să te plimbi.

— Greu pentru mine,—zise Părintele Manole, cu nevasta pe drumuri, în cine știe ce căruțe șoldii!

— Ei nu, îi răspunse Lascaride: o să ai **cadalâcul** tău cu tot ce-ți trebuie: trăsură pentru tine și nevastă, căruțe pentru cort și **calabalâc**. Ingrijesc eu de sfinția ta. Și de soldă să n'ai grijă: e bună.

Manole se gândi în toate felurile. Dacă e vorba de războiu, tot mai bine e să fii la adăpost, în năuntru, decât la spatele lui. — și primi.

XIII

Războiul se apropia. Rușii intraseră în țară, și Sănduceu, dela bostana lui Moș Alecu, dela Scălduș, auzea tunul la Olteniță. În sat era mare forfotă. Rotofeiu cu Năstasache, notarul, umbla din casă în casă după vite. Lui Gheorghită îi luă pe Bălan și pe Mândrilă, boii de dinainte, împreună cu carul. Pe drumul Bucureștilor, care și căruțe de tot felul se țineau unele după altele. Preotul Manole împreună cu Marițica își luară în poștalion tot ce le trebuia pentru un drum lung, și se duseră la București unde traseră la Hanul cu Tei. Umblă cu scrisori de la Lascaride, și Bălănescu îi făcu rost de-o trăsură și-o căruță, cu care ei se duseră la regiment. Majorul Nour, cum îl văzu pe Manole, îl și recunoscu.

— Ți-a trecut rana din spinare, Părinte? îl întrebă el prietenos. Noi credeam că nu mai scapi!

— Slavă Domnului, răspuse Părintele Manole. Ce loc îmi dați printre dumneavoastră?

— Eu sânt comandantul regimentului, și sfinția ta, preotul lui. Eu sânt puterea materială, și

sfinția ta, cea spirituală. Unde sânt eu, vei fi și dumneata. Trăsura și căruța sfinției tale o să meargă odată cu ale noastre. Uite colo sânt strânse toate vehiculele regimentare. Dar deocamdată ia-ți patrafirul și molitfelnicul. Un biet soldat a căzut rău de pe o căpiță de fân și mi se pare că se prăpădește. Eu rămân cu cucoana preoteasa să-i țiiu de urât și s'o îndreptez prin forfota asta dela noi.

Părintelui Manole nu-i prea veni la socoteală: dar n'avu ce face.

— Pe cucoana preoteasă, o s'o dăm la ambulanță, și are să mănânce cu sfinția ta dela popotă.

Maiorul Nour rămase înmărmurit în fața frumuseții Marițichii. Aproape că nu-și găsea cuvintele. Dar se stăpâni și, privind-o de sus până jos, cu o admirație crescândă, începă s'o ispitească.

-- Mare mândrețe de preoteșică mai are Părintele Manole! Și de unde ești, cuconiță?

— Din sat dela Moara. Ia și eu, o biată femeie, ca toate femeile, zise ea, lăsând privirea în jos.

— Așa zici dumneata; dar n'ai pereche pe lume.

Marițica văzu unde bate Maiorul, și i-o luă înainte, ca să-l dezarmeze.

— Nu cumva vrei să-mi faci curte, domnule Maior? Lasă-mă la păcatele.

-- Te-aș lăsa eu; dar nu mă lasă frumusețea dumitale.

— Bat'o s'o bată de frumusețe, zise Marițica, ridicând ochii și uitându-se drept în ochii Mariorului. Ia mai bine de-mi arată, care-i locul nostru și unde pot să-mi așez sălașul.

Maiorul, deși prins sufletește, nu putu să meargă cu complimentele lui mai departe. Spuse lui Ifrim să mae către colțul curții, unde, în regulă, trăsurile și căruțele regimentare așteptau s'o ia la drum lung. Mariorul porunci unui locotenent să dea, Părintelui, o ordonanță vrednică și ageră, și plecă îngândurat.

Ordonanța sosi. Il chema Chirvase. Era un băiat înalt cu nasul coroiat și ochii mici, dar vii. Când veni și Manole, soldatul murise. Părintele Manole luă în primire ordonanța. Ifrim rămase să mai ducă în poștalion unele lucruri, ce nu încăpeau în căruța regimentară.

XIV

În vremea aceasta, Sănduceu, băiatul lui Gheorghită, sfârșise patru clase primare; dar de frigurile, care îl lua din două în două zile, slăbise, se gălbejise, se pestruiașe, și i se urîse bolind blană pe unde frigurile îl apucau. Adesea — cum era vară — zăcea pe prispa casei. Dar zadarnic se văita, zadarnic căuta să înduioșeze pe ai lui cu durerile lui, zadarnic se învârtea încoă și în colo în culcuș, nimeni nu-l băga de seamă: frigurile era o boală obișnuită. Ioana, maică-sa, îi punea la cap o legătură înmuiată în apă rece și-l lăsa să se chinuiască până ce frigurile îi treceau dela sine. Sănduceu uita îndată că a fost bolnav și joaca ori cartea îl fura îndată cu totul. Într'oză după ce eșiră dela biserică, Gheorghită și părintele Manole începură să vorbească:

— Ce-am auzit, neicuțule? Pe dumneata te mută la Podul Bobancului și, în locul dumitale, aduce pe Bărbulescu? Cum vine asta?

— Se vede, grăi Gheorghită, că te-ai luat la colț cu Tărtășescu. El a făcut de sigur comedia.

... Dumneata, vorbi Părintele Manole, știu

bine că ții la el și el ține la dumneata. N'ai putea să mijlocești să mă împaci cu dumnealui?

— Ce ți-ar folosi? zise Gheorghită: pe Bărbulescu, fără învoirea lui, nu-l poți clinti din loc.

— Nu spune așa, neiculiță, grăi Părintele Manole. Când ai de sus vor ceva, ușor pot izbuti pe lângă cei mici.

— Păi atunci de ce nu te folosești de sprijinele, pe care totdeauna le-ai avut la București?

Și Gheorghită stete în loc și se uită în ochii Părintelui Manole. Rândunicile sburau în jurul lor pe deasupra maidanului, semn de ploae. Soarele ardea.

— M'am gândit eu, grăi părintele Manole, să fac și așa. Dar Bărbulescu a întors cojoaca. Acum că și-a găsit loc, nu mai vrea să știe de nimeni. Face pe surdul. Pe el nu-l poți mișca din loc decât dându-i un loc mai bun. Și loc mai bun nu poate fi decât al dela Bârca, unde e Zaharescu, la care ține proprietarul Andreany. Eu zic că numai prin Tărtășescu se poate face ceva.

— Am să caut să vorbesc domnului Tărtășescu, zise Gheorghită; dar n'am nici o speranță.

La prima ocazie, Gheorghită căută să vadă pe domnul Tărtășescu la el acasă, cu plocoane din partea Părintelui Manole.

— Ce mi-ai adus, auzi, plocoane, măi Dărmănescule? Tu nu știi, auzi, că eu nu mai am aface cu voi, învățătorii?

— Plocoanele, domnule Tărtășescu, zise Gheorghită, nu sânt dela mine; sânt dela cumnatu-meu, care vrea să-l ertați și să vă fie slugă plecată

— Nu primesc, măi băcte! Eu nu mă mai bag la voi. Eu sânt inspector secundar. Ia-ți înapoi plocoanele și du-i-le lui OGREZEANU. Cu el n'am de ce să mă mai împac.

Gheorghită se întoarse la OGREZENI și-i spuse lui MANOLE din fir în păr tot ce vorbise cu domnul Tărtășescu și ceceace, de altminteri, prevăzuse. MANOLE îl ascultă din tăcere apoi zise :

— O fi ori n'o fi ce spui dumneata; dar rău am făcut să te rog un lucru, pentru care nu aveai inimă.

Și astfel MANOLE rămase să aștepte norocul, în lupta în potrivea lui Tărtășescu, dela alte prilejuri mai prielnice.

În vremea asta Gheorghită își ducea viața învățând copiii din Podul Bobancului. În locul lui, venise omul lui LASCARIDE, președintele Senatului. MIHAIL BĂRBULESCU, un normalist deștept care frunzărise multe cărți. Cu el se împrieteni SĂNDUCU. BĂRBULESCU îl învăță să spună „Tatăl nostru“ pe franțuzește. Venea pe seară și stau pe prispă de vorbă, în vreme ce soarele trimitea peste copacii din pădurea MANDEI ultimele raze, și cerul se înroșea spre apus.

— Iți văd dragostea de citit SĂNDUCULE, îi zise

odată Bărbulescu. Uite am luat dela premiu cartea asta, în care se vorbește numai de Mihai Viteazul. Ți-am adus-o să ți-o dau s'o citești. Dar c să-ți fie cam grea.

— De asta să n'ai nici o grijă. Mă descure eu.

— Vezi că are multe cuvinte radicale, pe care n'ai de unde să le cunoști, ca să pricepi.

— Am priceput eu, grăi Sănducu geografia Europei, tot așa de groasă, a lui Anghel Demetriescu și doar e o carte plină cu cuvinte streine. La început n'am priceput boacă. Dar încet, încet am văzut că limba lui păsărească are un înțeles. O pricepeam din legătura cu cuvintele, pe care le cunoșteam.

— Bine, băiatule, grăi Bărbulescu uite cartea; dar vezi să mi-o păstrezi bine. Dar vorbești de limba păsărească. Tu știi să vorbești păsărește?

— Cum de nu? Ba încă l-am învățat pe vărul meu Pătrașcu să vorbească păsărește în zece feluri schimbând literile din mijlocul cuvintelor. Și mai știi eu o limbă; dar eu aceea vorbesc greu.

— Ce limbă? îl întrebă Bărbulescu.

— Tai cuvântul în două și pun sfârșitul în locul începutului. Spre exemplu. Vrei să zici:

„Dă-mi cartea de colo“, atunci întorci cuvintele: „Imi ăd teacar ed loco“. Așa vorbesc eu Pătrașcu, când nu vrem să fim înțeleși de ceilalți.

— Dar ingenios mai ești, măi Sănducule. Și Pătrașcu, cine e?

— E, grăi Sănducu, prietenul meu cel mai bun. E mai mic decât mine. E băiatul lui unchiul Dobré, care ține cârciuma de devale. Cu el mă duc la școală la Podul Bobancului.

— Dar tu, Sănducule, văd că știi multe și de toate; dar compoziții știi să faci?

— Fac eu, răspunse Sănducu, dar nu știu dacă sânt bune. Dacă vrei să-ți arăt caetul.

Și Sănducu repede se duse în casă, căută într'un colț știut numai de el, sub niște cărți, și aduse un caet grosior. Bărbulescu îl luă și-l răsfoi. Dete astfel peste: „Primăvara“, „Satul nostru“, „Earna“ și altele. Bărbulescu citi una și se miră de spiritul realist al copilului. Nu inventa nimic; descria. Fără imaginație, dar cu precizie.

— Uite ce e, Sănducule, mai zise Bărbulescu, la vară să vii să te învăț cum să compui. Sânt bune și compozițiile tale, dar nu prea sânt stilizate.

— Adică cum? întrebă Sănducu.

— Nu prea sânt înflorite. N'au figuri. Tu întrebuințezi numai cuvinte simple. Tu zici „Primăvara a sosit și câmpul s'a umplut de verdeață“. Dar ai putea să zici: „Carul primăverii a trecut, și peste câmpuri a svârlit flori cu nemiluita“

— Păi de ce să zic „carul primăverii“, când primăvara n'are nici un car?

— Vezi că, grăi Bărbulescu, scriitorii cei vechi își închipuiau primăvara ca pe-o zeiță și o scriau cu literă mare, și cum vrei să umble zeița dacă nu în car?

Sănducul băgă la cap; dar nu se lăsă convins. Totuși nu zise nimic și-și puse în gând să se roage de tatăl său să-l lase la vară să ia lecții de compoziție cu domnul Bărbulescu.

Sănducului îi plăcea să meargă la noua școală a lui tată-său din Podul Bobancului. Se scula de dimineață, de pe prispa unde dormea, dar cu greutate. Când auzea goarna dela temniță trâmbițând „deșteptarea“ se întorcea pe partea cealaltă. Dar, la urma urmelor, tot trebuia să se scoale, să se spele și să se îmbrace. Mai întâi, își scotea cămașa de noapte și-și lua cămașa de ziuă atârnată într'un cuiu. Apoi își încălța ghetetele cam scâlciate, căci nu călea niciodată drept. Pe urmă își îmbrăca pantalonășii curați, dar ici și colo cârpiți, îi lega cu cureaua și-apoi își punea hăinuța cam roasă în coate. Alerga în grădina din fața casei și smulgea cinci-șase fire de usturoi cu căpățânele pline de căței, pe care-i plăcea să-i roadă cu dinții și să-i mănânce. În sfârșit eșea la porțița de sub salcâm să aștepte pe băeții, cu care aveau să meargă, pe devale, pe lângă gârla Doamnei, la Podul Bobancului. În curând venea Ion al lui Țugui, băiat albineț la față

și frumușel cu părul galben, ca și al lui Sănduceu; Pătrașcu, văru-său, cu nasul cârn și glasul pițigăiat; Tomuleț, cu spârnelul în frunte și prelung la față; și Gheorghe al lui Nedelcu, cu o codiță de păr la ceafă. Ion al lui Țugui era fălos. Se lăuda cu tată-său, care era gardian la temniță și avea uniformă cu lampaz roșu; dar mai cu seamă cu unchiu-său, care avea mașină de tăiat tutun, pe care-l aducea în contrabandă de la Turtucaia. Ion fura din tutunul lui moș Iordache și-l fuma cu rotocoale împreună cu Tomuleț. Lui Sănduceu îi fu rușine să rămâne el singur fără să fumeze. Incepu dar să fumeze și el, deși tutunul îl amețea. Cu toate că, trăgând din țigare, nu-i făcea plăcere, observă, totuși, că după ce fuma, pâinea din traistă era mai dulce. Azi așa, mâine așa, până ce, într'o zi, Finul Țică, urechea satului, află lucrul din grădina lui Gâjâilă, unde se pusese la pândă. De-acolo văzuse el cum băeții se grămădesc în șanțurile de devale, se bagă unul într'altul și-și aprind țigările.

—Ei, nașicule, zise el lui Gheorghită, știi una: băeții care merg la școală la Podul Bobancului s'au apucat să tragă din țigare.

— Ce tot vorbești, fine? O să-i pun să-mi sufle în gură. Și-i lecuesc eu.

A doua zi Sănduceu, care nu-și prea grijea de haine, își pierdu cureaua și răsturnă lucrurile

din casă căutând-o. Gheorghită, văzând neorânduiala, îl luă la zor :

— Ce-i asta pe tine, mă ! De ce-ai răscolit lucrurile din casă ? De ce nu-ți așezi hainele la un loc ?

— Le-am așezat eu ; dar nu știu unde mi-e cureaua.

— Nu știi, nu știi ; dar pe de vale știi ce să faci. Ori nici pe-aia n'o știi.

Și-i trase o palmă, de-i țiu urechile.

Sănducu începu să plângă, dar băgă la cap. „Va, să zică“ își zise el : „tata a aflat că noi fumăm pe devale. Ne-am topit“.

A doua zi, când venise vremea țigărilor, Sănducu zise :

— Măi băeți, ne-am dus pe copcă. Tata a aflat că noi fumăm. Să știți că ne ia părul foc.

Băeții încremeniră de spaimă. La asta nu s'ar fi așteptat și asvârliră țigările. Doamne și ce bine era astă eamnă, când, după ce trăgeam tutun, ne coboram pe ghețușul Doamnei la adăpostul malurilor și mâncam la pâine dulce din traistă ! Și, când bătea vântul, ce bine se'nfrăteau, așezându-se unii în bătaia vântului și alții aprizând chibriturile în șanțurile de devale !

În șanțurile acestea Sănducu, avuse una din cele mai mari și mai curate mulțumiri. Era pe primăvară și scaeții crescuseră mari. Băeții veneau pe seara dela școală. Tăiaseră cu liniile de liniat destule capete de scaeți, zicând că sânt

Turci. Ajungând la șanțuri, începură să sară de pe un mal pe celalt până ce osteniră. Ca să se odihnească se așezară pe buza unui șanț cu picioarele bălângănind. Din vorbă în vorbă începură să se ciordănească :

— Azi eu am tăiat mai multe capete de scaeți decât voi. Iată cum mi s'a făcut linia, zise Sănducu.

— Asta e riglă, nu e linie. Linie e aceea care-o tragem cu plaivazul pe hârtie, grăi Ionică Țugui.

— Tatu îi zice linie, îi răspunse Sănducu.

— Vezi că domnul Cornescu, — directorul temniței, — așa-i zice: riglă. Și riglă trebuie să-i zicem și noi; linii sunt alea pe care le tragem cu ea, mai zise odată Ionică.

Ionică avea dreptate. Sănducu nu mai putea de necaz.

— Și de geaba spui că ai tăiat mai mulți scaeți. Mai mulți, am tăiat eu, grăi Ion.

— Tu totdeauna te lauzi cu nimica, zise iar Sănducu.

— Nu se zice „nimica“, ci „nemica“. Așa zice domnul Cornescu, mai grăi Ionică.

— Păi domnul Cornescu e moldovean, zise și Tomuleț.

— Tu totdeauna ții parte ovreiului ăștuia, îi răspunse lui Tomuleț, Ionică.

— De ce mă faci ovreiu, măi linge-talere îl plesni repede cu vorba Sanducu.

Tocmai când erau să se încaere, iacă-ta un

om necunoscut, bine îmbrăcat, care venea pe jos dela Ogrezeni și se ducea spre Podul Boban-cului.

— Dar ce faceți aici, măi băeți?

Tomuleț răspuse:

— Ne odihnim și noi, că destul ne băturăm cu Turcii.

— Cu Turcii? întrebă streinul.

— Uite scaeții ăștia de pe drum, zise Sănducul.

— Ei, cu ăștia e ușor de luptat. Să vă vedem cu ăilalți! mai grăi streinul.

— Pe ăia o să-i răpunem, când ne-om face mari, răspunse Ionică.

— Bravo, băeți! Dar să-mi spuneți mie care învață mai bine dintre voi? întrebă streinul.

Toți tăcură. Pe urmă toți, până și Ionică, își întoarseră capul către Sănducul, ba unii îl arătară cu mâna.

— Bravo, băete, zise streinul lui Sandu. Uite îți dau un franc să-l împarți frățeste. Cât trebuie să dai la fiecare?

— Câte doi gologani sau douăzeci de bani, că sântem cinci, răspunse Sănducul.

— Ei încă o dată bravo! și ție singur îți mai dau un franc.

Sănducul, de bucurie, o luă la fugă spre casă. cu băeții după el.

Sănducul era milos și nu i-ar fi trecut prin minte să ucidă vreo pasăre numai ca s'o ucidă,

necum pe puii ei. Ionică însă era crud, ambițios și intrigant.

Odată, în loc să vie de la școală pe de vale, trecură podul Doamnei și o luară pe sub pădure. Ajunși în pădurea de stejari, auziră sus pe vârfuri croncănituri.

— Măi, zise Ionică, ăia sânt cocostârci și-și au acolo sus cuiburile. Cine se sue sus pe copac să dea jos din cuiburi puii?

— Dar ce-o să faceți cu puii? întrebă Sănducu.

— O să vezi tu, mai grăi Ionică, pe când Marinică Cioinaru se urca în copac ca o veveriță.

Cum ajunsese sus, Marinică luă unul după altul puii golași și-i asvârli pe frunzele uscate jos.

— Ia să vedeți voi acum, se laudă Ionică, luând un puiu în mână.

Și, avântându-se cât putu, îl trânti cu capul de trunchiul copacului. Capul puiului i se desprinse de corp, căscând un cioc diform.

— Bine, mă Ionică, ție nu ți-e milă? Eu fug, mai zise Sănducu, și o și luă la goană prin pădure către casă.

Ionică după ce ucise puii se luă în goană după Sănducu.

— Stai, Sănducule, să viu și eu! strigă el.

Dar lui Sănducu ce-i veni, că nu voi să stea.

Și, tăcând, o luă la goană printre pâleurile de scaeți și lămânările de coada vacii de prin Tătaru.

— Stai, măi Sănducule, se mai rugă Ionică cu oarecare resteală în glas.

Dar Sănducul tăcu și-o luă la goană și mai tare.

Ionică să-și rupă sufletul din el, și mai multe nu. Ii era necaz că nu putea ajunge pe Sănducul, care tăcea și-și încorda picioarele cât putea la fugă.

De la un timp, Ionică începu să plângă.

— Stai, măi Sănducule, că te spui la mama.

Lui Sănducul puțin îi pășă. Astfel străbătu lunca de la pădurea Mandeii la cotul gârlei; de la cotul gârlei la podul din Floreasca; de la podul din Floreasca la podișca de pe Gârlița, până ce, gâfâind și cu vițele de păr pline de nădușală, intră în sat și-apoi — îndată după aceea — în curte la ei. Ionică după el, alerga și înjura. Trecu de poarta lui Sănducul și ajunse acasă plângând.

— Dar de ce plângi, maică? îl întrebă maică-sa.

— M'a bătut Sănducul, minți Ionică.

Și astfel Susana își luă băiatul dela școala lui Gheorghiiță și-l dete să urmeze în sat.

Dar ceea ce îl încânta mai cu seamă pe vremea aceea pe Sănduciu era viața ostășească. De dimineață, de când suna din goarnă „deșteptarea“ și până seara, când, cu nota melancolică și depărtată, suna gornistul „știngerea“, toate semnalele îi izbeau adânc sufletul. Tot atât de mult îl încântau nutra ostașilor pe maidanul temniței. Mai cu seamă când îi vedea că se desfășoară în trăgători, sau împung cu arma în sus, n'avea dorință mai mare decât să se facă soldat și să mânuiască și el pușca cum o mânuiau ei. S'amesteca printre dâșii, intra în viața lor, îi întreba de pe unde sânt și unde se duc după ce fac de gardă. Se împrietenise cu ei și ei îl primeau prin cazarmă, unde lui Sănduciu îi plăcea mirosul curelelor.

Se uita la lucrurile lor, la centiroane, la giherne, la sgâlțuri.

Cu deosebire iubea Sănduciu pe Florea gornistul de la Olt.

Intr'o Joi după amiază Sănduciu se puse pe

vorbă cu Florea, pe când o luaseră să se plimbe spre podul Doamnei.

— Eu știu unde e Oltul, zise Sănduc.

— Auzi comedie, îi răspunse Florea. Păi, Oltul e departe și dumneata n'ai fost pe-acolo.

— N'am fost; dar știu unde este, după hartă.

Florea era un flăcău voinic cu niște fălci în lege. Avea capul rotund și era spătos ca un taur. De dorul Vasilichii din Sâmburești, de pe unde era el, umbla toată ziua hoinar prin hu-geagurile gârlei și pe sub pădure. Acum o luară pe la Floreasca și ajunseră în marginea Tătarului. Era o potecuță de apă printre trestii, și o luntricică dintr'un trunchiu scorbuos era pironită de țarm.

— Uite cu asta, zise Florea, de-aici de sub pădure se duc vânătorii de'mpușcă rațe. Sănduc se duse cu mintea pe netezișul apei în mijlocul trestiilor pe unde se băteau rațele și simți un fior. Trecură apoi pe marginea pădurii mai departe. Ocoliseră Tătarul și ajunseră la poalele stejarelor din Manda. Ce-l ardea pe Sănduc mai mult era să afle semnalele regimentelor și marșurile, despre care-i vorbise Florea. Stătură pe un trunchiu uscat, și Florea, luându-și goarna, o înfundă și începu să cânte pe rând tot ce știa. Sănduc nu avea cine știe ce glas. Și cu greu putea reproduce un cântec întocmai. Dar ținea minte tot ce auzea. Astfel se întipăriră în căpșorul lui de bine de rău marșurile și câteva din

semnalele regimentelor. Pe urmă stătură de vorbă.

— Ce mult îmi placi, nene Florea, că-mi cânti tot ce știi.

— Cânt, măre Sănducule, că mă arde la inimă un foc.

— Mi se pare că ți-e dor de-acasă.

— Mi-e dor, Sănducule, cum nici nu poți ști tu.

— Și eu aș vrea să stai toată viața pe la noi.

— Imi pare bine că ții la mine, Sănducule; dar tot mai bine e-acasă.

Pe urmă schimbară vorba:

— Știi dumneata, nene Florea, cum îi zice pe-aici?

— Tătaru-i zice.

— Dar nu știi dece. Aici a bătut pe Tătari Matei Basarab, de i-a înnomoliț în balta-asta.

— Auzi comédie! Dar de unde știi tu asta?

— Mi-a spus tatu. Și pe urmă Matei Basarab a făcut mânăstirea asta cu zidurile albe.

— O fi, Sănducule! Și se sculă de pe iarbă. Tii da frumos e astăzi, Sănducule!

Era o zi de Maiu. Toate ierburile și florile se deșteptaseră și ardeau încropit în soare. Pe vârful câte unui păducel piruia ciocârliia, iar în pădure ciripeau la un loc fel de fel de păsări. De peste gărlă s'auzea cucul.

— Hai să ne plimbăm încoace.

Și o luară spre cotul gârlei unde, pe lângă pădure și hațiș, și pe lângă curpeni, care treceau are

pe de-asupra drumeacului, se întindeau locurile oamenilor, în care grânele verzi dau spre înflorire. Maci roșii își scoteau capul pe răzoare și cerul albastru se întindea dincolo, departe, de dealul satului. Sănducul rupse o foaie de lipan și se umbri sub ea. Florea, cu goarna la subțioară, începu să cânte un cântec duios de răsună pădurea și rediurile de pe malurile Doamnei. Sănducul simțea că toate frumusețile din afară îi intra în suflet și stătu locului. Un dor nesfârșit de lucruri neînțelese îl încinse, și asculta dus cântecul lui Florea, care par'că s'aprindea sub glasul lui. Beția asta ținu câteva clipe, și-apoi iar se deșteptă.

— Hai să ne scăldăm, Sănducule! zise Florea.

Se întoarseră înapoi prin livede pe marginea gârlei până în dreptul Gârliței, unde era vadul de scăldat.

Și în răcoreala apei își strânseseră dorul sufletului, ațâțat de cântecul de adineauri.

După ce se scăldară, trecură Doamna. Sănducul ar fi vrut să mai meargă și în lunca cealaltă de pe marginea Ogrenilor.

— Nu se poate, acolo e fânul oamenilor. Ne-am plimbat destul. Trebuie să sun mâncarea. Haid'acasă.

Sănducul nu zise nimic. Il luă de mână și, pe podișca Gârliței, porniră spre sat.

XVI

Dăduse o earnă grea. Copii cu sorcova umblau sgribuliți pe ulițele sgronțuroase. Vântul vâjâia prin hornuri, și Doamna, cu sloiuri pe maluri, se făcuse pod alb și pospăit.

Zarva se simțea de sus până jos. Vodă simțea că are de jucat, în soarta țării, un rol, de care era legată propria sa soartă. Iși pregătea cu grijă sufletul pentru cele ce avea să vină în curând.

Barbu Cosma, primul ministru, avea sufletul la unison cu acela al lui Vodă. El trebuia însă să îngrijească nu numai de propriu-i suflet, dar și de acela al poporenilor, care rămăsese streini de fapte războinice de sute de ani. Trebuia să le insufle avântul.

Intr'o seară de Ianuarie, Vodă chemă în cabinetul său pe Barbu Cosma. Il aștepta la biroul luminat tainic de un candelabru cu abajururi. Sta cu capul plecat în palma mâinii și se gândea la cele ce avea să spună primului său ministru.

Ușierul anunță pe boerul, care intră cu gesturi firești, în cabinetul, unde l-aștepta Vodă. Vodă se ridică tot așa de natural de pe fotoliu

și-i întinse mâna întreagă, apoi îl pofti să se așeze. Primul ministru se plecă respectuos înaintea lui Vodă și se așază comod pe fotoliul de lângă biroul încărcat cu scripte, dar în ordine.

— De astă dată se hotărăște soarata țării și a noastră. Dumneavoastă ce ziceți? grăi Vodă după ce stătu pe fotoliu și luă de pe birou în mână un tăetor lat de argint.

— Inimă să avem și toate vor merge bine, răspunse Barbu Cosma.

Sub lampadarul luminos, umbra, din pricina abajorurilor, cădea pe sprâncenele îmbinate și pe ochii cu privirea fermă ai lui Vodă și-i da o înfățișare de profundă preocupare. Pe barba mătăsoasă și pe figura deschisă ale lui Barbu Cosma, lumina cădea întreagă și-i făcea o figură tot așa de expresivă.

Uitându-se în ochii lui luminoși și selipitori, Vodă continuă.

— Zilele acestea, cum știți și dumneavoastră, am cercetat cu privire la războiu pe mai multe dintre căpeteniile politice. Mai tuturora le e frică, și unii cu hotărâre cer să ne retragem la munte și să lăsăm drum slobod Rușilor.

Și, punându-și palmele pe genunchi și plecându-și ochii spre ochii primului ministru, în care se zărea un zâmbet, mai grăi:

— Dumneavoastră, ce ziceți?

— Eu zic, privind cu ochii siguri în ochii lui Vodă, că numai două lucruri ne trebuie. Curaj și

hotărîre dârză pe calea dreaptă. Opiniile oamenilor, care se gîndesc mai mult la pielea și la averea lor, nu trebuie puse în socoteală. Ele cad prin însăși egoismul, ce cuprind.

Și boerul Barbu Cosma nu făcu niciun gest ca o statuă.

Vodă se sculă tăcînd de pe fotoliu și făcu câțiva pași prin cabinet încoace și încolo, gîndindu-se.

Primul ministru dădu să se ridice și el. Vodă îl sili să rămîna pe fotoliu și zise.

— Dumneavoastră aveți dreptate. Dar tot atît de adevărat este că de acest egoism ne lovim, vrînd să lucrăm; și noi, în gesturile noastre, nu trebuie să avem nicio piedică.

— Negreșit, zise Barbu Cosma. Și de aceea cred că n'ar fi de prisos dacă ar ști și primul ministru cine au opiniile acestea.

— Cei care par mai stăruitori în opinia lor, zise Vodă și se așeză pe fotoliu, sînt câțiva partizani ai dumneavoastră: domnul Vasile Căndescu, Lascaride, și chiar domnul Nicolae Șușnea. Dumneavoastră ce ziceți?

— Această părere, Sire, după cît știu este și a partidului național. Și lucru ar fi grav, dacă pe ai mei n'aș putea să-i întorc de pe o cale rătăcită. Noi nu putem să stăm cu mâinile în sân. Dar dacă Măria ta e de părerea opoziției, eu sînt gata, cu mare durere în suflet, să mă dau la o parte.

Vodă se sculă de pe fotoliu și-l bătu pe umăr: apoi se așeză iarăși.

— Imi place tăria dumneavoastră. Ferească Dumnezeu să lăsăm pe alții să lucreze, și noi să stăm nemișcați. Trebuie neapărat să ne aninăm de Ruși, să facem războiu împreună cu dâșii; dar cu legăminte în formă, până nu trec Prutul.

— Mai cu seamă legăminte, Sire. Azi poate să nu ne ajute, căci sântem mici, dar mâine, la masa verde, sprijiniți de alții mai puternici decât noi, pot să fie de mare preț.

— Ne trebuie un plan de acțiune? Dumneavoastră ce ziceți?

— Sire, zise Barbu Cosma, trebuie să cerem forma pentru intrarea Rușilor în țară. Locuitorii nu trebuie să sufere neajunsuri. Iar, dacă ne refuză ajutorul, cum în mândria lor neroadă au să facă la început, să ne tragem, cu fața la Turci, oastea, în Oltenia, și să proclamăm independența țării, de îndată ce se vor începe ostilitățile.

— Planul e bun, zise Vodă sculându-se, dar, în diversitatea părerilor ce circulă, aveți la îndemână destui oameni politici, care să vă urmeze?

— Mă vor urma, Sire, răspunse primul ministru, mai cu seamă aceia, care au făcut cele mai hotărâte declarații contrarii. Dar pentru asta trebuie să-i facem să se consume în pasiuni mărunte. Prinși în lucruri mici, o să uite pe cele mari.

— Ce vreți să ziceți?

— Sire, politica, o știe bine Măria ta, se duce cu mintea; dar masele populare se mână cu patima. Și când patima a ajuns la culme, trebuie s'o satisfacem. Azi patima cea mare e în contra naționalilor. Toți cer să-i dăm în judecată și să-i scoatem pe toți din slujbele, pe care le au.

— Oare-i bine, întrebă Vodă, să ne sfădim tocmai în clipele când toți trebuie să fim uniți?

— Nu, Măria Ta. Dar oamenii aceștia, reprezintă forțe protivnice și au făcut greșeala de-a adopta părerea lui Căndescu, care însă până acum și-a ținut-o pentru sine.

Ei sânt oameni care n'au încredere în puterea țării. Ei nu ne cred destoinici de fapte mari și întregi. Nu se încred în ostașul român, pentru că n'au credința în virtutea poporului român. Uniți cu ei, ne pot paraliza. Dar terorizați, prin darea în judecată, vor fi inofensivi și ne vor lăsa să lucrăm în pace.

— E o politică și aceasta, într'adevăr. Dar dacă, prin entuziasmul poporului, nu-i vei putea reduce la completă tăcere, vom avea a face multă vreme cu supărarea lor. Au să mă facă trădător, deși educația multora dintre dânșii e germană.

— Ochiul Măriei Tale e în adevăr departe văzător. Dar depărtarea, sânt de părere, s'o lăsăm depărtării: o vom rezolva atunci. Deocamdată acum să lucrăm.

— Să lucrăm, și să lucrăm după planul dumneavoastră.

Și Vodă întinse mâna boerului, care plecă tot atât de simplu și așezat, precum venise.

Eșind dela Vodă, Barbu Cosma merse drept acasă. Ii eșiră înainte baetii Alexandru, Șerban și Mihăilă care de doisprezece-treisprezece ani, care de zece ani.

— Ei, ce-ați făcut voi astăzi? V'a venit profesorul?

— A venit! zise Alexandru lungind pe i.

— Noi am știut lecția, zise și Șerban.

Mihăilă tăcu din gură.

— Dar tu nu zici nimic?

— Era să spun ce-a zis și Șerban.

— Ei, acum, duce-ți-vă la culcare. De mâine în colo o să vă duceți și la școală. Profesorul are numai să vă mediteze.

Cuconul Barbu intră la Aglai în odae. Găsi pe cucoana Aglaia regulând paturile. Când se ivi Barbu, îl privi de sus și până jos.

— Te văd cu fața luminată. Cum a fost cu Vodă?

Barbu îi amănunți totul.

— Dar ai să poți convinge pe desmeticii noștri, care au luat-o raznă? întrebă ea.

— Uite, o să trimit chiar acum să mi-i aducă mâine aci.

— Barbule, pe cine vrei să chemi întâi?

— Pe Lascaride, că e cu gura mai mare.

— Eu aș fi de părere să chemi mai întâi pe ăl

mai tăcut și care lucrează înfundat. Căci acela îi atâță și pe cei flecari.

— Poate că ai dreptate. Atunci să chemăm pe Șușnea.

Și sună. Teofil, feciorul boerese, spân ca o babă, sosi cu mișcări corecte, dar naturale.

— Să te duci și să-mi poștești pentru mâine la nouă pe domnul Niculae Șușnea. Știi unde șade?

— Știu, cucoane.

— Să-i duci biletul ăsta.

Și cuconul Barbu scrisese cu creionul pe o carte de vizită două-trei vorbe.

— Trebuie să le dai vreo compensație haidăilor acestora, mai zise cucoana Aglaia.

— M'am gândit și la asta. Dar frumos din partea ta, că te-ai gândit și tu, grăi Barbu.

— Nu știi ce compensație ți-ai pus în gând să le dai. Dar eu mă gândeam să le dai pe mână, pe naționali.

Barbu se ridică de pe scaun și sărută în tăcere obrazul trandafiriu al Aglaiei.

— Tocmai așa m'am gândit și eu. Minunată soție. Potrivirea aceasta de gânduri e dela Dumnezeu.

— Ei, zise Aglaia, moșmonind pe la dulap, acum că am pus țara la cale, să-ți dau un ceaiu.

Sufrageria era o încăpere, destul de mare, dar cam întunecată. Nu era luminată decât de o lampă cu petrol atârnată de-asupra mesei.

Se așezară pe scaune. Capetele le rămase în umbră.

— Ce facem cu copiii? Pe-aici toată ziua prin picioarele noastre ne stânjenesc, zise Barbu.

— Fetele stau în odaia lor. Băeții doar sunt mai sburdalnici. O să trebuiască să-i trimitem la școală.

— Așa m'am gândit și eu. Am pus chiar astăzi pe Vlădărescu să-i înscrie la liceu.

Acum să ne gândim la altele.

— Ascultă Barbule, zise Aglaia, dacă facem războiu, trebuie să avem o bună organizație și o bună administrație. Ce-ai de gând să faci?

— Trebuie, grăi boerul Barbu, să dăm de lucru desmeticilor. Pe Lascaride am să-l pun peste provianturi. El are un om bun, care o să-i fie mână dreaptă, — pe Bălănescu. Dar, ca să am și eu mâna pe dânsii, am să-i dau de ajutor pe Gheorghe Mușat. Vrea el să s'apuce de moșie, dar nu e vremea acum de așa ceva. El are să-mi adune vite pentru oștire... Și tu o să ai de lucru, dragă.

— Știu. O să mă faci un fel de aghiotant al Doamnei. Trebuie să avem de toate pentru răniți, grăi Aglaia.

— La toate te gândești și pe toate le prevezi, zise boerul Barbu și întinse mâna să-și ia ceaiul.

— Dar peste oaste pe cine puneți?

— Radoslav e destul de bun. Dar o să-i dau de aghiotant pe Samuilă, vărul tău, colonelul. Eu, ca ministru de războiu, o să-i țin de strâns.

— Dragă Barbule, ne-ar trebui un om de legătură cu Rușii, un om solid și de 'ncredere.

— Nu spui eu degeaba că te gândești la toate! Dar nici nu-ți trece prin gând pe cine am să pun ca să facă treaba asta.

— Uite, asta nu-mi dă prin cap, grăi cucoana Aglaia.

— Nici mai mult, nici mai puțin decât pe Căndescu. Lui îi place să umble cu maimărimile și cu decorațiile de gât.

— Bine, dragă, dar par'că spuneai că ăsta e cu retragerea la munți?

— Tocmai d'aia îl asvârl în vâltoare. Să se desmorțească.

— Dar dacă n'o primi?

— O să primească, pentrucă, deși nu e de părerea mea, dar mă pricepe.

— Dar cu Șușnea, ce vrei să faci?

— Il pun ministru de externe și președinte al Comisiei parlamentare, care are să cerceteze abuzurile naționalilor.

— Să știi că ai înnemerit-o. Ăla știe limbi streine, are ampoare, știe să tacă și mi se pare că-ți știe și de frică.

— Imi știe de frică, fiindcă știu să-l și ung.

— Ei, acum e târziu. Ți-ai băut ceaiul. Hai la culcare.

Boerul Cosma nici nu intră în odaia de dormit, și începu să se desbrace.

— Stai, dragă, că n'am isprăvit. Să vie încoa Vlădărescu. Il primesc eu și în vestă.

Vlădărescu era un om sprinten. Era micuț, cu fața netedă și fruntea dreaptă, și se rădea peste tot, ca un lacheu.

— Să faci ce-oi face și să-mi chemi pentru mâine la 10, pe domnul Căndescu, pe domnul Lascaride, pe generalul Radoslav; iar pentru 11 pe Gheorghe Mușat și pe colonel Samuilă.

Și, dându-i o salutare cu mâna, intră simplu în dormitor.

XVII

A doua zi, la boerul Barbu Cosma, fuse un adevărat consiliu de stat.

Mai întâiu, la nouă dimineța, se arătă Șuşnea.

Era un om mic cu barbete. Vorbia încet și avea obiceiul de-și punea degetul pe nara dreaptă când vorbea. Clipea din ochi, când era nehotărît și făcea ochii mari, când lua hotărîrea.

— Nicule dragă, nimeni nu știe mai multe limbi ca tine; și nimeni nu are pasiunea mai concentrată. Cu talentul tău ești în stare să-mi strici toate combinațiunile. Știi că ideia ta cu retrasul oștilor la munți ți-au adoptat-o naționalii?

— Știu, răspuse încet și pe gânduri Șuşnea.

— Te dai cu ei? îl întrebă vârîndu-i-se într-o barbetă.

— Ferit-a Dumnezeu. Mai bine tac și rămân fără nicio întrebuintare, răspuse Șuşnea, rămânând pe gânduri.

— Ba asta să n'o faci, tocmai acum când trebuie să punem în valoare cât mai multe talente.

— Ce treabă pot să fac, când trebuie să tac? zise Şuşnea, şoptind.

— Ia ascultă, Nicule: vreau să te fac ministru de externe.

— Asta, ca să las pe naţionali în pace? Cam ştiu eu ce vrei dumneata.

Deşi prieteni, Şuşnea nu îndrăsnea să zică lui Cosma, „tu“.

— Nu ştii nimic! îi răspunse boerul Barbu. Voiu să fii şi preşedintele comisiei de cercetare a abuzurilor ce-au făcut naţionali.

— Cum ai zis? întrebă mirat Şuşnea.

— Ți-i dau pe mână. Numai să mi-i paralizezi bine.

— Adică să-mi paralizez propriile mele păreri.

— Dacă vrei zi și așa. Dar eu cred — având în vedere prietenia dintre noi — că ești paralizat gata.

Şuşnea oftă.

— Mare ești, Barbule. Dumneata trebuie să știi mai multe decât mine, zise Şuşnea.

Și, sculându-se de pe scaun, strânse mâna lui Cuconu Barbu și grăi scurt, ridicând tonul.

— Primesc, — și-ți mulțumesc.

— Dar, bagă de seamă, grăi primul ministru, în fond tot procesul va fi doar un joc.

— Am înțeles. Paralizia!

Șuşnea își puse galoșii, cu boerul Barbu pe urma lui, și coborî în curticeică pe cele trei trepte.

— Cam mică pentru un prim ministru e căsuța asta, și șubredă, îi zise urcându-se în sanie Șuşnea.

— Nu-i nimic. Țara s'o facem tare și mare, răspunse boerul Barbu din prag. Apoi adăogă, pe când zurgălăii dela cai începuse să sune.

— Vezi de mai treci pe- aici pe la 11!

Pe la ora zece se înființă Lascaride.

— Ce-am auzit, Iorgule? Vă faceți naționali?

— Vai de mine! răspunse văicărindu-se Lascaride. Cine-a mai scos-o și pe-asta?

— Păi nu ești și tu dintr'ăia care-ați recomandat lui Vodă retragerea oștirii la munți?

— Adică n'ar fi bine! O țărișoară mică și slabă ca a noastră, ce poate să facă ea? Oroarea de sângele, ce s'ar vărsa...

— Stai, Iorgule, că mă înfricoșezi și pe mine. Cu elocvența ta miști pietrele. Și de! în cazul de față, eu cam sânt de piatră.

— Adică cum? întrebă mirat Lascaride.

— Dragă Iorgule, țara asta mică și slabă trebuie să se facă mare și tare. Dar asta nu se poate nici fără trudă, nici fără sânge, nici fără... minte, zise așezat boerul Cosma.

— Cum o să se facă tare și mare, când ea va fi pe veci supusă Turcului? se miră Lascaride.

— Apoi aci stă chestia. Intr'o lună-două ne

declarăm independenți. E una din condițiile pe care le punem Rușilor, ca să nu le fim piedică.

— Noi, independenți ? se miră și mai mult Las-caride. Atunci eu sânt sclavul dumitale!

— Nu să fii sclav, ci instrument în mâinile țării. Vrei să fi căpetenia proviantului? Ai pe Bălănescu, care e un admirabil organizator. Îți mai dau și eu un administrator bun: pe Gheorghes Mușat.

— Pot să stau împotriva cuminenței dumitale? Las domnilor naționali munții — și mă pun la jug. Și ce-o fi, o fi !

Curând s'arătară Căndescu și Radoslav.

— Cum stăm cu oștirea? întrebă primul ministru, luând lucrul, ca și când s'ar fi și înfăptuit.

— Facem războiu ? întrebă speriat Căndescu.

— Păi, n'avem cu ce s'o hrănim, zise cu vocea seacă și Radoslav.

— Atunci să mergem la munte și să mâncăm rădăcini, zise Barbu Cosma. Ce zici, dragă Vasile?

Vasile Căndescu pricepu îndată înțelepciunea lui Cosma. Radoslav, mai greu la minte, o pricepu totuși și el.

— Așteptăm cuvântul dumitale, răspunse Căndescu, circonspect.

— Eu cuvântul meu vi-l dau! Dar e vorba, mai întâi, dacă v'ați lepădat de Satana.

Căndescu și Radoslav se uitară unul la altul și

amândoi la Lascaride. Apoi, pricepând vorba, răspunse Căndescu:

--- Mi se pare că ne-am lepădat.

— Ei să știți că pe ai care sânt ai Satanei i-am dat în seama lui Șușnea... Uite-l că vine! Dacă vreți să mergeți acolo și voi... Dar știu eu bine că voi numai binele țării îl vreți.

Șușnea intră în tăcere strânse mâna lui Căndescu, Lascaride și Radoslav și se așază. Boerul Cosma făcând un gest, ca să depărteze fumul dela țigareta lui Lascaride, adăogă cu oarecare solemnitate:

— Dela întâi Fevruarie înnoesc Ministerul și stabilesc delegațiile. Pe Radoslav îl fac comandant șef, cu mine, la Războiu. Trebuie să se înțeleagă chiar de astăzi cu Vodă. Căndescu știe rusește, îl rog să ia Comisariatul pe lângă oștile rusești. O să aibă aface cu prinții ruși și chiar cu Impăratul. Până atunci vă recomand pe domnul Lascaride, Delegatul în șef al priviantului și pe domnul Șușnea, ministru de externe și președintele comisiunii de cercetare a abuzurilor fostului guvern.

Căndescu, care părea mai nedreptățit, luă cuvântul și zise cu căldură:

— Momentele prin care trecem sânt mari. O mână puternică ne trebuie, și-o avem. Să-i dăm toată încrederea și să lucrăm cu toată sârguința pentru realizarea planului lui, care nu poate fi decât și al nostru.

Unitatea forțelor guvernative ale țării se făcuse.

Toemai atunci Alexandru, Șerban și Mihăilă se întorceau dela școală.

— Stați să vă recomand pe flăcăii mei. Aștia o să se facă profesori — și-am să-i feresc de politică.

— Nu faci bine, îi zise Căndescu. Să nu vă lăsați, copiii! La mărirea țării prin politică ajungem.

— Haide, nu-mi mai răsvrăți feciorii, zise conu Barbu Cosma și, despărțindu-se de stălpul lui politici, intră în casă cu copiii de mână.

Dar n'apucă să intre în casă, că Samuilă și Mușat fuseră pe urmele lui. Intârziaseră.

Barbu Cosma îi pofti, pe unul în salon și pe Mușat în sufragerie.

— Vere, am să-ți dau o însărcinare, care să te onoreze. În tine stă salvarea țării. Vreau să te fac mâna dreaptă a lui Radoslav, pe care-l fac căpetenia oștirii. Dar cu o condiție: să-mi raportezi în fiecare zi, în taină, tot ce se zice și se face acolo. Primești?

Samuilă era un om înalt și negru și purta ochelari după urechi. El răspunse cu oarecare solemnitate.

— Mă onorezi, vere, și-ți mulțumesc. Voiu fi la ordin!

Barbu Cosma concedie pe Samuilă și trecu la Mușat.

— Nene Mușat, ai să ai mult de lucru: acum să te văd.

Mușat era un morman de osânză cu ochii mici și buni. Deși era gras avea mișcările repezi și supuse.

— Nu mă tem eu de lucru, îi răspunse Mușat. Numai să fie vorba de vite. —

— Apoi de vite e și vorba. Ai să lucrezi sub Bălănescu, care e omul lui Lascaride. E bun organizator, dar cam are mâna lungă. Noi nu sântem cine știe ce bogătași, ca să facem risipă. Ai să-mi raportezi în fiecare zi ce vite ați cumpărat, de unde, dela cine și cu cât. Trebuie să hrănim bine oștirea; dar nici să secătuim țara.

După ce plecă Mușat, Barbu întrebă pe Aglaia:

— Dar pentru meditație când vine profesorul?

— După amiază. Haide că acum e vremea mesei.

— Și eu care vream să mai dau pe la Minister!... Dar fetele ce fac?

— Sânt în odaia lor. Păpușile, iglița și cartea.

— Să mergem atunci la masă.

Și zise lui Teofil să cheme copiii la masă.

Deodată un val vârtej se auzi pe scară.

— Mai încet, smeoaicelor, le zise Barbu, și, sărutându-le pe rând, le spuse să-și ia locul, lângă băeți: iar pe Aglaia o puse în fruntea mesei.

XVIII

Ioana, cu boala ei, se îndreptea ce se îndreptea și cădea iar la pat. În primăvara asta însă boala o prindea cu totul. Nu-i mai ajută nici morfină, nici descânțec.

— Ioană, zise Gheorghică, văd că nu mai merge cu boala ta. Trebuie să te trimit cu taica la Perieți, la Nastasia Bănățeanca.

— Of Of! grai Ioana, că nu mă mai ia Dumnezeu! Altă greutate pentru dumneata! Altă cheltuială!

— Dacășă vrea Dumnezeu! Trebuie să ne supunem poruncilor lui.

Era seară. Gheorghică luă de mână pe Ioana și-o așeză la picioarele patului. Apoi desfăcu așternutul și luând-o de subțiori o culcă pe pilotă. Gheorghică se desbracă și se culcă cu fereală lângă dânsa. Se înnoptase. Luna târziu își asvârlea razele pe fereastră și lumina fața bătrânului Moș Alecu, culcat pe jos. Copiii în întunec dormeau în patul celălalt. O lumină fugarnică umbra prin odaie. Sănducul adormi repede, dar visă. Se făcea că o piatră grea i se pusese pe piept.

și-l apăsa. Incepu să geamă din ce în ce mai tare în somn, până ce se deșteptă. Se întoarse pe partea cealaltă și văzu că gemetele nu erau ale lui, ci veneau din patul celălalt: maică-sa gema. O milă fără margini îi sfâșie sufletul. Fiecare gemet îl fulgera prin inimă și-l făcea să sufere cumplit.

— Doamne, scapă pe mama! Scapă pe mama, Doamne! și, în plapămă, își făcea cruce. Gemetele încetară o clipă. Sănduciu se gândi la Dumnezeu, care poate să facă or'ce. Și, când auzi că încep iar gemetele, iar își făcu cruce după cruce, zicând:

— Doamne scapă pe mama! Scapă pe mama Doamne! Gemetele încetară, iar Sănduciu, cu fruntea nădușită, adormi.

Dimineța se sculă cu ochii roșii și cu durere de cap. Se gândi la suferințele de cu noaptea ale maică-sei și-și puse în gând să n'o mai supere cătuși de puțin.

Gheorghită a doua zi, cu o dungă în frunte și cu cuta din obraz adâncită de grijă, se duse la preoteasa Mitana.

— Maică, nu mai știm ce să facem Ioanei; trebuie s'o trimitem la Perieți și-mi trebuie o brișcă pe arcuri, se rugă Gheorghită.

— Poștalionul l-a luat Manole cu el. Trebuie să cerem trăsura părintelui David.

Părintele David cam cărmii, dar pe urmă se învoi.

Gheorghită dete lui Niculae să pue sub capră o pită mare, ouă fierte, ceapă și brânză — și cu mare greutate urcară pe Ioana în trăsură. Alături de dânsa se așeză Moș Alecu, căci Gheorghită nu putea părăsi școala. Niculae, luând hățurile, dete biciu cailor.

În curând trăsura nu se mai văzu în norul de praf. Când ajunseră la Furduești începură să întrebe de drum. O luară pe la Bârca și pe la Brănești și răsbiră la Moara Domnească.

Pe Ioana n'o mai slăbeau durerile, dar, când ajunseră pe șoseaua Moștiștei, o priveliște ne mai văzută o făcu să-și uite suferința. Pe drumul, cât era de lung, oștirea rusească, cu baionetele lucind în soare, se desfășura în marș. Se vedea de departe cum mușluiau pe șosea, și un cântec monoton, dar plăcut, se ridica tainic din rândurile ei.

— Uite, așa veneau și acum treizeci de ani, când aveam cărciumă la Prosanichiu, zise moș Alecu. Dar par'că nu străluceau așa de grozav.

— Cum? dumneata ai mai văzut Ruși?, întrebă Ioana.

— Și încă mulți, răspunse moș Alecu. La Prosanichiu aveam în gazdă un căpitan, care, de dorul copiilor lui, toată vremea ținea pe genunchi pe Gheorghită și-i cânta. Ba, nici mai mult nici mai puțin, mi l-a cerut să-l ia cu el în Rusia; dar eu n'am vrut, și nici băiatul.

— D'aia când e necăjit, tot spune el, că bine-ar fi fost să se ducă cu căpitanul în Rusia.

Oastea rusească s'apropia. Cântecul ostașilor tăcu deodată, și începu muzica militară. În atmosfera limpede a unei zile de Maiu, printre holdele verzi, și strejuiți de copaci rari de pe câmp, melodia se ridica frumoasă și biruitoare. După muzică, urmă șirul întreg de piotași în pas liber, cu fețele asimetrice, roșii de sudoare și, în spate, cu ranițe grele. Cu pușca la umăr și la mijloc încinși cu centironul, soldații mergeau fiecare greoiu, dar în ritmul tuturor, nu se simțea decât puhoiul omenesc plin de avânt în spre zările tainice, unde-i aștepta gloria și moartea. Trăsura rămase o jumătate de ceas pe marginea șoselei. Oastea curgea, de nu se mai isprăvea. După piotă, veniră cazacii călări, apoi tunuri și-apoi nesfârșitul șir de căruțe cu proviant al „pahonților“.

La Perieți, Nastasia îi primi cu bucurie. Așeză pe bolnavă în odaia mare, îmbrăcată cu velințe și chilimuri și mirosind a busuioc. Ii arătă și lui moș Alecu un pat alătura; dar îi spuse că deocamdată să se ducă nițel pe-afară. Moș Alecu eși afară în curtea îngărdită și plină de pătule. Nastasia știa să-și facă treburile. N'avea bărbat; dar avea slugi, care-i grijeau de casă și de pământurile de la câmp.

Nastasia cercetă pe Ioana și-și încruntă sprânceana

— E lucru greu la dumneata; dar leac tot are să fie.

Chemă în casă pe moș Alecu și-i spuse că are să doarmă, în odaia bolnavei, peste noapte. Dar deodată să se ducă la han și să cumpere o sticlă goală, în care avea să pună, de dimineață, apa neîncepută și niște lumânări de ceară, care trebuia să ardă la vatră, lângă o ulcică, în care avea să fiarbă erburile de-ale ei.

Moș Alecu plecă, după ce-i porunci lui Niculae să grijească de cai. Nastasia avu și ea grijă să-i spue să tragă trăsura sub șopron și-acolo să le dea cailor fân, ca să nu umple curtea curată cu ogrinji. Moș Alecu când aduse lucrurile, se miră de rânduiala ce pusese Nastasia.

Mâncară împreună cu ea, din niște pastramă adusă dela cârciumă și se culcară, căci se înserase. O pace se lăsase peste sat și, în curând, nu se auziră decât câinii, care lătrau la luna, ce răsarise roșie ca focul.

Moș Alecu dormi un somnișor; dar se deșteptă către miezul nopții. Simți că cineva la lumina lunei umbla în jurul casei. Se uită pe fereastră și cu fior văzu o femeie goală și despletită înnumărând pași prin curte. Ii se păru că vorbește singură: pe semne descânta. Moș Alecu se închină, și se vârî în culcuș. Sgomotele încetară. Moș Alecu iar adormi, în gemetele ușoare ale Ioanei, și, după cântatul cocoșilor, când să se crape

de ziuă, văzu iar pe Nastasia, de astădată îmbrăcată, dar numai în cămașă, ducându-se la puțul cu cumpănă ce se înălța în drum. Era cu sticla goală cumpărată dela han.

Când se sculă, Moș Alecu văzu că niște bețișoare fuseseră băgate peste noapte în ulciacă.

Dimineața, Nastasia zise Ioanei:

— Eu îți fac tot ce-ți trebuie să-ți scot cuțitul. Dar e cuțit învrăjbit, și pentru asta trebuie lucruri mai tari. O să-ți dau argint viu. Dar ăla costă, maică, zise Nastasia.

— M'am îngrijit eu de parale, răspunse Ioana, și se pipăi.

— Uite îți dau zece prafuri. Nu sânt prafuri, dar așa le zicem noi. În fiecare dimineață, înainte de mâncare, să te închini la icoane, și zece zile dearândul, să iei câte un praf. Dar asta ai s'o faci acasă. Aici ai să bei numai din apa asta, cu care trebuie să te și ung.

Și, desbrăcând bolnava, Nastasia o unse pe spate de unde începea junghiul și apoi pe piept, unde răspundea.

Ioana se simți deodată ușurată.

A treia zi, Moș Alecu, Ioana și Niculae o luară înapoi spre casă. Ioana era mult mai veselă; și înțepăturile, mult mai rari.

— Lasă, taică, zise ea lui Moș Alecu; după ce-oiu lua și argintul viu, o să vezi că am să mă fac bine.

— Să dea Dumnezeu taică. Dar ce-am văzut eu

la Nastasia asta, e lucru drăcesc, și nu știu cum o eși.

— Ei, taică, pe diavol cu diavolul îl scoți; ce să mai zic și eu?

Și, cu Ioana plină de nădejde, ajunseră acasă.

XIX

Eapa lui Moș Alecu scăpase de rechiziție. Lăsând bostana dela Scălduș, în seama lui Niculae, Moș Alecu încălecă și se duse la București. Grija lui cea mare era să nu-i ia Rușii, ori chiar ai noștri, pepenii, pe nimic. Ce vrei? Vreme de războiu. Dorea să știe cum stau lucrurile. Plecă, și după două ceasuri de mers așezat, ajunsese la Pantelimon. Pantelimonul are o poziție frumoasă. Satul e așezat într'o vale ușoară dealungul șoselei ce duce dela Cernica la București. În mijloc spre stânga se coboară altă vale, plină de grădini de zarzavat și de pomi roditori, care dau într'un deal, pe care e așezat între copaci spitalul Pantelimon, cu înfățișarea măreață. Pe partea cealaltă se desfășoară o minunată pădure de stejari, care merge pe de-asupra altei văi pline de verdeață; iar dela șoseaua mare din mijlocul satului, pe lunca largă, se desparte un drum care face ocol până la intrarea, umbrită de pădure, a spitalului. Moș Alecu, venind despre Cernica, se minună de ceea ce văzu pe acest drum. Merse ce merse prin sat, dar când să easă din sat trebui să

oprească eapa: nu mai avea loc să treacă. Sute de căruțe cu coviltir veneau dinspre București iar de sub coviltir se vedeau capete legate, trupuri culcate, soldați însângerați. Erau răniții ruși, care, de mulți ce erau, nu mai încăpuseră în spitalele lor de campanie și erau aduși la Panteimon.

Moș Alecu ajunsese la Hanul cu Tei și se întâlnește cu Ifrim, sluga părintelui Manole, care se întorcea acasă, să-i fie de ajutor preotesei Mitana. Manole, îl luase cu el până 'n Oltenia și cu greu se despărțise de poștalion.

— Dar de unde vii, mă Ifrim? îl întreabă moș Alecu

— Viu tocmai dela Olt. Acolo l-am lăsat pe părintele Manole.

— Dar Părintele Manole, ce face?

— Ce să facă? Spovedește și grijeste. Mor bieții soldați pe capete de lingoare, răspunse Ifrim.

— Dar Marițica ce mai face?

— E cu frica în sân să nu se îmbolnăvească și Părintele. Altminterea o duc bine. Mănâneă dela ofițeri. E și maiorul Nour pe-acolo. El e mai mare. Știi ăla care a dormit la dumneavoastră mai acum doi ani, când cu manevrele.

— Așa e, frate. Uitasem. Dar pe-acolo e războiu? mai întreabă moș Alecu. Ce fac ai noștri?

— Noi stăm pe marginea Dunării, la Islaz. Incolo, nu știu ce-o fi. Cică era să-l omoare pe

Vodă, o bombă. La Calafat mi se pare. A căzut lângă el, zise Ifrim, simplu.

— Și-i multă oaste, mare Ifrim?

— Mulți sânt Rușii. Te 'npiedici în ei. Și nu sânt răi. Se joacă cu aurul, și tot ce iau, iau pe șin, spuse Ifrim.

— Va să zică, dacă oiu veni eu cu un car cu pepeni, nu mi-i ia nimeni pe degeaba?

— Ți-ai găsit! Cum o să ți-i ia?

Moș Alecu se bucură; dar tot nu-i veni să se încreadă în vorbele lui Ifrim. Se duse la eapă în grajdul hanului, îi puse traista cu ovăz de gât, și o porni spre Obor pe jos. Era zi de târg. Rușii foiau după cumpărături. În adevăr aurul găl-gâia.

Intră în vorbă cu unul din frații Gologan, Cristea, bărbos nevoe mare, dela care obișnuia să cumpere cherestea. Cristea era om vorbăreț și cu mustățile ca niște fuioare.

— Ei, moșule, zise el lui Moș Alecu, cu războiul ăsta ne pricopsim. Aveam niște odăi de închiriat. Le-am închiriat acum la Ruși pe preț în-treit.

— Și plătește? întrebă moș Alecu.

— Vezi bine, îi răspunse Cristea. Așa e ordin de sus. Domnul Barbu Cosma să trăiască! Nu i-a lăsat să treacă Prutul până nu i-au dat teșcherea la buzunar, ca să nu strice nimic, și, tot ce-or lua, să plătească.

— Și cine e Barbu Cosma ăsta? Par'că-am auzit și eu de el, zise Moș Alecu.

— ăsta e Dumnezeuul nostru! îi răspunse negustorul. Pentru el aș intra și în foc! E sfetnicul cel mai mare a lui Vodă. Primul ministru.

— Și zici că se are bine cu Vodă? mai întrebă moș Alecu.

— Și încă cum? La toartă, îi răspunse negustorul.

— Bine, frate dragă, lămurește-mă și pe mine. Barbu Cosma nu e românist? întrebă Moș Alecu.

— Ba ăl mai mare dintre româniști, îi răspunse Cristea.

— Păi româniștii par'că voiau să gonească pe Vodă? mai reflectă moș Alecu.

— Ei, ce te pui, moșule? Asta e politica! Dai în Vodă, te pupi cu Vodă. Când vrea țara, ce vrei să faci? Ea e mai mare ca toți. Și negustorul, lasând pe moș Alecu, eși în ușă să întâmpine pe un mușteriu.

— Ei, a dracului comèdie! exclamă mai mult pentru sine moș Alecu.

Apoi întrebă pe negustor, dacă n'are nevoie de pepeni

— Adu-i, că ți-i cumpăr pe toți! Iți dau preț bun! Am eu cui să-i trec.

Alecu se miră mult de politică; dar se bucură și mai mult că are cui să-și vândă cu preț bun, pepenii.

În vremea aceasta, Ilie Zenobie nu mai avea nicio ocupație. Tăia câinilor frunză. Dar avea sufletul senin, și era bun și activ. Se duse la București pe la cuconul Grigore Apostolide. Cuconul Grigore îl primi în salonul albastru.

— Acum nu ne-a rămas decât să facem literatură. Ce zici, Iliăș?

— Ba eu, deși azi e Sâmbătă, n'am venit pentru literatură. Am venit să-mi dați de lucru, că mor de urât.

— Știi să faci versuri?

— Nu vă mai bateți joc de mine, cucoane Grigore. Eu am venit să vă propun un lucru mare. Numai s'aveți dumneavoastră parale.

— Știu ce vrei să zici! Dar te lasă inima cu căpcăunii ăștia? Știi ce-a îndrăsnit să facă Șuşnea? Nici mai mult nici mai puțin, să-mi facă percheziție în casă. Numai când mi-am boboșat ochii la el, a dat înapoi. Și eu m'am gândit să fac o ambulanță a mea, cu toate să sântem sub judecată, și să-ți dau comanda ție. Dar poți?

— Toceai la asta mă gândeam și eu, cucoane.

și, dacă sânt bani, puteți s'o faceți. Cu atât mai mult o să strălucească numele dumneavoastră. Numai de una mi-e mie. Mi-e că n'or primi.

— De asta să nu-ți pese. Ne adresăm la Crucea Roșie, și Crucea Roșie e internațională. La urma urmei ne adresăm cucoanei Aglaia, care e o femeie cuminte.

Și altfel Ilie Zenobie, cu tot tabietul lui și cu tot gustul pentru viața casnică, se făcu șeful economic al ambulanței domnului Grigore Apostolide și se puse pe lucru.

Ambulanța Apostolide fu atașată la regimentul Ilfov și, după un marș de două zile și două nopți, îl ajunse în preajma Izlazului.

XXI

Stancu Postelnicul, la Galați, unde, după stăruințele lui Manole, fusese mutat, uitase pe Zinea. Acum începuse să-i ardă călcâele după o grecoaică, Melpomene, servitoare la negustorul Apostol Condilis, din fața cazărmii; dar dragostea lui nu ținu mult. Pătimaș, cum era, dar cu răsuflarea scurtă, era în stare pentru o femeie să-și răpună zilele; dar, după câteva zile, se întreba el singur de ce avusese svăpăiala aceea în cap. Condilis era învățat să facă daraveri cu soldații și-și puse în gând să-i urmeze pe câmpul de luptă, unde își da seama că e prilej de mare câștig. Melpomene, care avea pasiunea durabilă, nu mai putu de bucurie, fiindcă își închipuia că Condilis avea să se țină de urmele lui Stancu. Dar n'apucă Condilis să-și ia măsurile de plecare, că, într'o bună dimineață, regimentul lui Stancu fuse îmbarcat într'un tren și trimis la București. De-a-colo, Condilis îi pierdu urma; dar avea să-și găsească mușteriii mai târziu, împrejurul Plevnei.

Stancu, vărsat la regimentul de Ilfov, comandat de Maiorul Nour, o pornise pe jos cu regimentul

spre Dunăre. Arșița soarelui îl topea. Cismele strâmbe îl băteau la picior. Pieptul îi ardea. Pe obraz îi curgea, ca niște lacrimi, sudoarea în lungul muștăților și se prelingea pe bărbia nerasă. Il dureau fluerele picioarelor; dar piciorul drept se ridica repede în neștire și se puneă înaintea piciorului stâng, și piciorul stâng după aceea, tot astfel, dinaintea piciorului drept, și tot așa, tot mereu, și iar mereu. Din când în când, din convoiu, câte un soldat se lăsa jos și se trăgea pe marginea șanțului. Apoi, sub privirea ofițerului călare, se ridica cu greu și, șontâc, șontâc, își lua iar drumul împreună cu cei ce se târau. Numai când cădea jos, îi puneau în căruțele convoiului care mergeau în urmă urmate de cirezi de boi pentru hrana soldaților. Câmpul în spre secere, era de aur. Cămăși albe, tulpane roșii, fuste albastre se vedeau la un loc înălțându-se și, coborîndu-și capetele în mijlocul lanului, secerau. Câmpiile se învârstau cu porumbiști verzi, cu meiști gălbioare. Și drumul se întindea până în zare. Când sosiră la conac, la Balotești, soldații răsuflară de greul raniței, și, după ce-și așezară armele în piramidă și ranițele cerc împrejurul lor, par'că nu mai erau ei cei asudați și găfâiți. Luca cobzarul, se așeză într'o rână cu cobza, pe care i-o păstrase un regimentar, și sbârnâi un brâu. Deodată Stancu sări în sus și prinse pe Radu Gâjâilă, pe Panciu Bălășicu și pe Alexandru Auraru și-i traseră un joc, de se mirară ofițerii de

avântul lor. Alți soldați jucau în altă parte; iar alții se răspândiră, prin sat să-și facă prietenii și să mai stea de vorbă. Țiganiii mai șterpeleau și câte un puiu de găină.

Deodată, gornistul se sui pe o movilă și trompetă mângărea. Din ulițele satului, de pe câmp, din bălării, se arătară capetele tunse. Veneau soldații și alergau cu gamela. Flăcăii sparseră jocul, și, cu apă în gură, alergară la ciorba ferbinte, cu bucațica grasă în zeama sclipitoare.

O trăsură, escortată de altele, trecu pe șosea. Era Lascaride. Lascaride se făcea în patru să vadă cum merg lucrurile. Știa că Bălănescu înzestraseră regimentele; dar mai știa că Gheorghe Mușat e omul lui Barbu Cosma și că-i raportează, și bune, și rele. Lascaride zise vizitiului să oprească. Întrebă de maiorul ce comanda regimentul; dar până să vină maiorul, Lascaride se adresă soldaților:

— Ce mâncați acolo, deșcă? întrebă pe un soldat.

— Lucru bun, domnule.

— Și vă pare rău că mergeți în spre Dunăre? mai întrebă el.

— Cum se poate una ca asta? răspunse un soldat.

— Unde dă Dumnezeu să bag baioneta măcar într'un turec, mai zise altul.

Mayorul veni.

— Nu ne cunoaștem. Eu sânt cu aprovizionarea, Lascaride.

— Bine-ați venit, domnule Lascaride. Eu sânt Maiorul Nour.

— Cine v'a aprovizionat?

— Un domn Bălănescu. A mai venit pe-aci și un domn Mușat.

— Și sânteți mulțumiți? mai întrebă Lascaride și-și șterse sudoarea de pe chelie.

— Foarte mulțumit. Avem făină, și de grâu, și de porumb — mălaiu, cum îi zic băeții de pe aici — și cirezi întregi de boi grași. Ne-au dat și ce mai trebuie pentru popota ofițerilor: ceva găini, vreo câteva mii de ouă...

Pân'om răzbi pe Turci, și-om mai stânga în chingă pe Bulgari, avem ce să mâncăm.

XXII

Lascaride mulțumi maiorului și dându-i mâna, se urcă în trăsură și-o porni pe drumul Alexandrei, și de-acolo pe la Stoenesti peste Olt unde, la Scăioși, Vodă cu primul ministru trebuia să poposească noaptea.

Barbu Cosma primise bune rapoarte, și dela Samuilă și dela Gheorghe Mușat, și-și freca mâinile în tăcere. Rușii înaintaseră prea mult în Balcani, Turcii îi bătuseră la Șipca. Sub Plevna fuseseră iarăși de două ori bătuti măr de Osman Pașa. Acum le trebuia oameni și nu avea destui. Eventualitatea prevăzută de boerul român se întâmplase.

A doua zi la Corabia, sfat de războiu.

Vodă locuia în casele primărilor, o casă cu geamlâc și în salon cu perne cu flori de lână la mijloc.

Se sculase de dimineață și ajutat de Martin, feciorul lui favorit, își făcuse o toaletă îngrijită, din care nu lipseau nici decorațiile. Pofti pe Barbu Cosma pe un fotoliu. Măria Sa stete în ceălalt fotoliu lângă o masă, ce slujea primarului

drept birou. Cu mâinile pe genunchi, cum obișnuia și cu ochii luminoși, Vodă spuse tainic boerului:

— Rușii sânt la aman! Iată ce-am primit! Dumneavoastră ce ziceți?

Barbu Cosma luă telegrama din mâna lui Vodă.

— Eu zic, Sire, răspuse Barbu Cosma, de astădată să le dăm ajutor fără condiții.

— Adică să ne lăsăm la generozitatea lor. Poate că e o politică bună. Stați la masă și serieți: „Primim!“

Telegrama plecă chiar în dimineața aceea. Dar, mai înainte de a da oștirii ordinul de a se concentra spre Islaz, pe unde aveau să treacă Dunărea, trebuia regulată chestia comandai oștirilor rusești din Bulgaria. Pentru aceasta Vodă trebui să treacă Dunărea să meargă la cartierul general împărătesc, la Gornia Studena.

Indată ce eși dela Vodă, Barbu Cosma, trimise după Radoslav și după Vasile Căndescu.

Vasile Căndescu, toată vremea, era în haine de paradă: frac, clac, lac și decorații. Cum era negru și mărunț cu un umar strâmb și cu nasul cât toate zilele, hainele îi dau un aer solemn, cu atât mai ciudat, cu cât ceilalți — și mai cu seamă Barbu Cosma, — aveau ținuta simplă.

Căndescu venea dela Nicopole.

— Ei, ce mai zic Rușii, Căndescule? Mi se pare că au venit la mâna noastră.

— Așa mi se pare și mie, zise Căndescu, îndo-

indu-și elacul și așezându-se pe scaunul pe care i-l arătase primul ministru.

— De ce zici numai „mi se pare?“ întrebă Barbu Cosma, așezându-se.

— Dela ei nu poți să afli nimic. Se vede că nici ei nu prea știu. Dar e în aer o plictiseală grozavă, ba chiar un început de panică. Unii vorbesc că Osman Pașa, poate, dintr'o zi într'alta, să le sară în spinare din Plevna.

— Și vor să-l ținem în loc, noi? Să-l ținem... Dar ia să vedem ce zice și Radoslav.

Și fără să-l lase să deschidă gura, îi zise:

— Pregătește ordinele. Oștirea va trece Dunărea pe-aici, pe la Islaz.

— Păi atunci trebuie să facem podul cu caicele pe care le avem pe Olt. Va să zică luptăm?

— Dar ce? să stăm de paradă? întrebă Barbu Cosma.

Dar Barbu Cosma nu spuse nimic nici lui Căndescu, nici lui Radoslav din cele ce vorbise cu Vodă.

Pe Lascaride, care venise să ia ordine dela Ministrul de războiu, Barbu Cosma îl bătă pe umăr.

Lascaride grăi:

— Bălănescu se poartă admirabil. Trupele sânt bine harănite. Să vedem acum ce-o fi în Țara Turcească. Că se aude că ne cer Rușii.

— Cam așa, răspunse Barbu Cosma. Și adăogă: Și acum la treabă. Vezi Căndescule ce mai

spun Rușii ăia? Tu Lascaride ia măsuri de aprovizionare pentru Țara Turcească; iar dumneata Radoslav, ordinele.

Și se despărțiră.

Cum sosi dela Gornia Studena, Vodă intră în salonul, care mirosea a închis, și se așeză pe un fotoliu să se odihnească așteptându-și primul-ministru.

Barbu Cosma în pantaloni albi și pălărie de pae intră în geamlâc fără să se jeneze. Vodă simți că e el și, deschizând fereastra dela salon, îl chemă înnăuntru. Avea fața luminată. Se vede că avusese succes.

— Domnule Cosma, încep eu El înainte de a-i arăta scaunul, v'am chemat să vă raportez...

Barbu Cosma făcu un gest de surpriză.

— Da, să vă raportez, urmă Vodă, tot ce mi s'a întâmplat, pentru că, în gravele evenimente prin care trecem, noi una facem. Sânt pe deplin mulțumit de consiliul de războiu ținut sub preșidenția Țarului.

— Ce-a făcut Măria Voastră e bine făcut. Dar vă mulțumesc din adâncul sufletului de încrederea deplină ce-mi arătați.

— La început, continuă Vodă, Țarul ar fi vrut să facă din oștirea noastră o simplă anexă a armatei rusești. „Dar eu sânt comandantul armatei mele române — și sânt Domn — am zis eu“. Țarul stete pe gânduri și întrebă: „Atunci ce e de făcut?“ — „Dacă domnul român nu poate fi

sub comanda unui simplu general rus; zece generali ruși pot fi comandați de Domnul României“. Țarul acceptă îndată: „Ai dreptate“; dar adăogă: „Atunci trebuie să fim înțeleși asupra campaniei de luptă. Marele Duce, care avea comanda întregii armate rusești, își dăte cu părerea că, acum, când avem și pe Români, și că puținii Turci dela Vidin și dela Rahova nu pot împiedica atacul, trebuie să se ia Plevna cu asalt. Prins Osman Pașa, drumul Balcanilor e deschis, și războiul sfârșit.

Țarul se gândi câteva momente și apoi se îndreptă spre mine: „Dumneavoastră ce părere aveți?“ „In hipoteza Marelui Duce, am zis eu, se cer mari sacrificii de oameni; și ori cât de mulți oameni ar avea Impărăția, dela Impărăție și până la Dunăre e o cale, și eara s'apropie. Drumurile sânt rele și desfundate, și aprovizionarea e grea. Cel mai bun mijloc cred pentru cucerirea Plevnei este asediul și constrângerea prin foame“. Țarul se uită la Marele Duce, ca și când i-ar fi zis să primească și dânsul această părere, apoi îmi luă mâna și mi-o strânse. „Aveți dreptate, zise el. Trebuie să împărțim armata în două, și cea de vest care va asedia Plevna s'o punem sub comanda Măriei Voastre“. Și, cum vezi, adăogă Vodă, către Barbu Cosma, acum sânt comandantul armatei române, dar și a armatei de vest rusești, și cu amândouă vom înconjura Plevna“.

— Sire, zise Barbu Cosma, nu pot decât să urez ani mulți Măriei Voastre, ca să vă bucurați de gloria, pe care, cu acest înțeleptesc plan, o veți câștiga. Eu sânt la ordin.

Și astfel armata română din Oltenia făcu mișcarea spre Islaz, unde, trebuia să treacă Dunărea, ca să ia drumul Plevnei.

Bălănescu întoarse și el carele și cirezile de boi. Multă lume de prin Craiova și chiar din București luară drumul Islazului să asiste la trecerea Dunării. Dar în acelaș timp de peste Dunăre veneau răniți mulțime.

XXIII

Era o zi splendidă de August. Pe cer niciun nor. Dunărea cu valuri line și primitoare. Dinspre Rahova nu se simțea nicio primejdie. Coloanele erau înșirăte pe tot câmpul din preajma Islazului. La capul podului preoții în odăjdii, în frunte cu Episcopul Râmnicului, Antimie, cu mitra strălucită înaintea mesei sfințite, începură să facă slujba pentru începerea unui lucru mare. Era un moment solemn, care se simțea în tăcerea profundă în care miile de oșteni ascultau. Alături de sfințita masă, în vipia soarelui, cu fețele strălucite de voe bună, Vodă, Barbu Cosma, Căndescu, Radoslav, Lascaride îmbrăcați simplu, afară de Căndescu, care era în mare ținută ca totdeauna, ascultau slujba înălțătoare. Cântările erau purtate pe aripile vântului peste maluri, evlavia pătrundea sufletele și le da nădejdi de viață de aci și de cea de dincolo. Când Episcopul ridică pământul și boierii primiră botezul, un freamăt se simți în toată oștirea. Cu gestul larg părintele Manole și ceilalți preoți stropiră cântând pe deasupra capetelor oștenilor.

După slujbă, Vodă se urcă pe calu-i murg și se pregăti să primească defilarea la capul podului. „Cu Dumnezeu înainte“ își ziseră oștenii în gând și începură să se misce. Un cântec adânc și înălțător se ridică din mijlocul oștenilor și se răspândi printre malurile Dunării departe pe valuri.

Oastea, îmbărbătată de noutatea lucrului, mergea cu avânt, cu toate că, dela capul podului încolo, erau numai râpe și gloduri, și drumul mergea la deal. Ajunși pe platoul de de-asupra Nicopolei, primiră porunca de așezare. Soldații își scoaseră foile de corturi și, cu țepușe, le înfipseră marginile în pământ. Iși așezară muniția și rănițele în ungherile lor.

Preotul Manole, împreună cu preoteasa Marițica, trecură și ei cu convoiul regimentar al Ilfovului și se așezară, la marginea lagărului, între trupă și celelalte căruțe, pe-o coastă. De-acolo se vedea valea Dunării albastre trăgându-și apele spre Turnu-Măgurele.

Preoteasa se uita cu drag la Manole, și nu se stăpâni să-i zică:

— Frumos erai Manole la capul podului și-l sărută pe obraz. M'a prins fiorii când ai început să botezi.

— Ești tu bună, Marițică. Dar acum, fiindcă mi se pare că avem de stat mai mult pe-aci, trebuie să desfăci calabalâcul.

Preoteasa desfăcu lucrurile. Mai întâi suferța-

șele, cu care trebuiau să-și ia mâncarea delaopotă, le puse într'un colț pe colțarul din căruța de bagaje. Scoase lucrurile bisericesti și le puse tot acolo de-asupra: potirul și lingurița, patrahirul, molitfelnicul și cădelnița. Porunci lui Chirvase, vistavoiul lor, să caute două lemne grocioare, să le ducă la tâmplarul regimentului să le facă, pe o parte și pe alta, la un capăt, găuri, iar în găuri să vâre cue de lemn pentru agățatul hainelor. Până să vie Chirvase, ea le alese pe-ale ei, iar pe-ale preotului le puse bașca. Pe urmă îl rugă pe Manole să-i aducă din căruța, cele două saltele, una de pae și una de lână, și le întinse una peste alta în mijlocul cortului, pentru odihnă.

— Acum mai stai și sfinția ta că destul ai stat în picioare la pod.

Dar, când să se așeze, iacă ordonanța Maiorului. Maiorul Nour îl chema la comandament.

Preotul se sculă repede.

— Părinte, îi zise Maiorul Nour, primindu-l în ușa cortului său. Mâine nu știu ce ne așteaptă. Pe seară, ai să ne faci o slujbă frumoasă și ai să ne spovedești și-ai să ne grijești pe toți. Poate plecăm mâine.

— Nu cumva s'au arătat Turcii? Eu sânt gata la poruncile dumitale.

— Ți mulțumesc. Turcii s'au arătat ei; dar numai ca prizonieri. Ai să-i vezi!

Și, luându-l ușor de sub giubea, se întoarseră spre râpele Dunării. Soarele în zare se cobora

măreț spre Apus. Păzit cu gârbaciul de Ruși, un convoiu de șapte mii de prizonieri așteptau, de pe râpele Nicopolei, să se coboare pe pod. Câțiva aveau uniforme, dar, și uniforme, și haine, erau murdare și jerpelite. Cu bărbi mari și încurcate, cu ochi aspri și în fundul capului, cu cisme cu carâmbul scorojit fără tălpi și descusute, păreau niște strigoi. Se culcaseră pe jos, în așteptare, și nu știau cum să-și mai rezeme oasele. Deodată o comandă îi făcu să tresară. Tălmaciul le spuse să se scoale și s'o pornească. Greoiu începură să-și înalțe trupurile și, cu grijă par'că să nu le cadă picioarele, se puseră în șireag. Apoi prin șleaurile uscate ale coborișului, ceata mizerabilă, bălăbănindu-se, se îndreptă spre capătul podului.

— Urât e războiul privit de-aproape, zise Manole. Așa o să le facă și la ai noștri.

— *Per aspera ad astra!* cum zicea Iacomi al nostru. (Maiorul Nour înainte de școala militară, făcuse gimnaziul). N'ajungi sus până nu te târaști pe jos.

— Acum, Părinte, du-te de te odihnește o leacă și la patru începem. Cucoana preoteasa s'o fi speriat de câte o fi văzut și dumneaei astăzi.

Manole dete din cap, strâmbându-se nițel și o luă spre cort.

La patru, slujbă mare. Trupa fu așezată în ca-reu. La mijloc masa cu apa într'un castron, lumânările și potirul. Cu evlavie, părintele Ogre-

zeanu cădelniță în jurul mesei, apoi începu să citească și să cânte. Toți, cu capetele tunse descoperite și cu privirile în jos, ascultau adânc slujba. La urmă, înaintea grijaniei, părintele Manole cuvântă: „Domnilor ofițeri și scumpi ostași, azi am părăsit sfântul pământ al țării, ca s'o înălțăm și s'o mărim. De trei sute de ani, Românul n'a mai făcut drumul acesta. Il face acum pentru slava lui, în veacul, veacului; îl face la adăpostul unei mari împărății, dar având inima plină de dorul de libertate și neatârnare...”

Preotul vorbi cu foc. Ofițerii se încălziră și-l felicitară. Apoi din potirul de aur plin de vin și anafură fărâmițată, griji, pe rând, pe toți ofițerii și-apoi pe soldați. Toți, apropiindu-se de sfântul potir, simțeau că sânt în apărarea dumnezeiască și că se vor întoarce sănătoși dela războiu. O veselie par'că la picura în suflet ca un balsam necunoscut.

Când Manole se întoarse dela slujbă, suna de masă. Trimise la popotă pe Chirvase cu suferțașele, iar Marișica se apucă și puse masa. Avea o măsuță înaltă și două scaune. Marișica așeză măsuța lângă saltelele întinse pe iarbă; pe urmă, scaunele. Chirvase aduse, ca lucruri noi, niște struguri cu boabele cât toate zilele. Ii trimisese în dar Maiorul Nour.

După ce mâncară, părintele Manole și preotessa Mariuța eșiră nițel la plimbare, pe malul pietros al Dunării. Soarele ajunsese în apus. Nori

lungi și subțiri se întindeau în spre miazănoapte și spre miazăzi. Par'că la mijloc, un imens port de mare, senin și luminos, se făcuse împrejurul soarelui. Razele slăbeau din ce în ce mai mult. În depărtări câmpiile Olteniei se pierdeau într'o perdea prăfurie. Liniștea cuprindea întinderile și tăcerea nu era întreruptă decât de sgomotele ce veneau dela lanțurile căruțelor și dela mugetul boilor din ocol.

După ce mâncară, Manole și Măriuța se plimbară multă vreme.

— Și ce ți-a mai spus Maiorul? întreba brusc Manole pe Marițica, și stete locului. Par'că ți-a vorbit și azi.

— Fleacuri de-ale lui. Și Marițica privi coama salciilor deasupra cărora apunea soarele.

— Ce fleacuri? Spune-mi-le și mie!

— Că sunt frumușică; că sunt subțirică; că sânt delicată și că drumul are să fie greu pentru mine.

— Și tu ce i-ai răspuns?

— Eu i-am răspuns că cu tine nimica nu mi-e greu. El atunci mi-a zis: „Dar mult îl iubești“. Eu i-am răspuns: „Ca pe nimeni altul pe fața pământului“.

— Și el ce-a mai zis? mai întreba Manole privind cum o parte din soare era mâncată de un nor negru.

— El a zis: „Frumos din partea dumitale“ și-a plecat.

— Bagă de seamă Marițică, zise Manole, luându-și ochii dela soarele aproape stins, ofițerii ăștia cam știu să încânte femeile.

— Nu cumva o să mă încânte pe mine? Eu știu de tine, și atât.

— Foarte bine; dar bagă de seamă.

Marițica îi dete o palmă pe spinare.

— Taci din gură, fricosule! Ai pus tu mâna pe mine; mă ai pe viață.

Și, tăcuți, se întoarseră către cort.

XXIV

Stancu Postelnicul în seara aceea trebuia să meargă în patrulare. Deocamdată, în mijlocul camarazilor, se semețea că el cel d'întâi pusese piciorul pe pod.

— Da, zise Panciu Bălășicu, dar eu am pus cel d'întâiu piciorul pe pământul turcesc.

Alexandru Auraru, care prinsese dela Gheorghită câteva buchii, întrebă și el cu oarecare importanță :

— Păi voi știți de unde începe pământul Turcului?

— De unde? Dela pod, răspunse Bălășicu.

— Vezi că nu știi? Incepe dela mijlocul apei. Ai făcut tu bâldâbâc, pentru ca să te lauzi?

— Auzi al dracului! Și de unde știi tu asta, Lixandre?

— Dela domnul Gheorghită. El mi-a arătat odată cum stă lucru.

În vremea aceea goarna sună de împărțitul scrisorilor. Panciu Bălășicu se auzi chemat. Se duse. Găsi o scrisoare pentru el, o luă și se întoar-

se iar între camarazi, ca să-și spună, într'un târziu, cuvântul:

— Păi mă, eu n'am spus că am pus piciorul cel d'întâi în apa Turcului, ci pe pământul lui.

Toți râseră. Bălășicu înfundase pe Auraru.

— Ei acum ia să vedem ce zice la serisoare, zise Stancu.

— N'o fi dela vre-o mândră, măi vere?

— Bine-ar fi. Dar e și mai bine, că e dela domnul Gheorghită. Ai măi, Lixandre, citește-o tu că știi mai multă carte.

— Ad'o încoace !... Ei, măi băeți, aici e un cântec.

— Ia să-l auzim, mai zise Stancu.

— Uite cum zice :

Bună ziua, măi flăcăi!

— Flăcăii sântem noi. Vezi că gândește și la noi, nu numai la tine, mă Panciule, zise Stancu.

— Ia să-l lăsăm să citească, grăi Panciu.

Alexandru Auraru citi mai departe, reluând primul vers :

Bună zina, mă flăcăi
Voi umblați pe dealuri, văi,
Către Țara Turcului
Turcului, Chirghizului....

— Dar Chirghizii ce sânt? întrebă Stancu.

— Aia, explică Auraru, sânt Turcii d'aia răi.
Jupoae oameni.

— Anzi ai dracului ! Hai citește înainte !
Auraru reluă cele din urmă două versuri :

Către țara Turcului,
Turcului, Chirghizului,
Să-l răsbiți și să-l goniți
Țara să ne-o desrobiți !

— Măi, dragilor, zise Luca cobzarul, la vorbele
astea trebue și o muzică. O să i-o fac eu.

— Până la muzica ta, hai să zicem cântecul
cu toții, așa cum e aici. Și toți repetară rar și cu
patos versurile.

— Dar stați, că mai e, zise Auraru :

Noi, ai țării noastre fii,
Hai cu inimă, copii,
Iureș în turcime dați,
Dorul să ni-l alinați !

Noi aicea v'așteptăm
Cu flori să vă 'neununăm
Să trăiți și să 'nfloriți,
Țara să ne-o desrobiți !

— Măi, frumos vorbește, mai zise Stancu. Vezi
simte și el ce simțim și noi !

— Toată țara simte-așa, grăi Panciu. Adu să mi-o mai slovenesc și eu.

„Mă băeți, mama care v'a născut și v'a crescut, în care trăiți și iubiți, este țara voastră. Să n'o uitați și să vă dați sufletul pentru ea...”

— Așa e; într'insa mâncăm pâinea și ne veselim, zise oftând Luca gândindu-se la iubita lui dela București.

De odată tresăriră.

— Ce faceți băeți? zise, adresându-se lui Panciu. Manole, care în timp ce Marișca făcea patul, se plimba prin lagăr. Aveți cort bun?

— Avem, slavă Domnului, și citim o serisoare de la Ogrezeni, răspunse Panciu.

— O fi dela cumnatu-meu, Gheorghită?

Și Manole i se păru atât de departe ura lui în potriva lui Gheorghită. Alte griji îl mânau acum, și alte doruri.

— Are cântec înăuntru, mai zise, Panciu.

— Ia să-l văd și eu, grăi Manole.

Manole luă serisoarea, o citi încet la ultimile lumini ale serei.

— Asta vă dă inimă, băeți! Să ne vedem cu bine.

Și întinse serisoarea lui Panciu. Stancu sta cu spatele la Panciu, și ținea ochii în jos. Manole nici nu-l văzuse.

— Dar ce-i cu Zinca ta, mă Luco? întrebă Panciu, după ce plecă părintele Manole.

— Ce să fie? Ea cu bărbații ei, și eu cu gagi-
ca mea.

— Va să zică de Zinca nici nu-ți mai pasă? zise
Auraru.

— Ce să-mi pese? Par'că nu știu eu că Stancu
i-a mâncat din smântână!

— Par'că numai Stancu, zise Stroilă. Nu stă a-
cum la părintele Manole?

— Face treaba preotesei Mitana, rosti și Stan-
cu. Le știu eu pe toate, deși am fost la Galați.

Goarna sună rugăciunea.

— Măi, cum trece vremea. Hai să ne 'nchinăm!
zise Auraru. Măine, Dumnezeu știe ce-o mai fi. Și
soldații trecură la rând, pe când goarna suna
prelung și jalnic.

XXV.

Părintele Manole în plimbarea lui dete peste ambulanța lui Zenobie, care-și făcuse loc mai la o parte. Ilie tocmai eșea din cort.

— Ei, Iliș, întrebă cu bucurie și mirare Manole, numai te-am zărit, dar n'am vorbit cu tine.

Cum ți-a venit să vii pe aici?

— Dacă m'ați dat afară din slujbă, ce era să fac? Am plecat și eu la război.

— Dar sor'mea ce-o mai fi făcând? întrebă Manole.

— Am lăsat-o bine, sănătoasă, soțioara mea! Și acum mi-e dor de ea, grăi Ilie.

— N'am fost eu mai cu minte, că mi-am luat preoteșica cu mine. Hai s'o vezi! E la ambulanța regimentului.

— Dar al dracului ai fost azi, mă părinte Manole! Cu gestul tău la botez, ne-ai băgat în răcori.

— Ei, trăim, vremuri mari, și sufletul se înalță, măre Iliș. Mi s'au dus nădufurile rele.

Iliș își luă pălăria și, împreună cu părintele Manole străbătură lagărul și găsiră pe Marișica robotind.

Iliaș dete mâna cu Marițica.

— Să știi că o să te luăm la noi, numai să vrea Părintele.

— E o idee, zise Manole. Marițica scotoci în căruța cu bagaje și scoase un butoiuș cu vișinată, și turnă pe țevă în două păhărele.

— Hai ia și tu nițică, o îndemnă Manole. Văd că ai pus la loc calabalâcul nostru ca pentru plecare.

— Mi-a trimis vorbă Maiorul.

Și Marițica își puse și ea o jumătate în al treilea păhărel.

După ce le băură încetinel, începură să descoasă de-ale războiului.

— Ce-ai mai auzit, Iliaș? întrebă Manole.

— Doctorul meu, domnul Vlăsceanu, vorbi Iliaș, are cunoștințe pe aici prin regimentele astea și-mi spune și mie câte una. După amiazi o să mergem drept spre Plevna.

— Și eu care crezusem c'o să rămânem pe aici prin prejur.

— Măi, Părinte Manolaș, zise Ilie, s'a așezat Osman Pașa în Plevna. Āla o să ne dea mult de furcă. Pe Ruși i-a bătut până acum de două ori. Să vedem acum ce facem noi, că s'a închis în cetate.

— Păi dacă s'a închis în cetate, ce e ? grăi Manole.

— Ne stă în spate și Rușii nu mai pot să înainteze. Zice că până nu se ia Plevna, nu se sfâr-

șește războiul. Nu știu ce-o pune la cale Vodă — al nostru.

Ilie avea în buzunar o pereche de cărți.

— Dar, hai să lăsăm războiul și să jucăm o partidă. Mai trece vremea.

Marițica puse o față de masă mai groasă peste mesicioara lor.

— Nevastă-ta le cunoaște, întrebă Ilie.

— Se uită în ele ca pisica în calendar. E ea și sor'mea — tun. Ei îi place numai să se uite și să ne mai servească câte-o vișinată, grăi Manole și, apoi, fără trecere, întrebă pe Ilie :

— Tu cunoști pe Maiorul Nour ?

— In cunosc. Il cunosc dela Berești, îi răspunse Ilie. A fost în garnizoană pe-acolo.

— Ce fel de om e ? mai întrebă Manole, și făcu cărțile pentru „tabinet“.

— E un om cinstit, îi răspunse Ilie și tăie cărțile.

— Mi se pare — uite-o că e de față — mi se pare că a pus ochii pe nevastă-mea.

— Cată-ți de treabă. Maiorul Nour nu e de-ăia. Și, tăcând, făcură mai departe cărțile.

XXVI

În vremea aceasta Maiorul prelungise masa la popotă cu ofițerii. Pòpota era într'o hardughie părăsită dela marginea orașului. Soldații o curățise, o măturase, o scosese la vopsea. Maiorul era un om cu statura mândră, avea o mustață groasă și întoarsă, dar neîngrijită, și părul tăiat perie. Obrazul roșcovan era bun; dar picioarele îi erau cam strâmbe din pricină că mult timp fusese la cavalerie. Lângă masa lungă, după ce mâncaseră, stau de vorbă Maiorul Nour, căpitanul Hrincea, locotenenții Vasilescu și Zimniceanu, sublocotenenții Breazu, Tănăsilă și Floroiu.

— Mi se pare, zise Hrincea, că s'a supărat popa ! Pe la noi n'a mai venit. Iși păzește preoteasa.

— Era ostenit de drum; am vorbit eu cu el, zise Maiorul.

— Mi se pare, domnule căpitan, că ați vorbit și cu preoteasa; și de-aia popa era supărat.

Locotenenții surâseră.

— Nu mai vorbi prostii, căpitane. Preotul Manole e om deștept.

— E deștept, domnule Maior, dar mi se pare că-și teme grozav nevasta....

— Ei lăsați vorba asta! Mai bine să ne gândim la momentele prin care trecem. Mâine trebuie să ne așteptăm la demonstrații turcești. Turcii din spre Rahova vor să acopere pe Osman Pașa. Ai regulat patrulele, Hrincea?

— Ne ducem acum, zise Hrincea. Hai, băeți la treabă. Azi doar făcurăm popas.

Hrincea plecă cu ofițerii. Se formară patrulele. Stancu, care deși făcuse boroboața de la manevre, știuse s'o cârpească cu o scrintitură de picior, de care-l îngrijise zice-se Zinca, era acum caporal. Pe seară, după apelul șefului, fuse trimis dincolo de oraș în spre Rahova. După ce sfârșise treaba, Hrincea se întoarse la cortul popotei, și se puseră la cărți.

Maiorul nu vru să joace. Era neliniștit. Marițica, cu simplitatea și gingășia ei, îi cucerise. Dar o iubea ori nu? Câte odată i se părea că și-ar da viața pentru ea. Alte ori o privea cu răceală: o preoteasă, care mirosea a tămâie, — și atâta tot. Incepu să se gândească ori la strămutarea lui, ori la a părintelui Manole. Dar, pe vremea asta era oare posibil? Și-apoi vlaga lui de militar! Se putea oare să se mărturisească așa de slab? Cugetând pe salteaua din cortul lui încăpător și stând într'o rână, își plimbă mult gândurile și adormi îmbrăcat. Ordonanța avu milă de el și nu-l deșteptă.

XXVII.

Stancu mergea pe bâjbâite cu cei cinci soldați ai săi, risipiți în trăgători în latul drumului, către Rahova. Era un drum glodoros și râpos cu garduri și uluci desgrădinate pe o parte. La fiecare cinci minute trebuiau să stea și să-și verifice legătura. Multă vreme nu simțiră nimic. Circulația era moartă. Tăcerea se întindea peste tot platoul. Dela un timp deteră într'o vie.

— Cine e acolo? se auzi un glas.

— St ! auziți măi un glas românesc. Să nu facem vreun pocinog.

— Vine din ceardacul ăla, grăi unul dintre soldați arătând cu pușca o mogâldeată neagră.

— Oameni buni ! răspunse Stancu.

— Atunci ce cătați în vilele oamenilor ? îi întrebă glasul.

— Sântem soldați români, mai grăi Stancu.

Se auzi o mișcare, și un moșneag eși dintre araci. Avea barba albă.

— Dacă sânteți români, hai să vă dau struguri.

Stancu se temu de vreo cursă.

— Măi, Stroilă, tu să păzești aci; îți dăm noi

struguri pe urmă. Fii cu ochii în patru. Stroilă rămase în drum, lângă gard.

Bătrânul îi primi sub umbrarul unui bordeiu. Sânt strugurii mei, și de-aia vă dau.

Și, ducându-se cu un coș, pe unde știa că strugurii s'au copt, moș Vasile îl aduse îndată plin.

— Cum te cheamă, moșule?

— Ce să vă mai spun cum mă cheamă? Vasile mă cheamă.

— Ia ascultă, moș Vasile, nu s'a văzut pe aici vre-un picior de ture?

— Au fost ei; dar i-a gonit Rușii. De atunci n'am mai văzut niciunul pe aici.

— Măi, zise Bălășicu, îmbucând de zor, să nu ne afle domnul căpitan Hrincea că ne-am dat la mâncare de struguri, e'o pățim.

Se săturară repede. Erau niște ciorchini uriași. Repede luai, repede te săturai.

— Dar Bulgarii ce fac? mai întrebă Stancu.

— Aia țin cu Rușii; și nu le-a plăcut de loc, când s'a auzit că vin Români.

— Dar dumneata, cum de-ai ajuns vier la Nicopole?

— Ia păcatele mele. Am fugit să nu mă ia în miliție.

Bătrânul mințea; dar n'avea cine să-l desmință. Pe vremea lui nu se pomenea încă arcanul și sortul. De fapt omorâse din greșală un om; și nu voia să trăiască sub pământ.

— Acum, hai băeți! Tu, Luca, du ciorchinti
ăștia lui Stroilă, zise Stancu.

Când ajunseră la drum, Stroilă întinse mâna la
struguri; dar în acelaș timp li se păru că se aud
oarecare sgomote înfundate.

— Ia sloboade tu pușca în sus, măi Aurarule!

Un pocnet turbură tăcerea.

Un altul îi răspunse; dar în acelaș timp se au-
ziră și pași sdupăind.

— Au luat-o la goană. Trageți foc repede.

Cele cinci puști încărcate trosniră. Se auzi un
vaet. Sdupăiturile se depărtară.

— Hai să vedem ce e acolo! Dar, târâș!

Se târâră ei pe brânci încetișor. Lângă o dără-
mătură auziră gemete. Intrară cu fereală. Cu pi-
ciorul plin de sânge, un soldat ture sta cu fața
în sus și gemea. Un glonț îi sfărâmasse fluerul
piciorului.

— Acum ce facem? întrebă Stroilă.

— Eu zic, grăi Stancu, să-l luăm pe sus și să-l
ducem în lagăr.

Cu milă și fereală, Auraru, Panciu, Luca și
Stroilă îl luară pe ture de subțiori și în sprijini-
ră piciorul rănit. De-acum, fără frică, merseră
omenește pe drum și, după un ceas de mers, Stan-
cu, făcând salutul reglementar, aduse pescheș că-
pitanului Hrincea, pe turcul împușcat.

Căpitanul puse să scoale pe tâlmaciu.

Astfel, înainte de ziuă, maiorul Nour, știa po-

ziția inamicului în spre Rahova, și se gândi să propună pe Stancu la ordinea de zi.

Ziua, de dimineață, se arată cețoasă. Dar repede soarele o sparse și ea se grămădi câtăva vreme ca un nor, de-asupra Dunării.

Două companii se desfășurară în coloană de atac în spre Rahova. Dar nu găsiră în drumul lor decât fugari jerpeliți și nemânceți. Detașamentul turcesc se retrăsese.

Pe la amiază veni ordinul de plecare. Preoteasa Marițica fusese bucuroasă că-și făcuse de mult bagajul. Și pe la trei ceasuri o porniră.

XXVIII.

Stancu Posterlnicul când auzi goarna sări în sus. De dimineață știau că au să ia drumul Plevnei. Tureul, pe care-l adusese pe sus, după ce fusese cercetat, fu dus la ambulanța lui Apostolide, unde, doctorul Vlăsceanu trebui să-i taie piciorul. Când doamna Anicuța Băluțoiu, doamna de caritate, se duse dimineața să-i dea un ceaiu, îl găsi mort. Il înmormântară în marginea orașului într'o groapă, care parcă era făcută pentru el. Preotul Manole mijloci apoi la doctorul șef al regimentului, să lase pe cucoana preoteasa să facă parte din ambulanța Apostolide. Medicul se învoi. Și, astfel o porniră cu toții la drum lung și ars de soare. Merseră ce merseră, și regimentul ajunse la Poradim, un sat cu case dărâmate și cu ochiuri de țiplă spartă la ferestre.

Regimentul lui Stancu trecu mai departe și luă poziție în fața Griviței, care se întuneca pe un deal. Cum sosiră la fața locu'ui, cu casmalele bune pe care le aveau, soldații începură să sape șanțuri. Stancu da în lut, din rărunchi, și nu mai puțin ceilalți soldați, pe care-i îndemna cu fap-

ta. Pământul la față era pietros, dar jilav. Nu era destul de primitiv. La fund pământul era uscat și sănătos. Stancu cu soldații săi își făcură un culcuș încăpător.

În vremea asta Maiorul Nour nu sta de geaba. Într'o recunoaștere, soldații prinseră un turc, pe care-l ispitiră asupra pozițiilor. Turcul, un român meglenit turcit, le spuse tot ce-i ceru Maiorul. Dela el afluă că acolo în vârf sunt două tabii, nu una, și sânt despărțite printr'o vale adâncă.

Maiorul Nour chemă pe căpitanul Hrincea, și se sfătui cu el să raporteze acest lucru Colonelului.

Colonelul Zibleanu juca cărți într'un grajd părăsit la Poradim. Maiorul Nour, prin hârtoapele locului, însoțit de un călăuz, pe-a ceață groasă, sosi de dimineață la raport.

— Ce, voi sunteți mai cu cap decât ofițerii de geniu ai Țarului? se răsti la Maior, colonelul Zibleanu. Să mă lăsați în pace! Noi ne conducem după harta statului major rusesc. Și harta arată numai o tabie.

Maiorul se întoarse plouat și mai cu seamă, supărat.

— Luați, zise el, după ce sosi în redută, care se mărea văzând cu ochii sub sapele soldaților : luați turcul ăla și-l duceți la ambulanță. Nu mai avem nevoie de el !

— Dar ce e, domnule maior?

Maiorul îi zise şuerând :

— Avem un comandant tehuiu. El ştie nu-mai de stoss. Joacă cărţi. Atâta ştie.

— Taci, să nu te-audă cineva

— Auzi dumneata ! Harta rusească e lucru sfânt şi să nu cumva să spunem altfel decât ea.

— Dacă-i ordin, n'ai ce face, zise căpitanul.

— Să mai vezi câte sute de oameni are să ne coste povestea asta.

— Ia lasă asta — şi mai spune-mi ce mai faci ? il întrebă Hrincea.

— Ce să fac ? Prost. Mă, mi-eşti cel mai bun prieten. Mă prăpădesc după ea. Aşa talie şi cură-ţie sfântă n'am mai văzut nicăeri.

— Ce spui, dragă ? Lucru e serios, şi trebuie să te vindeci.

— Ce pot să fac ? E mai presus de mine. Şi totuşi trebuie să mă înving pe mine însuşi. Nu-mai de n'aş mai vedea-o.

— Păi, ea e tocmai la ambulanţă. De ce te temi ?

— Când cu gândul nu gândeşti, mă ia piciorul într'acolo. Şi azi dimineaţă am văzut-o. E un înger, un adevărat înger...ah !

Dar am să mă 'nving.

Căpitanul Hrincea îl strânse mâna în tăcere.

Apoi îşi întoarseră gândul în altă parte :

— La tine lucrările sânt gata ? il întrebă maiorul.

— Aproape ! Au lucrat din răspuțeri băeții. Casmalele astea par'că sânt făcute pentru ei.

Goarna sună de mîncare. Soarele eșise din ceață, rece, pe deasupra dealurilor îngălbenite.

Deodată s'auzi un vîjiit pe sus. Și bomba căzu, fără să se spargă, la câțiva pași lângă ei.

— Avurăm parte. Dar sîntem și noi imprudenți de stăm afară din șanțuri. Haid'năuntru.

— Să știi că Turcii vor să ne strice culcușul. Trebuie să răspundem și noi.

Și merse la telegrafist, care tocmai își așezase aparatele în cotlonul unui șanț.

Tunurile noastre, așezate în adăposturi în dosul trupelor, cum primiră vestea, începură să tragă. Focul tureilor încetă. Bombardarea lor nu făcu deocamdată nici o stricăciune.

La masă toți îl întrebară pe maior ce s'a făcut cu informațiile turecului. Maiorul, încrunțat, tăcu, și toți îi respectară tăcerea.

Dar către sfârșitul mesei sosi locotenentul Zănescu, ofițerul de legătură dela comandament.

Ce mai e nou pe la statul major ?... îl întrebă căpitanul Hrincea.

— Ia avem de furcă cu Rușii ăștia, care acum cer să-i ajutăm.

— Cum ? întrebă și Maiorul.

— Vor să ia cu asalt Plevna și se țin și de noi. Se pregătesc să serbeze pe Sf. Alexandru...

— E grav. Dar, la urma urmei, Plevna trebuie luată, zise căpitanul.

— Trebuie luată, zise gânditor Maiorul Nour, dar e chestiunea cum : prin asalt sau prin asediu.

— Se vede că ei cu votea lor, vor s'o ia prin asalt, grăi iarăși căpitanul.

— Eu cred, zise locotenentul Vasilescu, un om slab și cu fruntea desgolită, că domnul căpitan are perfectă dreptate. Tot curajul Rusului stă în voce; îi iei vocea, — Rusul o ia la goană.

— Asta e deosebirea dintre soldatul nostru și soldatul rus zise locotenentul Zimniceanu.. Pe unul trebuie să-l încălzești cu voce; celălalt e încălzit de-a gata, cu idealul.

— Așa e domnule maior, zise iar căpitanul Hrincea.

Mai adineauri mă plimbam prin lagăr. E greu să mergi prin săpăturile astea; dar e plăcut să vezi fețele soldaților. Dintr'un cort s'auzea un cântec de războiu. Cum mă văzură tăcură. Ce cântați voi acolo? — Noi, un cântec, un cântec pe care ni l-a trimis domnul învățător din O-grezeni.

— La învățătorul ăsta, zise maiorul pe gânduri răspunzând lui Hrincea, am dormit și eu pe vremea manevrelor, o noapte. Are un băiat mititel ce știe câte toate.

— Imi dați voce, domnule Maior! „Ia să văz, le zisei eu, ce cântec ăla“. E o poezie patriotică. Și

ei o cântau în cort cu tot sufletul. Iată soldatul nostru.

— Mie-mi vine să zic una, zise și sublocotenentul Floroiu, care avea o frunte cât toate zilele. Rușii sânt indolenți pentru că sânt mâncăcioși și sânt viteji pentru că beau rachiu.

— Floroiu, zise maiorul, a rezumat bine ce-ai zis noi de Ruși. Acum la treabă !

Și se despărțiră fiecare ducându-se în sectorul său

XXIX

În vremea aceasta, Vodă se instalase într'o casă țărănească, învelită cu olane și cu țiplă în fereastră, la Poradim. Barbu Cosma rămăsese în țară, să vadă de administrația aprovizionării, în vederea ernei ce s'apropia. Vodă avea acum de sfătuitor pe Radoslav, care dacă nu era cult, avea bun simț.

În seara, în care se instalase la Poradim, — și după ce luase cunoștință de dorința Rușilor, — Vodă îl chemă la sfat.

— Ați auzit, domnule general, dorințele Rușilor. Dumneavoastră ce ziceți ?

— E un greu sacrificiu de sânge, Măria Ta. pentru o simplă vanitate.

— Da e posibil să pierdem multă lume ! Doar la una totuși mă gândesc. Prin proba de sânge e nevoie să trecem ; nu atât pentru noi, cât pentru Ruși, care ne desprețuiesc și mai cu seamă pentru Europa, — reprezentată prin corespondenții streini, ce ne urmăresc. Trebuie, domnule general, să arătăm ce putem, ce virtute avem...

— Măria Voastră are dreptate. Noi n'am mai luptat de aproape trei sute de ani.

— Va să zică, domnule general, și dumneavoastră sânteți de părere că în ziua de 30 August, trebuie neapărat să dobândim o victorie.

— Dela aceasta atârnă faima noastră viitoare.

— Atunci, convoacă pe ofițeri și să luăm măsurile trebuincioase.

A doua zi, la Poradim era mare mișcare. Toți ofițerii se adunaseră îngrijorați.

Radoslav chemă pe maiori și pe colonei, și le dete poruncile pentru a doua zi, în plicuri. Apoi cuvântă :

„Ochii tuturor sunt ațintiți asupra noastră. De trei sute de ani n'am mai luptat, trebuie să facem într'o singură zi ce n'am făcut în tot acest timp. Mâine ne trebuie neapărat un succes. Soarta țării întregi e în mâinile noastre. Să ne facem datoria și mai mult decât datoria, căci suntem răspunzători de destinele ei“.

Radoslav tăcu. Toți simțiră un fior de voinicie.

„Și mai e ceva, grăi Radoslav. Nu uitați că comanda întregii oștiri de români și de ruși din partea asta, cât o vedem cu ochii în jurul Plevnei, este a Domnului nostru. Nu uitați că el și-a pus încrederea în noi și că din mâna lui vom lua recompensa meritului nostru. Fiți cu inimă și

gândiți-vă că pe lume un Dumnezeu avem, o patrie și un Domn.

O tăcere tainică se întinse asupra tuturor. Rândurile se rupse, și, cu saluturi tăcute, ofițerii se depărtară.

Maiorul Nour luă plicul, ce închidea destinele lui, și se întoarse călare la șanțuri.

Căpitanul Hrincea îi eși înainte.

— Măine, intrăm în foc, zise maiorul Nour căpitanului Hrincea.

— Cu inima dumitale, mâine o să ne acoperi pe toți de glorie.

— Cu inima mea, grăi maiorul, mâine o să scap de gândul Marițichii, și simți apa năpădindu-i ochii.

— Iubitul meu prieten, să fim prudenți. Noi ducem pe soldați și sântem răspunzători de viața lor. E momentul să ne gândim la preotese? întrebă Hrincea jumătate glumind.

— Ai dreptate, zise maiorul, și-și scoase batică. O trecu pe deasupra ochilor și zise iarăși:

— Măi Hrincea, mi-a gătuțit sufletul. Nu respir, nu-mi bate inima decât pentru ea. Să ia dracu pe popa Manole că i-a cășunat să vie la război cu preoteasa.... Hai să ne mai plimbăm.

Și sub cerul spuzit de stele făcură câțiva pași prin tranșee; apoi se întoarseră și se duseră la culcare. Constelația Văcarului și Carul cel Mare străjuiau.

XXX

Târâș-grăpiș cu cinci căruțe, în care își încărcase toată prăvălia, Condilis cu chirigii lui și cu Melpomene ajunseră la București, dela București la Izlaz, și, pe urmele trupelor, ajunse în împrejurimile Plevnei. Soldații, și mai cu seamă ofițerii, care n'aveau ce face cu banii, îl adulmecară.

— Măi, zise Auraru, în grupa prietenilor lui, ci-că a venit un grec dela Galați cu fel de fel de bunătăți. Ne'nfruptăm și noi?

— Hai să mergem și noi pe-acolo. Văd că Turcii ne lasă în pace.

Stancu se învoi bucuros, mai cu seamă că-și închipuia cam cine poate fi. Incepuse să-i fie dor de Melpomene.

Dar tocmai când se găteau să se ducă, Turcii începură să-i salute cu șrapnele.

— Poftim, de te du! zise râzând Panciu.

Și se vârîră cu toții în șanțuri. Maiorul le dete, pentru atacul de a doua zi să facă lese, ori cum le mai zice, fașine.

— Mă, nu cumva vin Turcii peste noi? zise Auraru, împletind.

— Ei de-asta le arde lor acum ! In schimb mâine dimineață, mi se pare că o să dăm noi peste ei, spuse și Stancu, împletind la leasa lui.

— Se vede că au simțit și ei ceva, de vor să se grozăvească, glumi și Luca, cercetându-și leasa și pe-o parte și pe alta.

— Până acum am rămas buni sdraveni, zise Panciu punându-și pe a sa deoparte, făcută gata; dar nu știm mâine ce va fi.

— Da, ca mai tacă-ți fleanca, măi Panciule. Și-ai să mai cântăm cântecul ăla zise și Stroilă.

Ceilalți nu-l ascultară.

— Mă, noi mâine să mergem așa, îndemnă Stancu.... Doi cu lesele astea, să meargă înainte. După ei să meargă unul cu scara. Și ceilalți să tragă cu pușca, pe la spatele lor.

— Măi, bine e cu puștile-astea noile, nu mai stai mult cu încărcatul.

Un glonț veni și se înfipse în șanț.

— Uite-al dracului ! Dacă ți-era capul în dreptu-ăla te duceai pe copcă, zise Stroilă lui Auraru.

După amiază, liniște pe tot frontul. Stancu începu să fie neliniștit. Se cam ferea de ceilalți. Se pusese pe o rână în fundul șanțului și o clipă nu mai închisese un ochiu. A fost de ajuns, ca să aibă un vis, care, în clipa aceea, par'că-i făcu o plăcere ne mai simțită, dar care, când se deșteptă deabinelea, îl sdruncină. Se visase gi-nere și preotul, la cununie, în loc să-i dea să mă-

nânce covrigul, îi legase de un deget un bănuț, iar, alătura de el, drept mireasă nu era nimeni, ci doar întunericul. Se gândi că poate are să moară, și i se făcu un dor aprig de Melpomene. Se prefăcu că vrea să caute pe cineva pe la secția de alături și, strecurându-se printre tranșee, ajunsese mai întâi la ambulanță, și apoi, tocmai departe în niște băraci de pânză găsi așezarea lui Condilis, înconjurată de soldați, care vreau să cumpere din bunătățile lui de mezeluri, fructe, ace de cusut, broboade, cămăși, și altele multe. Melpomene cu deosebire era îmbulzită, că era fată frumușică și repede la treabă. Stancu se feri de un grup de ofițeri care făceau târg cu Melpomene, și se furișă pe la spatele băracii. Când isprăvi cu ofițerii și se întoarse, Melpomene îi zări ochii aprinși, într'un colț, pe un scaun.

— Tu, Stancule! Și eu, cu treabă pe-aici, să nu te văz că stai acolo!

Și se sărutară.

Bine-ar fi fost să vii mai pe seară, când închid prăvălia.

— Ar fi fost bine ; dar mâine mi se pare că intrăm în foc, și nu știu dacă deseară, din pricina șantinelelor, aș mai fi putut eși din șanțuri. Și-apoi nu mai puteam să rabd de dorul tău.

Și, după o pauză, continuă cu glas adânc și pe gânduri.

— Mi-era dor de tine Melpomene !

— Băețelul meu ! îl mângâiâ Melpomene, îl

sărută repede și se duse la treabă. Ai parte că Apostol e dus.

După ce mai scăpă de soldații, care iar se grămadiseră la ușa băracii, Melpomene veni iar.

— Dar de ce băiatul meu este așa pe gânduri?

— Dragă Melpomene, am visat un vis urât și nu știu ce-are să fie mâine. Dacă mor, uite să duci banii ăștia lui taica la OGREZENI. E un sat pe Doamna, în jos de București. De-acolo sânt eu. Dacă m'oiu întoarce teafăr din bătălie, o să mi-i dai înapoi și-o să ne luăm.

— Ia nu-ți mai cobi, măre Stancule, și ia de ici, îi zise Melpomene, dându-i să mănânce niște șuncă.

Stancu luă din șuncă fără plăcere, și, văzând că pe Melpomene iarăși o cheamă mușterii, se sculă de pe scaun și chemând-o o clipă în ungherul cel mai depărtat al băracii, o sărută lung și-și luă rămas bun.

Stancu se întoarce, tot pe gânduri în tranșee.

— Ai fost după Melpomene, îi zise Auraru.

— Ei și ? îi răspunse Stancu ! Vezi-ți de treabă îi răspunse morocănos.

— Să știi că se însoară cu ea don'căprar, zise și Stroilă.

Stancu asvârli în el cu un bulgăre de pământ

— Lăsați-l că nu e în boii lui, grăi și Luca, și ia mai bine să vă cânt ceva.

Și Luca, cu glasul lui frumos, le cântă un cântec de dor de le merse la inimă.

XXXI

Vodă hotărîse cu Radoslav tot ce trebuia să se întâmpile a doua zi. Hotărîseră ce anume regimente și companii trebuia să dea, după bombardament, atacul în contra Griviței. Hotărîseră, în caz că primul atac nu izbuteste, ce regimente și batalioane trebuia să dea al doilea și al treilea atac. Dar nu se gîndiseră că va fi nevoie și de cea patra năvală. Rămas singur, Vodă înfrigurat, căută să se culce de vreme. Puse pe Martin să-l desbrace, și-i ceru un calmant, ca să nu fie prea mult năpădit de gînduri streine.

Iși îndreptă cu tărie gîndul la Dumnezeu, și se rugă adânc fără cuvinte, ci numai gîndindu-se, pentru viitorul țării, pe care-o cărmuia. Ii venea mereu să-și țină dinții încheștați și pumnii strânși. La urmă se liniști și adormi.

Generalul Radoslav, însuflețit de tăria lui Vodă, chemă pe colonelul Samoilă și-i mai dictă câteva ordine secundare. În special îi atrase atențiune asupra purtării colonelului Zibileanu.

Ii dete poruncă să nu cumva în seara aceea să bea ori să joace cărți.

— De l'ăi găsi la cărți, să-l scuipi. Dar după aceea, să-i aduci la cunoștință că ordinul expres al lui Vodă e să se culce la 8 seara.

Apoi, schimbând tonul, îl întrebă ca pe unul pe care-l știa că e în legătură zilnică cu Barbu Cosma.

— Dar în țară ce mai e ?

— Boerul meu așteaptă cu înfrigurare botezul de sânge. Are mare încredere în acțiunea noastră; dar ar vrea-o sfârșită cât mai repede. În colo e mulțumit. Lascaride își dă toate ostenenile ca oastea să aibă ce-i trebuie. De când am trecut Dunărea, Șușnea, a închis dosarul procesului, pe care-l intentase naționalilor. Pe Căndescu însă, de când le-am venit în ajutor, Rușii nu-l privesc bine. În țară toate sânt bune. E chestia să fim și noi acum la înălțime.

Radoslav întinse mâna colonelului, și colonelul Samuilă plecă spre cartierul lui Zibileanu.

Între grupul românesc și rus, era un grajd vechiu, unde se întâlneau ofițeri ruși și români și unde, în orele libere, căutau să-și treacă vremea cu băutura și cu cărțile. Era seara, și lumânările de sparmantet, cam chioare, lumina totuși mesele, unde ofițerii stau de vorbă înaintea paharelor învăluite în volbura de fum. Sticle goale de șampanie, butelii de votcă svârlite umpleau colțurile. Pe la unele mese se vedeau și pahare de ceaiu, băute și nespălate.

Intr'un colț, colonelul Zibileanu juca cărți cu

doi colonei ruși și un maior. Colonelul avea niște mustăți ca niște fuioare și fruntea îi era desgolită. Se deschisese la mondîr și sta crăcănat pe scaun. Neam de boer și nedisciplinat, totdeauna era în revoltă contra ordinelor.

— Domnule Colonel, îi zise Samuilă, ordin dela Vodă: culcarea la opt.

Colonelul Zibileanu nu putut decît să zică, cu un gest de protestare:

— Ce? Ce? Ce?

— Ce-nece, ăsta-i ordinul.

— Mă, ca pe copii ne duce.

Și fiindcă era opt fără cinci, propuse rușilor să mai facă un rînd, și-apoi cu buzunarul ușurat, își încheiă haina, își puse mantaua și chipiul și o porni pe două cărări.

— Hai, Samoilă, la culcare.

Și porniră amândoi pe marginile șanțurilor până la corturile așezate dincolo de bătaia tunurilor turcești.

XXXII

La aripa dreaptă a grupei românești se afla postat regimentul lui Florea cornistul, prietenul lui Sănducel delă Ogrezeni. După legea războiului, cornistul trebuia să stea lângă comandant, care, prin el, da semnalele.

Florea fusese liberat, se însurase cu Vasilca, fata după care ofta pe luncile Ogrezenilor; dar, când cu gândul nu gândea, veni mobilizarea și fu încorporat ca rezervist.

Cu durere vru să-și ia rămas delă Vasilca; dar ea făcù o pită mare, luâ din puțină brânză și de pe polog poame și pornì la drum, pe lângă regiment, pe malul Oltului.

— Eu nu te las cu una cu două, îi zisese ea, și, sprintenă, cu coștele ei mari legate în jurul capului sub basma, și cu ochii ei iuți în obrajii oacheși, mergea ce mergea, se mai urca într'un car, ce 'ntâlnea, și căuta să țină pas cu militarii. La popas, se întâlnea în marginea bivouacului cu Florea, își spuneau, ținându-se de mână, ce li s'a

mai întâmplat pe drum, și iar se ducea fiecare la locul lor.

Dar, când ajunse la Dunăre, pita se sfârșise, lani nu prea avea și nici voe nu i se da să treacă mai departe. Cu sfâșiere de inimă, cu pestelca la ochi, cu mâna să-i frângă mâna lui Florea, și cu sufletul greu, își luă rămas bun și o luă înapoi spre casă.

Florea sufla din răspuțeri în goarnă, dar gândul lui mergea pe țărmi Topologului unde, în rândurile de anini, avusese obicei să se întâlnească cu Vasilca pe serile cu lună. Se mai gândea el cum îl frământase dorul la Ogrezeni și cum ajunsese să și-l destăinuie, acoperit, până și picinului de Sânducu. Ce-o mai fi făcând Sânducu? Și, tot suflând în goarnă, se gândea la ținerea de minte a băiatului, care-i furasă aproape toate semnalele. Dar drumul ce făcea acum Florea era lung și greu; că, cu toate că era cât un taur, îl ajungea oboseala, și, la popas, se așeza pe pământ, lângă piramida de arme, și noaptea îi trăgea câteun puiu de somn, de par'că ar fi fost copil în copae.

Dela Nicopoli — și după ce trâmbițase cu foc, cât trecu pe podul dela Siliștioara — făcu acelaș drum, ca și Stancu, numai că se pomeni că trebuie să-și facă șanț în partea dreaptă a taberei. La două-trei zile după ce sosise și se așezase în șanțuri, comandantul regimentului, maiorul Lambrișescu, îl chemă:

— Floreo, mâine ai de lucru. Ai să te scoli din viul nopții să suni deșteptarea. Pe urmă n'ai să te desparți de lângă mine. Vezi să dai semnalele cât mai bine, că mâine are să fie zarvă mare.

Florea băgă la cap, și a doua zi de dimineață sună cu mare vioiciune să se deștepte trupa.

XXXIII

Cum atacul era să fie pentru ora trei, Vodă orânduise de dimineață să se facă slujbă mare pe platoul dela Poradim. De cu noapte își avusese semnele lui. Visase că suia un deal plin de grâu verde punctat cu maci roșii, iar sus o priveliște imensă în seninul zării. Grâul și seninul îl bucuraseră; dar macii roșii, fără de care izbânda nu se putea, îi strângea inima. Și iar își încheștă pumnii și-și strânse fălcile gândindu-se prin ce avea să treacă astăzi.

Pe când capetele tunse, cu privirile la pământ, se îmbulzeau pe întinsul câmpiei în fața mesei, unde slujeau preoții, Vodă, înconjurat de ofițerii superiori, strălucind de fireturi, grăi la un moment dat:

— Știu că o să învingem. Dar ce n'aș da, să nu curgă sânge! Și oftă privind lanul de grâu al capetelor, în care Vodă vedea atâția maci roșii.

După slujbă, Vodă lua masa cu Statul Major; apoi își alese locul de comandă, nu prea ferit de bătaia tunurilor, dar potrivit, pentru ca să stăpânească cea mai mare parte din câmpul de

luptă, care se întindea în fund aproape de-o poștă. Merse acolo călare, și, cu binoclu în mână, se puse să observe bătălia, de pe movilă. Iși dete pe față nemulțumirea față de lipsa de disciplină a comandantului rusesc, dar n'avu ce să facă: el nu comanda decât oștirea de vest. Era vorba ca atacul să înceapă la trei după amiazi, dar Rușii începuseră la unsprezece.

— Greu cu Rușii! zise Vodă către Radoslav.

— Sire, nerăbdarea lor, lipsită de respect, arată necazul, ce, unul ori altul, din generalii ruși, are pe noi. Dar cu atât mai rău au s'o pățească.

— Firește. Turcii își au toate puterile proaspete și le pot concentra asupra punctului atacat.

O stafetă se arată cu calul în spume.

— Lovitura Rușilor a dat greș, zise ofițerul de ordonanță, după ce se descălecă și salută pe Vodă. Și cu mari pierderi, mai adaogă el.

— Rămuneți aci, domnule locotenent. Noi la 3 am hotărît atacul, la 3 îl vom și da.

La ora trei sună atacul în contra redutei Grivița. Lui Vodă îi săltă inima văzând cu ce precizie pânza de oameni se apropia de redută. Dar când văzu că, după ce se ridicară către parapete, rânduri întregi cădeau, îi fu milă, și opri atacul. Gornistii sunară retragerea.

Dar gândul de a învinge cu orice preț, îi încordă puterile. Sună al doilea atac cu trupele sortite de cu seară. Un avânt și mai mare se simți

din mișcările Maiorului Nour care se pusese, în contra regulelor, chiar în fruntea trupei.

— Cum îl cheamă pe maiorul din fruntea trupei? Il admir, dar mi-e milă de el. Par'că ar vrea să se sinucidă.

— Este Maiorul Nour, îi răspunse Radoslav.

Vodă urmărea scena cu binoclul și văzu toată oroarea scenei ce urmă. Maiorul Nour căzu și fuse tras cu cangea de pe parapet de către Turci. Turcii îl puseră într'o țepușă pe marginea redutei ca să sperie trupele. Noroc că, până să tragă în redută corpul ciuruit de gloanțe, un dorobanț îi smulsese cu greutate steagul, ce strângea la piept îi-l dusesese înapoi. Vodă află mai pe urmă că dorobanțul era Vasile Ceaușu.

Vodă făcu semn și, de-a doua oară, atacul încetă.

Sufletul lui Vodă se îndârji și porunci al treilea atac, care nici nu ajunse până în preajma redutei. Ostașii erau osteniți. Atunci Vodă părăsi locul unde sta și o luă călare spre comandamentele unităților.

— Nu trebuie să ne lăsăm! Orându-i cine să dea al patrulea atac, pe care nu-l prevăzuse — și dete comanda. De astădată năvala fu mândră. Turcii obosiseră, și văzându-se năpădiți, cedară.

Vodă văzî mișcarea de retragere a Turcilor.

— Dar unde se retrag? întrebă Vodă pe Radoslav.

— Se vede că mai au o tabie în dos.

— O asemenea tabie nu există pe harta rusească

— Și cu toate astea, reduta de din dos a fost semnalată; dar colonelul Zibileanu, când i s'a adus la cunoștință a tăcut. Am aflat lucrul acum după masă.

Lui Vodă îi tresăltă inima, își dăsfăcu pumnii și-și desceleștă dinții. Invinsese. Dar, când văzu mulțimea brancardierilor aducând pe năniți la ambulante, inima i se înmuiă. Iși scoase batista și-o trecu de-asupra ochilor ce i se umeziseră.

— Vitejii mei! suspină el. Dar, reluându-și mândria, își zise: „De-acum Româniî au arătat ce pot și ce sânt“.

— Ce ziceți, domnule Cowden, se adresă el în franțuzește către corespondentul ziarului „Times“ din Londra.

— Superb; răspunse Cowden, cu un gest care făcu să-i cadă ochelarii.

— O încăpățănare așa de măreață, mai rar, răspunse și Cochery, corespondentul ziarului „Le Temps“, cu ținuta lui simplă dar elegantă.

Cu asemenea oșteni, Vodă simți că viitorul țării se deschide în priveliști mărețe.

XXXIV

Ca prin vis, Stancu dormise mai întâi rău, dar pe urmă somnul îl potopise. Când sună deșteptarea, o auzi ca prin vis. Se scutură să se desmorțească. Era umed. Afară ploua și eră ceață. Soldații negri, deabia văzându-se prin negură, se adunară în dosul șanțurilor noroioase. Ostașii respirară adânc și luară par'că curaj. Pe la unsprezece ceasuri, se auzi din partea cealaltă a Plevnei glasul tunului. Toți își făcură cruce, strângând în cealaltă mână, arma. Dar vremea atacului nu sosise, deși după sgomotele înfundate și împușcăturile, ce se auzeau. Rușii par'că și începuseră atacul de partea lor. Încet încet ceața se rărea și desgolea punctele asupra cărora trebuia orânduită năvala. Spre ora 1, soarele se ivi strălucitor, dar pe urmă începu iar să burnițeze. Culmea Griviței aștepta amenințătoare.

Pe când erau în așteptare, se auzi deodată semnalul de înaintare. Cu inima strânsă, Stancu își orândui secția. Înainte mergea cei cu lesele; după ei, Luca cu scara; iar el și cu ceilalți apucară arma — și la drum greu! Drumul era boțit de fel

de fel de vâlcele și movilițe, iarba uscată și udă aluneca, și jur împrejur cădeau bombe iar pe la urechi șuerau gloanțe. Floroiu, sublocotenentul, dete ordin și toți trebuiră să umble târîș pe pân-tea.

— Jos, băeți, porunci Stancu. Ordin dela dom-nul sublocotenent.

Trecură o vâlcea, suiră un deluleț; apoi o vale mai mare și un deal. Le venea la îndemână când dealul vâlcelelor era mai înalt.

Semnalul asaltului în sfârșit, veni. Stancu, cu oamenii săi, căutară să se apropie de parapetele tabiei. Nu mult, și se simți pișcat la mână de un glonț. Lesele nu-i apărau îndestul. Stroilă fu izbit în picior și nu mai putu să mai meargă. Se auzi retragerea. Asaltul nu izbutise. Umblând pe brânci, soldații luară pe Stroilă, îl târîră și-l de-teră sanitarilor, care culegeau răniții, și se adă-postiră într'o vâlceică.

Cu toate că fusese atins la mână, Stancu se simțea întreg și-i părea rău că n'au fost lăsați să păsească mai departe. Dar, deși sgârietura era mică, sângele nu contenea să curgă. Rupse din poalele cămășii o fâșie de cârpă și se legă. Apoi cu armele lângă dâșii, flăcăii așteptară.

După câtăva vreme, se auzi iar un semnal de atac. Dar repede se auzi și retragerea.

— Mă, mi se pare că ne bat Turcii, grăi Stancu. după al treilea atac neizbutit.

După puțin Stancu zise iarăși: Ia tăceți... Asta e pentru noi.

Era al patrulea atac. Apoi de-acum să nu ne lăsăm! mai rosti și Auraru.

Porniră iarăși la asalt, ea și prima oară. Stancu, târîndu-se pe brânci, își aduse aminte cu o vioiciune extraordinară că așa se târîse prin bozii din șanțurile Floreaschii, după ce înfipsese baioneta în spatele lui Manole, pe când acesta nu era încă preot. Iși amniti iarăși cum și-a lăsat soldații în recunoaștere în bălării și-a poposit la Zinea. Zinea! S'ar fi luat de piept cu Dumnezeu pentru ea; și-acum, cu cât o vedea mai viu în sufletul său, cu atât i se părea mai departe. Acum Melpomene era ce era; dar par'că și de dânsa se despărțise pentru totdeauna. Dar gândurile oricât de puternice i se năzăreau, nu-i puteau oprî mișcările mâinilor, care lucrau mecanic și cu precizie. Suiră și scoborîră dealuri și vâlcele, dar de îndată ce ajunseră la piciorul parapetului, nevoiți fură să se descopere. Stancu se urcă voinicește pe ea și cu patul pușcii sparse capul unui Turc, care voia să-l împungă. Văzându-se năpădiți, Turcii fugiră prin culoarele ce duceau la tabia numărul două, în care nu vrusese să creadă colonelul Zibileanu. Unul dintr'înșii când să dispară într'un ungher se întoarse, luă pușca la ochi și-o îndreptă în spre Stancu. Pușca trăsni, Stancu simți o arsură în partea stîngă a pântecelui.

apoi o slăbiciune covârșitoare, și leșină, căzând pe-o parte pe grădelele unei lese.

— Ia vezi, Panciule, zise Luca: don' căprar Stancu a căzut.

Panciu văzu pe Stancu căzut lângă el. Se repeziră și ceilalți, văzură că e lovit în pânțece, dar că trăește, îl luară pe sus, și-l puseră pe un pat pe care-l aduseseră sanitarii.

Ilie Zenobie se sculase cu noaptea în cap să se ducă la direcția aprovizionării pentru de-ale mâncării. Dar avusese să se înțeleagă în unele chestiuni despre răniții ce-aveau să vie cu doctorul Vlăceanu, și întârzie.

Prin umezeala de jos deși era unsprezece, Ilie mergea repede, ca să se încălzească. Trecu printr'o vale lungă, la al căreia capăt, pe deal, se afla vehiculele de aprovizionare, și începu să sue dealul. Deodată cerul, care începuse să se limpezească, se luminează. Nourași subțiri se văzu și o detunătură groaznică sparse orizontul spre miazăzi. Începuse bombardamentul. Ilie o luă mai repede. Se întâlnește pe țămbra dealului cu George Mușat, care, gras și gros, ajunsese până aci și cu care, pe vremuri, Ilie avusese daraveri.

— Ce să fie, nene Mușat?

— Bătălie, nene. Nu vezi ce de bubuituri.

— Să n'ajungă și până la noi?!

— Asta numai când Turcul o putea să iasă din bârlog. Dar până atunci mai va. Pe- aici e închis aproape de toate părțile. Spre miazăzi, dacă mai

are loc de joc. Să poftească însă să iasă și pe-acolo.

— Dumnezeu știe ce-o mai fi. Dar, nene Mușat, am vreo câțiva bolnavi simandicoși: mi-ar trebui câțiva pui, ceva ouă proaspete, vin, făină. Cele pe care le-am avut, s'au isprăvit.

Cercul de foc al bombardării se lărgea. Imprejurimile Plevnei se vedeau fumegând: Turcii începuseră să răspundă.

George Mușat luă doi oameni de corvoadă și-i încercă cu proviziuni.

— Vă dau eu; dar știu eu bine că mai aveți voi pe-acolo. Bine faceți că vă îngrijiți din vreme. Earna vine, și din țară văd că domnul Bălănescu nu prea dă semne de viață.

Sgomotul devenise asurzitor, și lui Ilie îi bătea inima de emoțiune: „Dacă vin Turcii până aici?“ Se gândea, la caz de primejdie, să ia trăsura cea mică și să plece cu ea în spre Dunăre, cum s'o inimeri. Dar n'apucă să ajungă, prin coclaurile drumului, la ambulanță, că tunurile încet încet tăcură pe toată linia. O liniște ciudată cuprinse taberile. Din spre tranșee veneau pe brancarde răniții ruși.

Se puse pe lucru îndată cu Marișica și cu ajutoarele ce aveau, regulă paturi, chemară doctori, pregătire de operație. Grozăvia războiului începuse.

Către patru după amiazi, — și după ce multă vreme se auzi pe toată întinderea sgomot și îm-

pușcături, — începură să sosească dîn luptă răniți români ciopârțiți în toate chipurile. Către șase îl aduseră și pe Stancu. Paturi nu mai erau. Il lăsară pe brancardă, și doctorul veni să-l cerceteze. Era în agonie. Preotul Manole, care totuși nu putea suferi sângele, venise să-și vadă pe Marițica și se miră de tăria ei de inimă. Doctorul puse mâna pe el.

— Părinte, uite moare un soldat. Citește-i.

Părintele Manole nici nu se uită la el; dar îi citi cu osârdie. Par'că i se rupea ceva din suflet. Par'că din liniștea lui de om sănătos trecea ceva în liniștea de veci de care s'apropia Stancu. N'apucă să sfârșească, că se auzi un horcăit. Părintele Manole înțelese că și-a dat sufletul, își închise moliftelnicul și, cu un „Dumnezeu să-l odihnească“, eși.

— Săracul s'a prăpădit ușor. De unde-o fi și cine-o fi? întrebă pe gânduri părintele Manole.

— Păi nu te-ai uitat la el? îi spuse Ilie. E din OGREZENI. In bilet spune că-l cheamă Stancu Postelnicu.

Părintele Manole ridică ochii către cer și mai zise odată, făcându-și cruce: „Dumnezeu să-l odihnească“.

Și, întorcându-se către Ilie, grăi simplu :

— El mi-a vârît baioneta în spate pe vremea manevrelor.

Ilie și Marițica se închinară :

— Dumnezeu să-l erte! ziseră într'un glas.

XXXVI

„Bucură-te“, scrisese Samuilă cu entuziasm, „bucură-te, Barbule“; dar nu continuă, până ce nu-și chemă ordonanța.

— Du-te de grabă cu telegrama asta la cartier. „O să primească el vestea oficială; își zise, dar trebuie s'o primească și dela mine“. Telegrama era scurtă.

„Barbule, am luat Grivița. Rușii, nimic“.

După ce dete telegrama, se așeză iar la măsuță și scrisese mai departe.

„Soldații noștri s'au luptat dumnezește. Patru asalturi au dat, unul după altul, în timp de trei ceasuri, și în al patrulea i-am răzbit pe Turci care fugeau fără cialmale. A fost frumos, Barbule! Dar am pierdut destulă lume. Intre alții pe maiorul Nour, pe care vrei să-l ginerești“.

Către sfârșitul scrisorii vorbia și de chestia lui Zibileanu.

„Noi am luat numai tabia No. 1, pentru că numai

aceea era însemnată pe harta rusească. Zibileanu căruia i s'a raportat de către Maiorul Nour că mai există o tabie la spatele celei d'întâi, și n'a voit să țină seamă, trebuie tras de urechi“.

Vodă, aflând cum stau lucrurile, lui Zibileanu îi dete ordin, după câteva zile, să atace tabia No. 2. Zibileanu, fricos și desmetic, conduse rău atacul. Trupele noastre sânt respinse, și Zibileanu vine la comandament, cu nasul în jos și fără chipiu. Generalul Radoslav îi ese înaintea:

— Mai bine veneai fără cap, decât fără chipiu. O să fac raport... de înaintare în rezervă. Și-acum du-te de mai joacă cărți cu prietenii dumitale de succes.

În vremea aceasta, Barbu Cosma aștepta, cu nerăbdare, vești de pe câmpul de luptă. Într'o seară, era în salonul cel mare din casa lui micuță din strada Dreaptă și citea hârtiile ce-i veniseră.

Un vraf de depeși: de pe câmpul de luptă, dela Samuilă; de pe la aprovizionare, dela Lascaride, din Turnu-Măgurele; de prin țară și de pe la prefectii din județele din calea Rușilor. După ce le citi, chemă pe Aglaia, din odaia de lucru, unde tocmai isprăvisse de făcut scamă, cu fetițele, și-i zise cu fața luminată.

— Aglaițo, ia vino 'ncoace... Vești bune!

— Spune-mi și mie ca să spun și fetelor.

— Am cucerit eri Grivița. Aprovizionarea merge minunat. Rușii se poartă destul de bine.

— Le torni și tu clae peste grămadă. Spune cum a fost, grăi cucoana Aglaița.

— Păi, vezi, până-acuma doar atâta știi: primele telegrame. Mâine dimineață o să știm mai mult. Acum du-te de le spune și fetelor.

Barbu Cosma avea patru fete: pe Sanda, pe Sonia, pe Cristina și pe Alexandra. Cea dintâi de cincisprezece ani învăța materiile din clasa a treia gimnazială. Celelalte învățau cu o institutoare clasele primare.

— Ce mai faci, Sando?

— Uite-azi, zise Sanda, am făcut scamă; dar am învățat și la latină.

— I-ascultă, știi tu ce însemnează „Si vis pacem, para bellum“, o întrebă tatăl său.

— Spune-mi ce e „para“ și-ți traduc, grăi Sanda.

— „Para“ însemnează „pregătește-te“, îi explică boerul.

— Atunci știi: „dacă vrei pace, pregătește războiul“.

Boerul Cosma o sărută pe frunte și-apoi merse la masă, unde aveau să-și dea drum bucuriei, împreună cu cucoana Aglaița și cu băeții!

XXXVII

Gheorghită isprăvisese muncile câmpului și mai pusese mâna pe-o carte în odaia mare și curată. Deodată câinii bătură spre poartă. Era Zanciu Bălășicu, tatăl lui Panciu. Avea căciulă cu taler, mustăți cărunte, răvășite în barbă, și fruntea mare și încrețită.

Gheorghită ținu câinii de rău, și Zanciu intră în curte.

— Ce e, moș Zanciule?

— Am primit scrisoare dela Panciu și-am venit să mi-o citești.

Gheorghită luă scrisoarea; iar Zanciu rămase sprijinit în ciomag. Scrisoarea nu era lungă și suna așa:

Scumpe tată și scumpă mamă,

Doresc ca mica mea epistolă să vă întâmpine în momentele cele mai fericite ale vieții dumneavoastră. Noi până acum o ducem bine. Nu putem să spunem unde sîntem că nu ne lasă. Mare bucurie ne-a făcut cântecul lui neica Gheorghită. L-am învățat cu toții pe din afară. Luca cobzarul i-a făcut muzică și, când avem vreme, îl cântăm, că mult e frumos. Ce mai fac vitele voastre? A fătat vaca?

*Multă sănătate și să ne vedem sănătoși. Al dumnea-
voastră mult dorit fiu*

PANCIU

Gheorghită îndoii serisoarea. Zanciu o luă, o mai împături și-o puse la loc în brâu. Apoi zise:

— Trebuie acum să-mi faci altă serisoare. Că băeții or fi așteptând.

— O să-ți fac.

Și, ducându-se în odaia mare, s'apucă să scrie.

XXXVIII

— Tatule, zise Sănducul pe după Sfântii Mihail și Gavriil, eu am un prieten în război și-aș vrea să-i scriu și eu; dar nu-i știu adresa.

— Păi tu nu știi din ce regiment este? Dacă-i știi regimentul, îi ai adresa.

— Ți foarte mulțumesc, tatule! Numai de-o fi mai trăind!

— Cam târziu ți-ai adus aminte să-i scrii! Și cine e prietenul tău?

— E Florea cornistul.

— Haidi, serie-i măcar acum!

Ducându-se în odaia curată, Sănducul se așeză la masa dela fereastră și începu să scrie:

Nene Floreo,

De când te-ai dus dela noi, mi-e dor de dumneata. Pe-aici luncile sînt tot așa de frumoase, pe vreme de vară; dar acum s'au pus niște zăpadă și niște înghețuri, că greu scoți nasul afară. De n'ar fi și pe la dumneavoastră tot așa! Vai de bieții soldați, cu mâna pe pușcă și cu gloanțele șuerând pe la ureche. Dar ce-o să facem? O țară avem și trebuie să ne batem pentru ea. Când mă voi face mare, am să sufer și eu cu plăcere greutățile războiului. Acum însă mă

joc arșice. Am un ic grozav. Dumitale trebuie să-ți fie dor de-acasă, cum ți-era și pe-aici. Să te întorci sănătos, Nene Floreo, și să știi că ai în Ogrezeni un prieten, care se gândește la dumneata. Dacă-mi scrii, spune-mi și mie ce-ai mai văzut pe la războiu.

Al dumitale prieten
SANDUCU

— Când Florea primi scrisoarea era a patra zi după luarea Rahovei. Băețelul lui logofătul Gheorghită îi scrisese, și se înduioșă. I-o citi căprarul Balmez la ușa cortului pe-o vreme geroasă, dar uscată.

— Știi cine mi-a scris scrisoarea asta, don' căprar?

Căprarul Balmez era un om bun. Avea ochii albaștri, cam eșiți și o mustață bălană pe buzele groase.

— Cine? întrebă el.

— Un băețel din Ogrezeni. Il știi, că mi se pare și dumneata ai păzit la închisoarea de femei de-acolo. E un ghindoc de nouă ani.

— Nici n'ai crede să scrie așa de frumos.

— Acum trebuie să-i răspunz și eu. Ai avea dumneata vreme să mi-o scrii așa cum ți-oi spune eu.

— Haidi eu mine în cort, că am acolo ce-mi trebuie.

Și iată pe căprarul Balmez scriind cu un creion gros pe-o hârtie unsuroasă, cele ce-i spune Florea :

Sănducule,

Mare plăcere mi-a făcut scrisoarea ta. Eu sânt bun sdravăn. Eri am cucerit Rahova. Eram cornist lângă maiorul, care-mi spunea ce semnale să dau. La început am închis pe Turci innăuntru în cetate. Dar în zorii zilei au eșit de-acolo, și noi ne-am luat după ei. Pe jumătate i-am prins, dar ceilalți au scăpat. Păcat însă că am pierdut doi maiori. Glonțul Turcului l-a lovit drept în cap pe Maiorul meu. Era om bun. Mi-e dor de-acasă, mare Sănducule, dar nu știu dacă oiu mai veni vreodată prin Ogrezeni. Imi pare bine că nu m'ai uitat și să ne vedem sănătoși.

Aj durnitale prieten
FLOREA CORNISTUL

XXXIX

Osman Paşa, o namilă de om cu pieptul plin de fireturi, în casa cu un un etaj din Plevna, sta pe-o sofa turcească, făcută de ocazie, și se gândea cu fruntea încrețită. Avea barba rotundă, tăiată scurt, și nasul vulturesc sub ochii vioi și strălucitori. Sta rezemat pe o mână și se gândea ce mai e de făcut. Plevna, de trei luni de zile era împresurată și multă vreme numai partea de sud dintre munți era slobodă. Dar și acea parte fusese acoperită de Ruși, și nu se mai putea aproviziona. Se gândi că un iuruș neașteptat în acea parte ar fi putut sparge rândurile asediatorilor și și-ar fi putut face drum de fugă spre Sofia. După ce gândi adânc toate posibilitățile, puse să cheme pe Tewfik Paşa, care locuia jos.

— Ce crezi, Tewfik, mai putem scăpa de strânsoarea Rușilor. Munițiile sînt pe sfârșite; mîncarea asemenea. Așa par'că-mi spuneai aseară.

— Așa e, Ghaziule. Și eu, zise Tewfik, aș fi de părere să hrănim bine oștirea două-trei zile, și-apoi s'o repezim cu toată puterea pe frontul de

sud. Informatorii mei știu locurile unde acoperirea rusească e mai slabă.

Osman Pașa rămase pe gânduri. Apoi grăi:

— Chiar dacă n'am izbuti, lucrul trebuie încercat. E singura șansă de scăpare. Altminteri trebuie să ne predăm.

— Așa gândesc și eu, Ghazi!

— Vezi de scutură toate magaziile și bucură ostașii cu mâncare și băutură. Și poimâine facem iuruș!

A treia zi desdedimineață, pe toate căile ce duceau afară din oraș spre miazăzi, armata era înșiruită, ca de marș. Ca să poată umbla mai ușor, Gaziul dăduse ordin ca ostașii să nu ia cu ei de cât pușca și cartușile, tunurile și bombele.

În frunte, Ghaziul puse cavaleria, apoi piotașii și tunurile. Cu mare avânt Sander Pașa dădu buzna peste corpul rusesc dela sud. Dar trupele rusești și românești prinseră de veste, și un bombardament înfricoșat se deslănțuî asupra trupelor turcești bulucite în spre miazăzi.

Vodă, comandant al trupelor ruso-române de vest, care înconjurase Plevna, dete ordin ca toate trupele să iasă din șanțuri și s'o ia pe urmele Turcilor.

— Cât mai repede, domnule general, poruncise El lui Radoslav.

— Cât mai repede, domnule colonel, ordonase generalul Radoslav lui Samuilă.

Porunca se răspândi ca un fior în toată oștirea,

și iurușul în urma Turcilor, care părăseau orașul începu.

Osman Pașa și cu Tewfik într'o trăsură trimită ordine peste ordine pentru ca oastea grămadită în spre părțile de miazăzi să pătrundă pânza trupelor rusești. Dar gloanțele și bombele rusești și românești făceau prăpăd în rândurile Turcilor, care întorsese spatele și nu puteau împușca decât înainte.

Florea Cornistul, stând lângă maiorul Stoleriu da din răspuțeri semnale peste semnale și sunele goarnei lui se încrucișau cu al goarnelor celorlalte.

Deodată Maiorul Stoleriu, binoclând văzu trăsură lui Osman, fără să-și dea seama decât că într'însa se aflau doi pași turcești. Indată porunci un foc de salvă din pușcile Peabody. Un glonț, bine îndreptat, se înfipse în piciorul lui Osman Pașa. Trupele turcești bătute în frunte de regimentele rusești nu mai putură înainta și începură să depună armele. Osman Pașa, rănit cum era, puse să întoarcă trăsură spre ambulanțele rămasă în urmă. Când să treacă peste podul de pe gârla Vidului, Colonelul Băluță, cu trupa lui îi eși înainte. Osman Pașa scoase din buzunar o baston albă, semnul predării. Apoi își descinse singur sabia, bătută cu pietre scumpe, pe care i-o dase Sultanul, cu numele de Ghazi și i-o dete Colonelului, vorbind franțuzește:

— Ne predăm fără condițiuni.

Impresionat de gestul Ghaziului, Colonelul Băluță îi spuse să păstreze sabia, ce se arătase atâta de vitează; dar, venind un general rus, Stolipin, i-o ceru înapoi și aproape i-o smulse din mână.

Generalul Stolipin, în loc să ducă sabia Ghaziului la comandamentul oastei, ce investise Plevna și să i-o predea lui Vodă, — o duse la cartierul rusesc și i-o predete Impăratului.

Destul sânge rău îi făcu lui Vodă acest gest orgolios, dar Vodă se mângâia cu realitatea, pe care el o comandase: Plevna căzuse și campania, în contra Turcilor, în mijlocul ernei, era ca și sfârșită.

XXXX

Spre Crăciun, Gheorghită se duse la București după vești. Cumpără gazeta „**Carpați**“, o citi și apoi o dete lui Sănducu, care mai citise foi din gazeta aceasta, ce-avea uneori poze. Intr'una Sănduceu văzu doi soldați, care țineau, deoparte și de alta un steag, iar de-asupra un ofițer cu gestul mare. Altă dată văzu cum un monitor turcesc a fost cufundat în Dunăre. Altădată privi podul dela Izlaz cum Vodă călare saluta cu chipiul oștirea, care trecea la Nicopoli.

Intr'o seară, îl izbiră tot în gazeta aceea niște dealuri pline de clăbuci bulbucăți de fum și jos văzu scris Plevna. Se înfioră. Era seară. Lampa pâlpâia. Afară sufla viforul, și, de peste gârlă, dela saelele de oi, se auzea lătrând clar, în seninul nopții, câinii.

— Și, zici, tatule, că noi am cucerit Plevna-asta?

Și-i arată gazeta.

— Da. Acolo e Panciu Bălășicu; și de-acolo îmi scrie, răspunse Gheorghită, arătând scrisoarea ce-avea în mână.

— Și ce serie, Bălășicu, tatule?

— Zice că au prins pe Osman Pașa ăl grozav.

— Și cine mai e pe-acolo, afară de Bălășicu, iscodi iar Sănduceu pe tată-său.

— A fost și Stancu Postelnicul, flăcăul de peste drum de noi, dar aud că a căzut la Grivița...

— Asta nu e ređuta unde Andreiano-Georgescu a luat un steag? Așa scria că-l cheamă pe ofițerul zugrăvit cu cei doi „curcani“?

— Da; mai uite-te și tu, grăi Gheorghită. Acolo s'a prăpădit Stancu.

— Și alteineva cine mai e pe-acolo? mai întrebă iar Sănduceu.

— Bălășicu mai îmi serie de unul Stroilă, care, tot la Grivița, a fost împușcat în picior.

— Și căpitanul Nour care a dormit la noi acum trei ani a căzut. Ȃla o fost un viteaz. Până n'a înfipt steagul în ređută nū s'a lăsat. Și Turcii l-au răstignit, așa mort cum era, pe parapet, grăi înfiorându-se Gheorghită.

— Săracul! După cartea căpitanului Nour mi-a făcut Niculae arbaleta, zise Sănduceu.

— Acum era maior; dar ce folos, dacă-a murit!

Ioana — tot tânjind — veni din tindă și ea. Isprăvise de spălat vasele. Moș Alecu, după ce grijise iapa pentru noapte în coșar, sosi și el, scuturând zăpada de pe picioare. Niculae răpăi și el, după moș Alecu; dar rămase la vatră, să mai pue în sobă niscai ogrinji.

— Și ce mai spune acolo? întrebă moș Alecu, așezându-se pe pat și întinzând degetul spre scrisoare.

— Am auzit din tindă că ai vorbit o grămadă cu Sănduceu, zise și Ioana. Spune-ne și nouă.

— Uite, zise Gheorghită, spune că, înainte de Plevna, noi am mai cucerit și Rahova.

Regimentul lui Panciu Bălășicu însă n'a luat parte la luptă. Pușini au rămas în regiment după asaltul dela Grivița!

Și Gheorghită se puse într'o rână în pat, cum avea obiceiul.

— Și mulți din ăștia care s'au dus, de s'au făcut pahonți, s'au prăpădit de ger și de boale. Ce crezi dumneata? grăi Gheorghită.

— Bine cel puțin că am bătut pe Turc; că mult ne-a chinuit și el pe noi, mai zise și moș Alecu, scărpinându-se în ureche... Să știi că moinează. Dar Gheorghită îl întrerupse.

— Știți că s'a prăpădit și căpitanul care a dormit acum trei ani la noi.

— Nu mai spuné! „Dumnezeu să-l erte!“ zise Ioana, și se închină.

Sănduceu întrebă iarăși:

— Dar de-ai noștri cine-o mai fi pe-acolo?

— Ei vezi, asta nu v'am spus-o. Am primit scrisoare dela cumnatu-meu Ilie. Spune că sânt cu popa Manole și Marițica, zise Gheorghită.

— Dar ce-o mai fi căutat pe-acolo și Marițica? întrebă Ioana împletindu-și părul pentru noapte.

— N'a vrut s'o lase popa.

— E și frumușică, bat'o scârba, zise și moș Alecu, făcându-și culcușul. Dă-te mai încolo, Sănducule.

— Hai scoală și desbracă-te și dumneata că e târziu, zise Ioana lui Gheorghită.

Moș Alecu deschizând ușa strigă lui Niculae :

— Nu mai pune ogrinji, că prea s'a încins soba.

— Lasă, taică, îi zise Ioana, n'auzi ce viforniță i-afară. Și se vârî în plapomă.

— Greu o să fie pentru voi mâine, la școală, mai zise Ioana, așezându-se bine la perete.

— Ce vrei? faptele lui frate-tău Manole. El ne-a pus pe drumuri, grăi Gheorghită și se culcă și el lângă Ioana.

— Ei, și să mai vezi cu ce nas vine de-acolo, spuse și moș Alecu.

— De-acum, zise Gheorghită, mie n'are ce să mai îmi facă! Impartă-și părul cu furca cu Bărbulescu și cu părintele David.

Lampa începù să pocnească.

— Niculae, strigă Ioana !

— Porunciți, răspunse Niculae.

— Vino de stinge lampa, că noi ne-am culcat.

Niculae, cu o suflare scurtă, stinse lampa. Vântul se simți în fereastră; dar căldura sobei biruia gerul de afară și Gheorghită și Ioana, moș Alecu, Sănducu și Paraschiva adormiră.

Pe luncă se auzeau scheunaturi de câini în liniștea nopții, sub cerul înghețat.

XXXXI

Marițica nu suferise câtă vreme avea de îngrijit răniții, dar acum frigul o răzbise. Dârdâia în scurteică. Noroc că dobândise, firește, pe bani, o broboadă mare și un șal, dela Condilis, care avea de toate. Infășurată, de nu i se vedea nasul învinețit, sta sgribulită într'un colț de trăsură și urducăită pe glodurile drumului. Pe la mijlocul călătoriei alt necaz. Le veni ordinul să o ia spre Nicopoli, unde pe podul solid putea să treacă Dunărea mai ușor.

Dar or'cât de necăjit era de ger și de drumul sgrobontos, pe care trebuia să meargă, Manole venea triumfător. I se umfla pieptul de bucurie că a făcut campania și că, cu citania și cântecele lui bisericesti, a ajutat atâți flăcăi, răniți greu, să-și dea sfârșitul. Iși amintea cum a prohodit pe Stancu Postelnicul, care, din gelozie, îi înfipsese baioneta în spate, când îl prinsese la Zinca. Iși aducea aminte cum îl dusesese la groapă pe Radu Gâjăilă, cu care frate-său Nae făcea hoția de cai pe șesurile Ilfovului. Ii veni în minte atâția morți, al căror sfârșit li l-a alinat, cu primejdia gloan-

țelor care-i șuerau pe la ureche și se simți mărit în sufletul lui. Acum, că luptele se sfârșiseră pe câmpul de războiu, i se deschidea înaintea cealaltă viață. Ii răsări în minte figura țăntoșă a lui Tărtășescu cu chelia lui acoperită de un smoc de păr, și o ură neîmpăcată începu să i se ivească în suflet. Tărtășescu înaintase inspector secundar și, până a nu părăsi revizoratul, numise în locul dela OGREZENI, pe Mihail Bărbulescu, un încăpățânat, pe care Manole nu l-ar fi putut da la o parte decât dându-i un loc mai bun. Loc mai bun nu putea fi decât la școala dela Bârca unde era învățător Zaharescu, la care ținea proprietarul Andreany. În gândul lui nemilos se ruga la Dumnezeu să-și sfârșească viața bietul Zaharescu, bolnav de oftică. Se vedea bătut pe umeri de Lascaride, care-l înrolase la regiment; dar acum ardea de dorința să fie deslegat de îndatoririle lui regimentare. Cu chiu cu vai, Manole și Marițica ajunseră la Turnu-Măgurele, unde găsiră pe Lascaride, ocupat cu proviantul.

— Cucoane Iorgule, am făcut campania, acum dă-mi drumul, zise Manole lui Lascaride.

Pe Lascaride îl găsise la popota ofițerilor, unde era cald și bine.

— Imi pare bine că ai fost cuminte. Dar cu nevasta cum ai dus-o?

— Vai de capul ei, cucoane; a murit de frig în trăsură.

— Ad'o aici să se mai încălzească.

Manole atâta aștepta. Eși afară și-o aduse pe Marițica înfăolită.

— Dar frumoasă preoteșică mai ai; o fi rupt inima ofițerilor. Ia poftim, ici, lângă sobă de te încălzește.

— Cucoane Iorgule, vorbi Manole, ne încălzim noi, dar de una ne este acuma: cum să rămân iar român slobod.

— Te slobozesc eu acum.

Și, chemând o ordonanță, spuse să vie la domnul Lascaride, căpitanul Coardă.

— Uite, căpitane, îi zise Lascaride, te rog să faci formele de demobilizare ale părintelui Manole OGREZEANU, care s'a purtat pe câmpul de luptă ca un viteaz.

— Indată, domnule comandant.

Căpitanul Coardă își aruncă ochii asupra preotului, dar mai cu seamă asupra Marițichii, care-și scosese broboada și strălucea în toată frumusețea ei.

După ce-i făcù formele, Manole și Marițica mâncară bine și se suiră în trăsura lor hodorogită și-o porniră spre Slatina, de unde luară trenul spre București.

În urma lor, la popotă, unde Lascaride, democrat ce era, mânca cu ofițerii de toată mâna, se deschisese vorba despre preoteșica lui Manole.

— Frumoasă femeie, grăi Lascaride.

— Frumoasă, gingașă și mlădioasă, vorbi căpi-

tanul Coardă cu entuziasmul poetului, pe care, în momentele pierdute, nu-l lăsa muza în pace.

— A avut pentru ce să se ducă la moarte maiorul Nour, care a căzut la Grivița.

— Ce e cu maiorul Nour? întrebă Lascaride
Pe maiorul Nour își pusese ochii premierul nostru pentru o fată a lui.

— Să vă spune eu, zise căpitanul Vasilescu, care fusese căpitanit pe câmpul de luptă. Maiorul Nour se înamorase așa de rău de femeia-asta, că n'a găsit altă scăpare decât să se săvârșească din viață, ca un erou. Păcat că sacrificiul ce-a făcut n'a adus și biruința. A căzut la al doilea atac, și noi n'am luat Grivița, decât după a patra năvală.

— Păcat de el! I se deschidea înainte o carieră strălucită.

Căpitanul Coardă accentuă sentimental:

— Femeia! Femeia! Păzește-te de ea. Ea-ți dă viața, ea-ți mănâncă capul.

Și toți rămaseră pe gânduri.

XXXXII

În drumul spre Zimnicea, pe unde trebuia să treacă Dunărea înapoi, ambulanța lui Ilie Zenobie se derăpănase.

Drumul gloduros și plin de zăpadă, lipsa de păcură, caii șoldiți, o aduseseră într'un hal de nedescris. Mergea hodorogind în șirul căruțelor și carelor. Și nimeni nu se gândea să meargă decât pe jos. Geruia grozav și sufla un Crivăț fără milă.

Ilie era aproape răzbit. Imbrăcat într'o manta soldățească, cu niște scroambe de cisme în picioare, cu barba mare, mergea pe lângă ambulanța desgrădinată, dârdâind. Avusese el o sarică mițoasă, dar i-o furase la Plevna. Mantaua, cumpărată dela Auraru ce-o dăsbăcase de pe un ture mort, îl apăra și nu prea. Și drumul era lung și pictisitor. Când ajunseră la Șiștov, răsuflară. Dar podul era rupt și trebuia trecută Dunărea pe pontoane. Hrana de-abia se mai găsea la Kir Apostol Condilis, care se ținea după ei. Noroc că peste Dunăre, mâncarea nu lipsea. Melpomene, cu scurteica ei de satinet și barișul negru, pe ca-

re-l purta după moartea lui Stancu, ducea la frig, deși era grecoaică. Dar i se învinetiseră buzele și tușea de-și rupea coșul pieptului. Până să le vie rândul la trecut peste valurile turburi și răscolite, stătură o zi întreagă în bătaia vântului. Erau să degere. Deteră slava lui Dumnezeu când se văzură pe țărmul românesc. Dar drum tot mai era, și viscolul tot fluera pe întinderea câmpiilor. După două zile și două nopți nedormite ajunseră la București. Ilie par'că era un spoitor, cu lațele lungi și barba stufoasă. Ii trebui o zi să spele, să se curețe și să se îmbrace cu alte haine. În sfârșit putu să se înfățișeze înaintea cuconului Grigore Apostolide, să-i dea raportul asupra ambulantei.

— O făcuși și p'asta, Iliăș!

— O făcui, dar acì-acì să-mi las potcoavele prin țara Turcului.

Ilie îi povesti câte-a făcut și câte-a pătimit.

Apostolide îl privea cu admirație. Apoi, în sfârșit, ridicându-se, zise:

— Ești vrednic să te îmbrățișez.

Și, luându-l în brațe, Apostolide cum era scund, se ridică pe tălpi și sărută pe Ilie pe-amândoi obrazii lui cam supti.

— Cu oameni vrednici ca tine, trebuia să ajungem la biruință.

— Dar, dumneavoastră, cu procesul lui Șuşnea ce-ați făcut? *

— Cum au trecut ai noștri Dunărea, procesul s'a închis. Era doar o prostie. Șuşnea acum nu

mai are ce face, decât să umble din agent diplomatic în agent diplomatic cu decorațiile de gât și cu fracul boțit.

Și apucară să pună în orânduială socotelile. La sfârșit Cuconul Grigore îi zise:

— Ilie dragă, știu că nu-ți place literatura. Tu, cu politica, ai ce ai. Dar trebuie să fac cu tine o reprezentatie deseară. Am ședință literară, și tu ești primul care vii la noi de pe câmpul de luptă! Vino și tu și să le spui, și celor adunați la mine, ce-ai văzut pe-acolo.

— Viu, cucoane Grigore. Să văd și eu ce fel de mâncare de pește e literatura aceea.

Seara, salonul albastru al cuconului Grigore era luminat à giorno. Dela opt seara ușa începu să scârțâie. Costache uitase s'o ungă.

Cuconul Grigore primea cu câte o vorbă bună, pe toți dela ușa.

Veni mai întâi Berlescu-Enea, cu barbetele lui rari și cu părul negru cu cărarea la mijloc. Berlescu-Enea se așeză într'un colț, picior peste picior. Se arată apoi poetul Maimarol, cu coama lui leonină de păr negru și cu ochii scânteetori. Maimarol dete mâna cu Berlescu și se așeză tocmai în colțul celălalt. Râzător și degajat sosit, după dânsul, Dumitru Pictorian cu pleasa lui timpurie, care-i mergea până la urechi și cu un nas borcănat simpatie. Veni și Răsmiriță, poet dramatic, cu păr scurt tăiat pe frunte și cam lung și cârlionțat dinapoi, cu ochii ascuțiți și

sfredelitori. Apoi, Vrăbiescu, înalt cât un munte, cu un cap mare frezat și cu fața mereu asudată. Apoi sosi Racovițescu, care își făcuse debutul în cronica dramatică, un tânăr spelb și cu ochii cam rătaieți. Și, la urmă de tot, poetul Maxim, scund și ras peste tot.

— Dați-mi voe, domnilor, să vă înfățișez pe un fel de erou, domnul Ilie Zenobie. Vine după câmpul de luptă, și-a fost acolo ca alinător al bolnavilor și răniților. El a condus până la Plevna ambulanța ce organizasem.

Poetul Maxim luă cuvântul solemn.

— Faptă frumoasă ai făcut, domnule Apostolide, neținând în seamă de neajunsurile ce ți-au adus desmeticii. Nu te-ai gândit la politică, ci la patrie. Și, dumneata, tinere, fii bine venit printre noi.

— Să fie bine venit printre noi, zise Vrăbiescu; dar să ne spună ce-a văzut pe acolo.

— Spune, Iliș, grăi și cuconul Grigore

— Am văzut ce nu mi-a dat ochii să văd. Betea rusului și destoinicia românului.

— Bravo, domnule Zenobie, dar ești patriot, nu glumă, zise poetul Maxim.

Răsmeriță, din colțul lui, își rodea unghiile. Excesul de patriotism nu-i plăcea.

— Românii, toată lumea știe că sânt viteji. Să vedem ce-au făcut pe-acolo, zise el morocănos.

— Ia mai lasă ironia la o parte, Răsmeriță.

Și să ne spue Iliăș de ce drămuește așa pe Ruși, zise cuconul Grigore.

— Apoi lasă că se băteau fără disciplină, căci la atacul Griviței în loc să înceapă la 3 ore după amiazi au început la 11; dar erau și rău informați. Din pricină că ne-am încrezut într'înșii am pierdut o sumedenie de lume.

— Și cum a fost, întrebă Vrăbiescu?

— Lucrul s'a întâmplat chiar la regimentul la care eram atașat.

Maiorul Nour trimisese o patrulă în recunoaștere și prinsese un turc, sămânță de macedonean. L-a descusut fel și chipuri Maiorul, până ce a aflat că tabia Griviței nu are numai o redută, ci două, despărțite printr'o vale adâncă.

Dar colonelul Zibileanu i-a băgat Maiorului harta rusească în ochi și l-a ocărit spunându-i că l-a mințit turcul. A ținut cu Rușii, și bieții Români au dat în Valea Plângerii. Numai la mine la ambulanță au murit vreo cincisprezece.

— Dar cum s'a prăpădit Maiorul Nour? întrebă poetul Maxim.

— După cât îmi dau eu cu ideea, el și-a căutat singur moartea. Se vede că avea ce avea la inimă. S'a pus în fruntea companiilor și, când era aproape de parapetul turcesc, a luat steagul, l-a înfipt pe întăritură și a căzut apoi fulgerat.

— Din ce, din nece, zise și Berlescu-Enea, a avut o moarte eroică. Ar putea să fie subiectul unui poem: „Drapelul“.

— Hai să ne încercăm cu toții să ne inspirăm din fapta asta vitejească, zise Pictorian. Eu că nu sânt poet și mai că m'aș încumeta să-l pun în versuri mai mult sau mai puțin schioape.

— Bravo, Pictoriene, zise Răsmeriță; o să avem Sâmbăta viitoare de cine să râdem. Războiul inspirator — războiul a zecea muză. Aferim!

— Apoi Răsmeriță, totdeauna ne ia la vale, zise Apostolide. E drept că eu mai de mult m'am ridicat în contra poeziei patriotice. De ce? Pentru că pe vremea aceea felul ăsta de poezie era nesincer. Dar, odată întrupat cu toată sinceritatea de niște fapte pipăite, ca acelea din războiul nostru, de ce n'ar fi și patriotismul izvor de inspirație?

— Cuconul Grigore mi se pare că acum întoarce foaia, mai observă iar Răsmeriță; dar să judecăm mai bine lucrul, — cum zise Francezul, *sur le vif*. Să vedem poeziile ce s'or aduce Sâmbăta viitoare, și pe urmă să ne dăm părerea.

— Ei acum, să vedem ce s'a mai scris? întrebă cuconul Grigore.

— Pe mine să mă ertați, zise cu cochetărie poetul Maxim. Săptămâna aceasta am avut inspirație greoaie. N'am făcut decât o odă personală generalului Orescu, pe care l-au oropsit româniștii.

— S'o auzim, grăi Apostolide.

— Nu; trebuie să i-o trimit lui mai întâi. Și apoi e și prea personală, rosti poetul Maxim.

-- Atunci, Maimarol, zise Apostolide.

— N'am adus nimic, răspuse simplu Maimarol.

— Lasă că i-am furat eu una din buzunar.

Și Răsmeriță trecu foaia de hârtie lui Apostolide.

Cu glasul agreabil și profund, cuconul Grigore începu să citească începând cu titlul: „Cartaginezul“.

Toți își îndreptară urechile. Versurile curgeau adânci, obscure, mistice, și din când în când scăpărau. Cartaginezul, rămas fără patrie, fără rude, fără prieteni, cânta slava durerii. Toți îl aplaudară, afară de Răsmeriță.

— Bine, mă Gheorgachi, astea sânt vremuri să cânti pe Cartaginezi? Se vede că tu trăești pe lumea cealaltă.

— Așa mi-a venit, răspuse Maimarol.

— Va să zică, zise cuconul Grigore, pe Gheorgachi al nostru nu-l mișcă de loc atmosfera. E un punct de reținut pentru producția literară.

— Acum v'aș citi eu ceva, zise Răsmeriță; dar o să-mi ziceți, ce-i zisei eu lui Gheorgachi: vreme de răs e vremea ce trăim?

— Și de ce n'ar fi și de răs, când sântem biruitori?

— S'auzim, zise Berlescu-Enea.

— E o comedioară „Conu Năstăsache în fața naționalilor“.

Adunarea făcù haz. Și Răsmiriță își citi comedioara mai bine ca un actor.

— Vezi, Răsmiriță, de răul ce ni l-au făcut româniiștii, tu cu comedioara ta ne-ai răzbunat. Bravo. O s'o publicăm în fruntea „Paginilor literare“ din luna viitoare. „Cartaginezul“ e cam neguros și jalnic — o să rămâe mai la urmă.

Era târziu. Poetul Maxim, om cu tabiet, se sculă să plece. Se sculară și ceilalți.

Serata se sfârșise.

XXXIII

Cum ajunse acasă, Manole puse pe Ifrim să înhame caii la poştalion şi o plecă cu veşti dela războiu prin satele de primprejur. Vizită mai întâi pe preotul Şerban din Baia Liţii.

— Ne-ai făcut mare cinste, părinte Manole! Să trăeşti! îi zise preotul, deşi era puţin vorbăreţ.

— Ne-am scăpat de Turci ţărişoara, grăi cu o modestie prefăcută Manole.

Părintele Şerban făcu cinste dintr'un butoiaş, pe care i-l dăruise boerul Niculae Cătană, proprietarul moşiei.

— Dar bun vin! şi părintele Manole plescăi din limbă.

— E pentru sufletul răposatei, maică-sa, care-a murit pe vară, Dumnezeu s'o erte.

Dela Baia Liţii, Manole trecu la părintele Niţă Drăgoescu din Furdueşti.

— Ce mai nou, pe la dumneavoastră? că noi destul duserăm greul.

— Bine că v'aţi întors cu biruinţă... Preoteasă, ia prăjeşte un puiu şi dă-ne păhărele.... Mă 'ntrebi

de noutăți... A murit bietul Zaharescu; l-am îngropat Duminică.

Părintele Manole tresări. Luă în fugă din pui. Bău și un pahar de vin și se urcă în poștalion. Nici nu se mai duse pe la Bârea. Iși îndreptă poștalionul spre București, trase la Hanul cu teiu și-apoi o luă spre Lascaride, deși i se spusese să nu mai dea pe-acolo.

— Ia vezi, Georgeto, că par'că e un popă la scară. Vezi ce vrea, zise cucoana Atenaisa.

Georgeta îi aduse îndată răspunsuri:

— E Părintele Manole din Ogrezeni.

— Cheamă-l încoace.

Manole se dichisise la Hanul cu teiu ca pentru zile mari. Mustăța blondă închisă îi mai crescuse.

— Miroși a parfum, părinte; par'că nici n'ai fost la războiu. Ești mulțumit ?

Părintele Manole sta umilit în picioare.

— Mărită coconiță, ar trebui să fii; dar nu sânt. Imi trebuie neapărat locul lui Bărbulescu. Lui i-am găsit un altul mai bun, la Bârea.

— Socotește lucru, ca și făcut. Ia să te văd: ce ți-a făcut războiul? Acum ești mai bărbat.

Și, măsurându-l de sus până jos, își dete seama că e popă; totuși îi zise să mai vie și altădată. Apoi, dându-i o scrisoare către Irimescu, îl făcu să-și ia rămas bun.

De astădată părintele Manole Ogrezeanu se întoarse în Ogrezeni. Bărbulescu se învoi să treacă la Bârea cu binecuvântarea domnului Andreany

proprietarul, iar în locul lui la OGREZENI fu numit Preotul Manole.

În vremea aceasta Sănducul, monitor peste toate clasele, urma încă odată clasa a patra. Pe Pavel Banu, Gheorghită îl băgase de doi ani în seminar, și acum venise la Crăciun, de vacanță. Părintele Manole chemase la biserică pe oameni, ca să pomenească pe cei morți în războiu, și Pavel Banu și Sănducul se duseră și ei.

Părintele Manole se lua la întrecere la citit și la cântat cu părintele David. Dar părintele David nu putea să vorbească, pe când Părintelui Manole îi turuia gura. După ce pomeni pe Stancu Postelnicul, pe Radu Gâjâilă și pe alți flăcăi din sat, părintele Manole începuse să vorbească:

„Oameni buni, viu de pe câmpul de războiu. Românii s'au bătut ca niște lei. Nu s'au temut de glonț, nu le-a fost frică de bombe. Când li s'a poruncit iuruș, iuruș au făcut, de fugeau Turcii ca epurii. S'au bătut Românii cu inima caldă și inima trează, pentru că știau pentru ce se bat: pentru țară, pentru neatârănarea ei, pentru înălțarea ei.

Blagosloviți să fie în veacul veacului numele celor căzuți pe câmpul de luptă și veșnic să fie model de virtute pentru tineretul nostru...”

Cuvântarea se înălța învăluitoare și oamenii începură să suspine. Manole biruise și satul.

Pe când se întorceau dela biserică, Pavel Banu începu să ispitească pe Sănduc:

— Dar neica Gheorghită ce mai face?

— E învățător la Podul Bobancului.

— Aș vrea să-l văd, zise Pavel.

— Hai pe la noi, îl îndemnă Sănduc.

Gheorghită scria la masă un catalog.

— Bine-ai venit, Pavele? Ce mai e pe la seminăr pe la voi? Domnul Tărtășescu ce mai face?

— Bine, face. Dar domnul Tărtășescu ne-a spus de preotul Manole multe comedii.

— Ce v'a spus? întrebă curios Gheorghită.

— A aflat că sânt dela Ogrezeni. „A, tu ești din satul popei Ogrezeanu. Stai să vă spun eu cum s'a făcut popă și cum s'a făcut învățător“. Și unde nu mi l-a luat și unde nu mi l-a învățit, de râdea băeții cu hohot. „V'am spus asta, vouă, băeți cruzi, ca să vă purtați în viață altfel de cât popa Manole“.

— Toată lumea are păcate, măre Pavele, zise Gheorghită îndemnându-l să mănânce dintr'un trandafir proaspăt... Preotul Manole o fi având și el păcatele lui. Dar e om deștept, cântă frumos și vorbește bine. Să-i luăm părțile bune și să-i uităm părțile rele.

Sănduc dete din cap și rămase pe gânduri: eugeta neînerezător la biruința lui Manole. Dar repede își reveni și se gândi cu eugetare caldă la biruința românească de pe câmpul de luptă. Și zâmbi.

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
1987

Institutul Pedagogic de 3 ani
CURENȚI

Centrul de Cercetare
DocuTest